

F. Leynova

Skôrba Kaszëbskosłowjnskjé mor

125T

zesz. 7

Świecie 1868

717729

Škôrb

aszebskosłowjuskje mōvė,

Zôrko do zôrka, a bądze mjôrka.
Bôga vzévôj, a ręce przekładôj.
Bez próci njma kôlôdzi.
Zóden méster z njeba njespôd.
Jesz sę takj njewnrodzél, cobé vszétkjm dagôdzél.
Przipovjescé Kaszėbskjė.

E glepc bĳszczy, kjej pėsznė ruchna vĳozi,
Jedėnje — pųkj gėbė njewųtwųrzi.
Vjedzė ě prócė njech to mądri szukų,
Jakbė wųd smjrćcė sę bronjĳ nųwuką.
Hitopadeza, bųkj stųrojindijskjė.

Oj bĳedni chĳopje! Za cųż mj ĳza plinje,
J serce bĳje, misĳac o tvim czynje? . . .
Ach! ųal mj cĳebje, bĳedni Sĳovjanjnje!
Adam Mĳekjvjecz.

Pjrszė xęgj dręgj seszėt

vedel

Dr. Florjan Cenųva,

Wųjkasin ze Sĳawųszėna.

Czųrnoxeżnjk J. Hauffe.

Svjecė, 1868 r.

Skôrb Kaszébsko-słowjn- skjè mòvé. — Nr. VII.

Spjs Kaszébsko-słowjnskjeh mjan vszétkjeh mjest, vsi é pustkòvj pòdlug wòkrègòv v regencijach: Gdańskj, Kvjdzinskj é Kòszalinskj, s dodanjm gór, rzèk é jezòr v téchže regencijach.

20. Wòkrag Sztumskj v regenciji Kvjdzinskj mò 12. mjl kvadratovéch.

I. Mjasta: Kiszpòrk (Christburg). Sztum (Stuhm).

II. Vsé é pustkòvjò:

Ankjemité.

Balewo, v. é f. Barlevjce, v. é f. Bamgart. Bàngart. Bènowo. Bjélògòra (Weissenberg). Bliznjce. Blónòkj. Bòrovimlin (Heidemühle). Bruszwałd. Brzoze, Wòstròv. Budzész. Buchwałd. Bruk. Brzozòvko. Dzevjnevłòk.

Cegjelnjò (Ziegelscheune). Cigòs. Czevskòwòlò. Cigleròvka. Czerzpjèta. Czerzvjonidwòr.

Dabrova. Dabrovka, njem. é prèskò. Dwòrk. Gòraj. Gòrkj. Grunwałd (Grünfelde). Grzimała. Gjntroj. Grynajné.

Hohéndorp. Hòmer. Chòjté.

Jigłé. Jordankj. Jurkòvjce (Georgendorf). Kòmjerowo (Kamerau). Kuxé. Kylbron. Kitelsfora. Kalvé. Kątkj. Kizlinkj. Klècèvko. Klècèwo. Kòłoząb. Kònjecwałd, Konradzwałd. Krestudé.

Lasé. Lichtfeld. Lévark.

Łabé. Linkj (Linken). Litevkj (Lautensee).

Malewo. Małkj. Męte. Mjerunj, Njerunj, Mjęté.
Mjehòrowo, Njehòrowe. Mjkołajkj, Njkołajkj.
Mlęczewo. Moragné.

Novòvjės, v. é f. Novitòrg (Neumark). Novidwòr. Nowodwòrskjépole.

Parparé. Pastvjjska (Montauerweide). Pjerzchòvjce (Portschwejtjen). Pjेत्रzwałd. Pòdstolin. Pòdzamczé (Vorschloss). Pòdzamk (Schlossstadt). Pòlaszkj. Posilija. Pulkòvjce. Perklice. Polixé.

Ramuté. Ramzé, vj. é m. Rejewo (Behhof). Rózenkranc. Richéndrizé. Sandhubé. Stòròvjės. Stembark, v. é f. Stanowo, vj. é m. Sadłukj. Stòritòrg (Altmark). Straszewo, v. é f. Svjnògrupa, v. é karczma. Szadowo, vj. m. é szl. (Czardau). Szaviza. Szpjaltnòvjės. Szropé. Sztumskòvjės. Sparowo. Stòròvjės. Sledzòvka. Tesendorp. Tralewo. Tropé. Trzcano (Honigfelde). Tasendorp. Tèlkvjce. Tivezé. Trèkvjce. Tilendorp.

Vaplewo. Vaplèvko. Vatkòvjce, vj. é m. Vęgré. Vjlczewo. Villenbark, Vjlnjjò.

Wòstròv. Wuźnjce, vj. é m. Wòlszòvka (Ellerbruch).

Zajezerzé (Hintersee). Zavalidroga.

Pjrszi mędel pòvjòstk.

1. Złi duch za kòmòtra.

Bèł to róz wòjc, ten mjèł se swòją żoną sèt-mjoro dzieci, a ga to wòsmè mjało przinc na svjat, mjało sę wurodzéc, tēj przészedł złi duch do njch zazdrzec. Jak to męł sę nalazło, chcèł wòjc mjec kòmòtra, ale njcht njchcèł ze vsé stojec, bò wòn bèł barzo wubògj. Tak wòn sę vębrèł pò kmòtròv do jinszè vsé. Gdè wòn jidze przez las, na-

lèze sę zli duch — ten sam, co bęł v gòscénje — do
 njeho a pitò sę, dze wòn jidze. Wòn rzekł, że
 wòn szukò kòmòtra do svèho wòtroka. A ten
 zli rzekł: „Jò bądę tęż stojęł, kjé le Té téch
 dvuch jinszéch indzesz mjéł.“ Pò réhcénach
 pòvjedzél wòn sobje drist: „Jò jem teròz chrzest-
 nim wòjcę teho wòtroka é mam do njeho prawo
 na pjsmje; ale jò jeho réchli njeveznę, jaż ga wòn
 bądze trzé lata stòri.“ Těj wòjc chòdzi lik płac-
 cząc a zli rzecze: „hoja, njeplączé, wòn nòlezi
 mje.“ A ga ten wòtrók bęł trzé lata, tak wòn mógl
 vnet kazac, Pań Bóg mu dël, że wòn bęł jak jakj
 xadz, a rzekł wòjcé: „njeplączéce, wòn mje nje-
 krégnje.“ Jak przészedł zli duch, vzał wòn bi-
 bléja, jidze do xędza é rzecze jemu: „tak a tak
 to je, mój wòjc mje mò przedané zlèmu duchovj.“
 Těj jidze xadz s njm v cerkvj a jeho przéžegnò.
 Jak wòn jeho mjéł przéžegnànè, jidze ten wòtrók
 buten z cerkvj, a zli duch lik przé njm stojęł.
 Tu bęł vjelgij kam. Nò ten kam wòn so sadnje
 é pòcznje kazac, co zli muszél pręcz wòd njeho
 jic. Wòn pòtemu barzo chutko rost é bęł prosti,
 jak jakò svjècka. Těj wòn chcél jic na vędròvkę,
 a wòjc baro plakél, jak jeho bógòslavjél. Jak
 wòn szedł na vędròvkę, dostél wòn sę v jeden
 vjelgij las é natrafiél tę mòrdòrza; ten klęczél na
 kòlanach przé jabłonj, na chtéri bélé jabłka jedné
 mjodnè a jedné kvasnè, a to bélé dësze téch, co
 jich mjéł pòmòrdovànè ten mòrdòrz. Mòrdòrz sę
 pjtó naszèho wòtroka, dokąd wòn jedze, bò wòn mjéł
 najęti wóz. Ten mu wòdpòvjedzél, że jedze do
 pjekła, abé dostél svòje pjsma trégj. Těj mòr-
 dòrz rzekł: „pétòj sę tęż, dze jò przindę pò
 smjrci do legnjenjò.“ Wòn przévòbjecél, żebè
 jemu to spravjél. A ga wòn przészedł do pjekła
 do dvjerzi, tak wòn zaklepél. Těj wònj, ti zli

duchovje mu wòtemklé. Pjët... to sę, co wòn
 chcł. Wòn rzekł, że... mjec swòje
 pjsma nazòd. Tęj tę... i duch, chté-
 rèmu wòn bël zapjsa... è wònj muszelé za njm
 trëbjc; a ga wòn przészedł, to wòn kulavjët, bò
 wòn bël wulomni, té pjsma mjël wòn vkòlanje;
 ale wòn jè muszël mu védac. Pòtemu sę též ten
 wòtrók zapitël, dzebé przészedł ten a ten mòrdòrz
 do leženjò. Tęj wònj rzekł: „Na Remjaszovè
 łòže, dze są brzetyje é nože, na chtéréch wòn mò
 ležec. Tę wòdpòvjédz mjël wòn sobą dlò njeho
 vzić.“ Ta pòdròz dèrova cafi rok; a ga wòn zòs
 przéjachël do mòrdòrza, tēj ten jesz vjedno kléczël,
 a bël décht cafi wòbrošli. Ga wòn do njeho przé-
 stąpjël é jemu rzekł: tak a tak vpjekle pòvjédzelé;
 a tēj jeho przežegnël, to wòn spòdl do grépé jak
 proch, a jabłka vszétkjè zgijnëlé, bò to belé anjo-
 łovje. Jak wòn przéjachël dodom, tēj wòjc jeho
 njmògl pòznac é pitël sę: „Jes té to, Ernst
 Fridrich?“ A wòn rzekł: „Jo, tatku, to jò jem.“
 Tak wòjc na kòlana a placze; ale wòn rzekł:
 „Wòjcze, njeplaczece, jò jem v dobrim stąnje, jò
 mam pjenjádze, jò mam vszeho bókadosc.“ Pò-
 temu jidze wòn do xędza; ale xądz jeho njepòz-
 nël é pitò sę jeho, co wòn zócz bël. A wòn
 wòdpòvjédzël: „Jò jem ten, cosce Vé ho prze-
 žegnalé.“ Tak xądz rzekł, wòn mjël do njeho
 bënë jic; ale wòn njehcł. Tēj xądz jeho jesz
 róz prosël é rzekł: „Té mòsz béc xędzë.“ A wòn
 nõ to: „Njè, jò njebądę xędzë; jò chcę so jesz
 wòbezdrzec, jacto v svjece jidze. Njuja wòsta-
 njce s Bogę, a jò pudę svą droga.“ A ga wòn
 vjele krajów wòbszedł é róznych lédzi pòznël,
 vrócił wòn sę dodom do swòjich starszéch, chtérzi
 pòtemu jasz do samè smjrcé przé njm barzo
 dobrzé sę mjel. (Garno).

12. Zabóvka s dzeckę.
 ::; Varzëła mészka krépkj::;
 Temu da, temu da, temu dā,
 temu da;
 Temu głóvkę wurva é póleca!
 fjr fjr fjr!
 E tu ją (pód bródkę) schóva —
 gidlé, gidlé, gidlé!
 (Srakójee).

13. Zabóvka s psę.
 ::; Zdechł pjes! ::;
 Przészła wósa
 Do psého nósa;
 Przészła sróka
 Do psého wóka;
 Przészła mucha
 Do psého wucha;
 Przészła vróna
 Do psého wógóna;
 Przészłé kaczkj,
 Pómakłaté pó brzuszku:
 Tu są flaczkj.
 Przészédł vjlk, pólacénje lu-
 pus, pónjemje-ku Volfl
 (Vałdowo).

14. Gra v lési wògon.
 Lési, lési wògon!
 Kómu jò ho pòdam?
 Mëmu mjłëmu!
 Co njereno vstaje,
 Kónjkam wóde njedaje;
 V lózt mj na murk,
 Vëpjët mj żurk;
 V lózt mj na pólcęcę,
 Zjòdl mj gómulęcę;
 V lózt mj do kómóré,
 Zjòdl mj sztéré wóte
 (Pnjëvno).

15. Gra v svjnke.
 Svjnka leci, — Mó pjnc dzeci;
 Chto ją rëzi, — Ten pase
 muszi.
 (Bukóve).

16. Zabóvka s dzeckę.
 ::; Dum, dum dëc, ::;

Pjëtą v rzéc! v rzéc! v rzéc!
 (Sławòszëno).

17 Także.
 A kukuk! kukuk!
 Strëch babę wutłukt.
 (Zdrada).

18
 Szëper nékò, — Kòzë békò;
 Szëper gnëł, — Kòzam grët.
 (Vjër-zhucëno).

19.
 Jóm mëli rzeznjczk,
 Mám wòstri knipjczk;
 Bądę rzezët celëta
 Katolëkam na svjëta,
 Ale lëtram nje,
 Bò njechęcą pòscie.
 (Sławòszëno).

20.
 Wòrël Jaszek, wòrël, Kaszu.
 linka pògónja —
 Co navrócët, to przewrócët,
 a wóna mu gąbkj da.
 (Bjehóvko).

21.
 Dzevzinko nasza!
 Njehódzë do lasa;
 Bò tę chłop stoi,
 Róznjczkj stroji;
 Ptószkj zabjò,
 Piórka przepjò;
 Pczaszczkj zuje,
 Prëcz pòvëdrëje.
 (Kamjenj).

22.
 Wòj vëgrël, nasz pan, vëgrël!
 Bò lédzi ze vsë vëgnël.
 A kata wòn dobrze zrobjët;
 Teròz bądze v kòtë robjët.
 Vrócëta sę lédze do mnje,
 Bądę sobje pòstëpòvël skró-
 mnje.

Lédze vëszlë, lédze przészłë,
 Bò ju bëlë jedné mëslë.
 (Bjehóvko).

Dwje Szętopórk.

1. Wóczepjnë.

A té vjanku levedovi!
Njespadnjże z mójé głové;
Bò kjé té róż spadujesz,
Téj vjci ju njewóśadnjesz.
(Zarnóvc).

2.

Mója panjè matko!
Trémójże mje głódko,
Wód njedzelé do njedzelé,
Co mje bądą knópj chcelé.
(Kamjenj).

3.

Jasz jidze drogą,
Marinka len pjele;
Wón do njé gódó,
A wóna sę smjeje.
(Kamjenj).

4. Przé kòlibce.

Pószła njevjasta
Skurószkę do mjasta;
Bò ji njechcél reno pjóc.
Zapjél ji na drodze,
Wuceszéła sę srodze;
Pój kurószku dodam pjóc.
(Bjehóvko).

5.

Leci wóda wód wógroda
do samého Gdąnska;
Czórne bóté do robóté,
czérzvjoné do tńca.
(Lépjnkj).

6.

Gąsór pjerze na jezerze,
A mój mjli jinszą bjerze —
Njehle bjerze, njehle róczi,
Wò mje Pąn Bóg njezabóczy.
(Stężece).

7.

Ach vedle lasa, vedle zelo-
ného —

Njevjdzelesce dzęvczėca mój-
jeho?

Vjdzele, vjdzele! szteré mész-
kj gna,

A sama pjátó czórnechné
wóczka mja

E różczką jé pógónja.
(Stężece).

8.

Ej pówóli, pówóli
Chódzi kurk pò roli,
A kókószka pò rzisku —
Kóchójma sę braciszku.
Łup cup, łup nózka vnózkę —
Skóczéł kurk na kókószkę.
(Skarszewé).

9.

Chódzi svjnka kòle mlinka,
wógoneczk pòdnosi;
A szevc za nją, jak za panją,
wò szczecinkę prosí.
(Tuchóló).

10.

Pómarł Matusz, pómarł;
póchóvac ho trzeba:
Kaldunę do góré, zębamj do
njeba.
Wón mészłéł, że jcho dėsza
mdze zbavjonó,
Bò budla górzéłkj nad njm
zavjeszonó.
(Luszkóvko).

11. Szyjrgólenjé.

Széré, mészé v kąt!
Chtéró slepó,
Njeh wucékó;
Chtéró gléchó,
Njeh posléchó.
Széré, mészé v kąt.
(Puck).

12. Zabòvka s dzeckę.
 :: Varzëła mészka krépkj ::
 Temu da, temu da, temu da,
 temu da;
 Temu glóvkę wurva é póleca!
 fjr fjr fjr!
 E tu ją (pòd bròdkę) schòva —
 gidlé, gidlé, gidlé!
 (Srakójce).

13. Zabòvka s psę.
 :: Zdechł pjes! ::
 Przészła wòsa
 Do psého nòsa;
 Przészła sròka
 Do psého wòka;
 Przészła mucha
 Do psého wucha;
 Przészła vròna
 Do psého wògòna;
 Przészle kaczkj,
 Pòmaklaté pò brzuszku:
 Tu są slaczkj.
 Przészédł vjlk, pòlacénje lu-
 pus, pònjemjerku Volf!
 (Valdowo).

14. Gra v lësi wògon.
 Lësi, lësi wògon!
 Kòmu jò ho pòdam?
 Mëmu mjëmu!
 Co njereno vstaje,
 Kònjkam wòdé njedaje;
 V lózl mj na murk,
 Vëpjët mj żurk;
 V lózl mj na pólécę,
 Zjòdl mj gòmuléçę;
 V lózl mj do kòmòré,
 Zjòdl mj sztéré wòlé
 (Pnjëvno).

15. Gra v svjnke.
 Svjnka leci, — Mò pjnc dzeci;
 Chto ją rëszj, — Ten pase
 muszi.
 (Bukòvc).

16. Zabòvka s dzeckę.
 :: Dum, dum dec, ::

4 v rzéc! v rzéc! v rzéc!
 (Sławòszëno).

17 Także.
 A kukuk! kukuk!
 Stréch babę wutłukt.
 (Zdrada).

18
 Szèper nékò, — Kòzé békò;
 Szèpei gnët, — Kòzam grët.
 (Vjèczhucëno).

19.
 Jóm mëli rzezniczj,
 Màm wòstri knipczj;
 Bądę rzezët celëta
 Katolékam na svjëta,
 Ale létram nje,
 Bò njechą pòscie.
 (Sławòszëno).

20.
 Wòrët Jaszek, wòrët, Kaszu-
 linka pògònja —
 Co navrócët, to przewrócët,
 a wòna mu gąbkj da.
 (Bjehòvko).

21.
 Dzevczinko nasza!
 Njehòdzé do lasa;
 Bò tę chłop stoi,
 Ròznjczkj stroji;
 Ptòszkj zabjjo,
 Pjórka przepjjo;
 Fòaczoszkj zuje,
 Prëcz pòvëdrëje.
 (Kamjenj).

22.
 Wòj végrël, nasz pan, végrël!
 Bò lédzi ze vsé végnël.
 A kata wòn dobrzë zrobjët;
 Teròz bądze v kòté robjët.
 Vrócëta sę lédze do muje,
 Bądę sobje pòstëpòvël skró-
 mnje.

Lédze vëszlé, lédze przëszlé,
 Bò ju bëlé jednë mësle.
 (Bjehòvko).

23.

Mò baba, mò baba pjeną̀zkj
v lese;
Kjje ja, kjje ja, njech je przé-
njese.
Daj pòkój, daj pòkój wubòg
hòbce;
Bò njese, hò njese pjeną̀zkj
v ezòpce.

(Vjelè).

24.

Żehés beła tak pòdcévò, jak
jes wurodlévò;
Njgdé bém ce njewòpuscéł,
je to rzecz pròvdzévò.
Ale wu ce pòdcévòscé, gdébé
v kòszu wòdé;
Zòł sę, mòcni Bòże, tè twójé
wurodé.

(Bukóve).

25.

Matusz jidze przez vjes drogą;
Kaszka za njm fjk fjk nogą.
Ej njewòlno, Macku, bje
Gòłą ręką v samę rzic.

(Starzno).

26.

Mòje dzèveze drobno skòcze;
Vczerò dało a dzis płacze.
Vczerò dało ze svè wòlè;
A dzis płacze, że ja bòli.

(Hòmer).

27.

Sztéré mjle za Varszavą
Wòzenjél sę vròbel s kanją.
Jak sę sova dovjedza,
V sztéré kònje przéjacha.
Sadla sòbje na przépjecku,
Dò so zagróc pònjemjecku.
Vzął ja sòbje vròbel v tanc,
Wutrépnął ja v mèli pòlc.
Pòmალuszku, vròbeluszku!
Bò mje trępcesz pò paluszku.
Jak sę sova rozgnjeva,

Vróbla z pjórov wòbskuba.
(Svjecé).

28.

Tancova so réba s réke,
A pjotrészka s pésternòkë.
Cébula sę dzévòva,
Ze pjotrészka tancova.
Cébuléczko, njedzévuj sę,
Vež pjotrészkę, vétancuj sę.
(Sławòszéno).

29.-30. Przé kòlibce.

1. Ha ha ha! kòtkj dva,
Szarè, burè wòbadva,
Pòlecalé do lasa,
Zaspjèvalé: hopsasa!
2. Żuzu, żuzu spac,
Bądze Kasza kòlebac.
Żuzu, haha! kòtkj dva é t. d.
(Bjechóvko).

31. Takže.

Żuzu pupka do vjeczora!
Przindze nénka s cickę z pòla.
Żuzu, żuzu, bibibi, żuzu!
(Jastarnjò).

32. Biżu, biżu! pupko, do
vjeczora;
Przindze nénka s cickę z pòla,
Przenjese cékaczkę é kòczora.
Kòczór plénje pò dëbjnje,
Kaczka za njm pò buczénje.
Doždžé kaczko,
Dám cé cacko.

Njepòstoje, — Bò sę bòje
Teho pana, co mò kjeckę pò
kòlana.

(Bjechóvko)

33.

Hëj, hëj kuka!
Vedle buka:
Hi, hëhë! hi, hëhë!
(Sławòszéno).

34.

1. Sedzi vèlczek kòle drogj,
Wògonkę vévjò;

Wòbzèrò sę v vszètkjè stroné,
Székòvnò bestijò.

2. Vèlczészczè sę wòzénjò,
Wuszé wòpuszcéło.
A hu! a hu! a hu!
Co mje pòtim bëło.

(Smòląg).

35.

Knòpj za mną, knòpj za mną,
Pòkj jem jész panną!
Bò jak jò sę róż wòzénjé,
Vèznę knòpa, rznę wò zemjé.

(Kòsowo).

36.

1. Pupkj jem strojiła,
Jak jem mèłą bëła;
Tatk mje vjedno chvòlèł,
Nénka sę ceszèła.
2. Ale teròz, zèbè mje chto
pupkę zrobjèł;
Nénkabé szkalova, tatkbé
mje wòbjèł.

(Pòledno).

37.

Abécadło, — Zjòdł pjes sadło;
Séka mèdło, — A pjes szédło.

(Svòrzewo).

38.

Wòzénjèł jem sę napòlto
s płaczé,
Njmjèł jem głové pòložéc
na co.
Na łòzovjnach, na grocho-
vijnach
Vespałasma sę, jak na pje-
rznénach.

Ram titi tamta, ram tita ta.

(Zarnòvc).

39. Zaproséné.

Fòderku! Pòsléce té vasze
vjskaléce

Do nasze wògarnjce, tę jidze:
Pupu, talala, ténènè, i hèhè! —
(Jizbjce).

40.

Szedł pjes przez vjes,
A sęczka przez jòrkę;
Szedł pjes na pjwo,
Sęczka na gòrzèłkę.

(Sławòszèno).

41. Psota.

Ta muca baranjò! —
Njesłèchò kòzanjò,
Anjè zòdnè mszè,
Bò v nj je fuł vszi.
Ej trzeba v njè chuchnąc
E wò zemjé dmuchnąc.

(Sławòszèno).

42.-43. Tance.

Dżan, dżan s babulinką swòją,
Věj, věj! co za fjgle stroją.
Oj didé didé, oj didé!
Mja baba v brodze gnjé.

(Sławòszèno).

44.

Wòd mjezé do mjezé
Chòjinka rosce;
Dożdżéle, dzeveczko,
Jaz cé wòbrosce.

(Szenurze).

45.

Marchalevskj dobri bëł:
Co zarobjèł, to przepjèł;
Przészèdł dodom, żonę hjèł,
Dzeczam chleba njekupjèł.

(Vejhèrowo).

46. Tanc.

Didli, didli, dąm dąm dąm!
Jak pan spjèwò, tak jò gram.

(Puck).

47.

Szlé parobcé do karczmé,
pòczną sobje radzéc:
Wò to tak, njbé tak, jak té
dzewuszkj zdradzéc.
Kupjmé jim pjvka é tež gò-
rzałeczkj,
E tak zdradzim nasze nadòbné
dzeveczkj.

(Puck).

48.

Panje mój! jò proch Twój,
Zona mójaprochòwnjca Twója,
Dzòtkj mójeladenkj Twójel!
Vestrzelè, Panje, na chwałè
Swójè. (Vejhèrowo).

49

Ej pij pijko, nje wòdè!
Kòchòj dzèvczè, nje babè.
(Kòkòszkj).

50.

Nasza Kasza pstrò, burò;
Co ju troje dzeci mò.
(Krokova).

51. Pòvjòstka.

Pòszedł chłòp do lasa,
Wucał dąbka do basa,
A chòjkè do skrzèpjè —
Njerzekè vjei nje.
(Kòrlèkòwo).

52. Szczodròkj Vjlèjaj trzèch
kròli.

Dobri vjezòr, szczodri vje-
czòr!

Nam pòvjòdajaj, że tu rogòle
pjezaj —

A jeszè nje rogòla, to tøj
chleba glenj;

Vasza dèsza mdze mja vnjebje
szczodroblèvi dzenj —

A jeszè nje chleba glenj, to
kòrzcòk masła;

Vasza dèsza mdze sè dobrzè
vnjebje pasła —

A nje kòrzcòk masła, to
svjnjeho cała;

Vasza dèsza mdze sè dobrzè
vnjebje mjała.

Jedze, jedze pò lesèci, pò
kjèlbasèci,

Vjeze, vjeze kjèlbas v kjèl-
basèci;

Czvjørgè kònjmj doch nam
co przèvjeze.

(Sławòszèno).

53. Scinanjè kanje v dzenj
S. Jàna.

Słèga: Rum, Rum z placè
naszèho,
Abè sè njestajò co
zlèho.

Szèltès: A vè lèdze ze vsè,
Pòcovè sè tu seszłè?
Vè nje njevjece,
Vè nje njepòvjèce;
Jò vjem — jò po-
vjèm.

Jò jem sin karcz-
marskj,

Kavalèr dzirzkj;
Mam trènkj dwòja-
kjèho rodè,

Jednè dlò zdovjò,
drègjè dlò wò-
chlòdè.

Chto tè trènkj zaživò,
Ten bògactva mjèvò.

Jò jè zaživajè
E bògactva mjèvajè.

Lesni: Njeszczestlèvò kanja,
jaktò tè jes wòla,

Kjèj jes v lesè na
drzevjè sedza;

A mé dodam kònje
gnalè

E cebje złapalè?
Pje! pje! — Dajé mé

cé pje —
Psim gnòtè, kòbèlim

donòtè.

Kat: Mòje mjè matkj!
Strzezcè vasze dzòtkj;

Abè njèprzèszlè pòd
katovskj rèce,

Bò to nje jò tracè, le
prawo traci!

(Sławòszèno).

54. Zabòvka s dzeckę.
Kòsi, kòsi łapkj!
Pòjedzem do bòbkj.
Dò nam bòbka mlęczka,
Dżadulink pjerznjczka
(Chòjnjece).
55.

Kaszka łésò a Mack gòli,
Pòszlè wòba do stodołè.
Zebés té mje, jak jò tohje,
Béléhésmé ju przé sobje;
Ale té mje nje njeżécisz,
Kjé jò do ce, to té krzécisz.
(Bukóve).
56.

Véj, véj jidze zéma,
Héj, héj pòrtek njema;
Véj, véj njedbało sę,
Ej, éj przepjło sę.
(Svjecé).
57.

Zagrzmjało, runéło
Stòri babje v dupje;
Njebéło, njebéło
Njkòhu v chałupje.
(Vjelè).
58.

Pòszła baba prac!
Napadła ją njepògòda,
Zabrała ji chustę wòda;
Néz tu baba v płacz.
(Kòkòszkj).
59.

Njmja baba robóté,
Kupjła so prosę;
A to prosę s krzévjm nosę
Pòsrało sę.
(Karvjó).
60.

Wojas, jak zdéchéł,
Pòlcamj réchéł;
Bò bék grócz!
(Bór).
61.

V kòzdium kàtku

Pò dzeçàtku,
A za pjéckę troje.
(Starzno).
62.

Na nj stronje gòj, gòj;
Zelenj sę mòj, mòj!
Tę pasturkj pasą wòłkj,
Ptòszkj jedzą z grànka.
A té, méli Jaszku,
Njerobj mje krzivdé!
Jò do cebje vjedno chòdżę,
A té do mje njgdé.
(Pèłchowo).
63. Rozmòva.

Pjrdava! a dze mòja gęgava?
A té bsdzòrzé, przé sv. wòł-
tòrże! Aleluja.
(Vjerzché).
64. Tànc.

Wu Kòscuszkj dobre zécé,
Bò déł talòr na przepjé!
Rum tamta drata, rum tamta.
(Stawòszéno).
65. Tànc.

Pòdkòveczkj, dajce wògnja!
Czé ta panna teho gòdna
Czé njegòdna,
Pòdkòveczkj dajce wògnja.
(Sławòszéno).
66.

Przészło sę Anuli v pòkòju
ležące,
Ze vjdza Jaszulinku pò mòrzé
plénące.
Ej rebòcé, rebòcé dlò Bòga
zévcho!
Njevjdzelesce tę Jaszulinka
mòjého?
Ej vjdzelé, vjdzelé, ale nje-
zévcho;
Pòstrzód mòrza plénące mje-
czę przebjého.
Véskòczéła Anula z wòkna
vèsokjého

E vérvá wòstri mjecz z bòku
Jaszinkòvého.

Wòj vérvá ho, vérvá é sama se
przelhła,

Swòje mèle sérduszko na
wòdę puscéła.

(Péłchowo).

67

Hanka! Pasła baranka;

Pòd bòżą męką

S jedną ręką.

(Karvjó).

68.

Nasza stòrò Hanka

Sadła na baranka

E jacha przez vrotá,

Zgubhła mjech złotá;

Jacha dali przez brakę,

Zgubhła rzetną flakę;

Jacha jesz przez wórkę,

Zgubhła so kòrkę;

Nawòstaku przez łąkj,

Zgubhła tę mjech mąkj;

Vrócéła se nazòd,

Zgubhła swój kabòt;

Baran zdechl,

Ankę v mjech.

(Przétoczenò).

69. Tanc.

Lot és dót, Lot és dót!

Liza leži v rovje;

Lize rzéc, lize rzéc

Naszi stòri krovje.

(Vjélgòvjjes).

70.

Wu naszého starca

Mjelé pjeska Szvarca;

Wobrosła mu kòprę dupa

A szalvją ja- ja- jagòdè

Wu brodè.

(Vjelè).

71.

Józku, Józku! dze té bël?

::: Za góreczką jaja pjël. :::

Vépjël, vépjël mędel jój;

::: Pòtim pòszedł sohje v gój. :::

(Vjèrchucéno).

72.

Mjchale ale

Kòbèła v kale!

Mjchël za górą

S vjlezą skóra.

Kòbèła sévò

Pò mòrzé plévò;

Wuszamj vstrzasá,

Mjchála v rzéc kászą.

(Svòrzewo).

73

Wòzenjël se stòri, sévi

Trzé njedzele przede źnjvi;

A vzał sohje żonkę mlòdą,

Szérovéł ji gębè brodą.

(Svòrzewo).

74.

Haló, haló! biszku buri,

Njerobj mje v ptoce dzurc.

(Vjczlénò).

75.

Tini, tini, bàm bàm bàm!

Jednę kòzè màm, màm, màm;

Njmàm ji co dac,

Muszè ją przedac.

(Vjczlénò).

76.

Magdaleno, vstanj reno,

Pudzema na gétkj.

Przindze Mjchël, bądze kjchël;

Bądze chcël gòrzétkj.

(Vjczlénò).

77.

Dzèvczè, dzèvczè njewumje-
ròj!

Chtëż mje bądze pòrtkj pjè-
rèt?

Té vépjèrzesz, vémegléjesz;

Reno, vjeczór pòcatéjesz.

(Gnjeżdzewo).

78.

Hops Marichna, sërce mòje!
Jak jò wumrę, pòrtkj twòje.
Té wépjersesz. wémęgléjesz;
Rozpóreczk téż pòcaléjesz.
(Kòsowo).

79.

Dzèvczë, vspòmuj sohje,
Ze jò leżët dzis przé tobje.
Toc té leżët jak bé nara —
A wu mje je jinszò mjara.
(Gnjèzdżewo).

80.

Stoja Kasza nad strumjkę
E nazwa Jaszinka bikę —
A wòn sohje róg przépravjët;
Tak ją wubòdł, jaż ją skrvavjët.
Wòna pòtemu narzëka,
Ze człòvjeka bikę nazwa.
(Dąbrówka).

81.

Njevjdżët jes mòjé żoné,
Njmò dupé z jedné stroné.
Vjdżët jem vjlka vlese;
Twòjé żoné dupé njese.
A jò wòlët: Vjtku pòtóz!
A wòn nò mje wògon pòdnjóst.
(Bukóvc).

82.

Njevjdżët jes mòjé babé?
Za stodołą pase żabé.
Gvésno mészli, że to wòlé;
Nagònjò jè do stodołé.
(Bukóvc).

83.

Za stodołą, èj za naszą,
Tę dzèvczëta chòrovaszą.
Jedna drégj wémòvja —
Chtérò vjci z njch dosta.
(Bramka).

84.

Pòszłé dzèvczëta za góré
wòrac;
Kòzałé sohje Jaszinka wòlac.
Wòj Jaszku, Jaszku, té

dwòrskj slęga!

Njmòsz pòrządku wu svého
plęga —
Nj tu sekjeré, nj tu topórka;
Bò mòsz pòpsëté wu plęga
kòłka.

(Jizbjce).

85.

Njepudę jò dodom, chòc mje
wòłają;
Pudę jò do karczmé, tę mje
zagrają.

(Jizbjce).

86.

Hej szvernót, kòle vrót
Bjezi strużka ze vsé;
Céż jò dbam, kjéj jò mam
Svého chłopca ve vsé.
(Jizbjce).

87.

Vlázla na pjeck, nagòraci;
Wòpòlëfa sohje chcącé.
(Szenurzé).

88.

Njebądę sę réchli żenjët
jaż pò vjélganoci;
Veznę solje takjé dzèvczë,
co mò czòrné wòczé.
Njemdę jò jè bjjet, bądę ją
szanovët;
Dò ji Pań Bóg dzecé, bądę
jè pjastovët.
Dò ji Pań Bóg sinka,
dam ho do Peplinka;
A jeszlé mdze córka,
dam ją do klòsztórka.
(Szenurzé. Wubògò).

89.

Ach liebe kòchanka, vas hast
du gemacht?
Jò spac njmògę di gance
Nacht.
A kjé jò wòdcucę, so denk'
ich von dir;

Jò sobje mészłë: schläfst du
bei mir.

(Szenurzè).

90.-91. Krakòvjòkj.

1. Njeprzebheròj panno, że-
bés njeprzebra;

Abés za kanarka wróbla nje-
dosta.

2. Svjèci xěžéc svjèci, vedle
njeho kòło;

Dze jò sę wòbrócę, vszędze
mje vjesoło.

(Łaszewo.)

92 Marsz.

1. Ju s nją jadę, ju s nją jadę,
S Tartacziną Kaszą;

Co mjlkę wujadę, to kònjkj
pasą.

2. Teròz jadę, teròz jadę
Vedle dwuch dębów;

Wòna slicznò, przeslicznò
njmò dwuch zębów.

(Sławòszéno).

93.

Krakovjanka jedna
Zrobjła so knòpa z drevna,

A córészkę z wòsku;

Bò to pòkrakòvsku.

(Sławòszéno).

94. Przé kòlibce.

Żužu, żužu Franka!

Pòrvél vjlk baranka,

A wòvjezcka bzi, bzi!

Njech córészka spjj, spjj.

(Bjehòvko).

95.-97. Krakòvjòkj.

1. Leci wòda, leci, pò ka-
mjenjach huczi;

Kòchac njewumjeje, dzèvczè
ho nawuczi;

2. Sévi konjk, sévi, sévi jabł-
kòvjti;

Bélbé jòcé xędzè, żebé nje
kòbjété.

3. Ju njedalék jesnj, z drzewa

listk tęż leci;

Njedobrzé sę kòchac, dze sę
mjészò trzeci;

(Żalno).

98.

Jak jò jachèł do Saxonjji,

Béłé jabłka na jabłonj —

Béłé vjélgjé, béłé mélé;

Ale dzèvkj vszétkj stòrè.

A zòs v Lalkach młoduszin-
kjé,

Mają gąbkj mjodnjuszinkjé.

Kjé jem jednę pòcałowét,

Trzé latam sę wòblizovét;

Ej trzé lata é trzé zémé,

Bò to dzèvczè je beż vjnè.

(Lalkj).

99.

Mòja matka dobrò béła,

Bò mje robjc njewuczéła;

Jeno spjevac é tancovac,

Pésznè dzèvczè pòcałowac.

(Lalkj).

100.

Végrèł nasz pan, végrèł,

Vszétkjeh lédzi végnèł —

Pòvègònjèł, pòvèplócèł,

Bądze sąm tęż gęsé pòsèł.

(Lalkj).

101.

Przede dwòrè gęsti sòd,

Njeprzeleci żòden ptók;

Jeno jeden maluszinkj,

Do kòchanjò mjłuszinkj

Na wòbjòd.

(Vjlkowo).

102.

Njevjedza, jaką mja;

Szła za pjeck, wòbezdrza.

Vjélgj tę krzék —

Czòrnò jak krék.

(Szenurzè).

103.

1. Pòd borè, pòd lasè

Kanja wòdè pjje;

Njeszczestnô gòdzéna,
Zona męza bje.

2. Bje ho, tłéce ho,
Za włosé ho włóczy.
Pòvjadój, pòvjadój!
Chterà tu przéchòdzi.
3. Chòdzéł jò jem, chòdzéł
Do pészne dzeveczkj;
Da mje rôz, da mje dva
Mjodné gąbuleczkij.

(Chałépé).

104.

Dzeveczéno kòchanó!
Pòkazé kòlano;
Pòkazé wòbadva
Bądzéma sę kòcha.
(Gdąnsk).

105.

1. Dorotko, njecnotko!
Dze to té jes biva?
Béła za vroti, za płoti,
Mòja panjè matko!
2. Dorotko, njecnotko;
Co té tę robjła?
Vjła vjankj z macerzankj,
Mòja panjè matko!
3. Dorotko, njecnotko!
Dze to té jè pòdza?
Przészédł Jąuk, vzał mje
vjank,
Mòja panjè matko!
4. Dorotko, njecnotko!
Njmògła té wucekak?
Jò wucekak, wòn mógl bjegac,
Mòja panjè matko!
5. Dorotko, njecnotko!
Njmògła té do góré?
Jò do góré, wòn do góré,
Mòja panjè matko!
6. Dorotko, njecnotko!
Njmògła té ho kjjé?
Jò ho kjjé, wòn mje kjjé,
Mòja panjè matko!
(Gnjézdzewo).

106.

Matulinko, dobri dzenj!
Dajce mje córkę na tidzenj.
Dabé jem cé ją é na dva,
Ale bé mje barzo zbladła.
Njedalék ją pònjosę,
Za stodołę na rosę.
Knépelk je ziótjoni,
Rzemiszkę zdrzészoni.
(Szenurzé).

107. Tąnc.

Héj v wòlszénje, wòlszénecze
Dajzé pòkój mje, dzevecze!
A kjebé jes biszkj nalózi,
Dabé jem cé gąbkj zaròz
V wòlszénje, wòlszénecze.
(Jizbjce).

108.

Łupj pąn chłopa, jak skòpa;
A czart pana, jak barana.
(Kòscérzéno).

109.

Héj nót — kòle vrót
Bjezi struzka ze vse;
Céz jò dbąm, — Kjé jò mąm
Mòje dzévczę ve vse.
(Jizbjce).

110.

Na nj stronje jézora
Pasło dzévczę gąsora —
A ten gąsór krzicze,
A to dzévczę sicze.
Gna ho wòtłoganj,
Rzuca tvòroganj;
Nékó ho wuléczką,
Pchó ho karkuléczką.
(Jizbjce).

111.

Tup tup, tup tup pò desce!
Wumjzgeł sę pòp Teresce;
A wòna ho pò czépriuje:
Marsz do xązkj pòganjuje.
(Łaszewo).

112.

Krakòvjóczek bjédni

Njekòchêł jesz nįgdé;
A na starosé muszi,
Bò ho kaszel dêszi,
(Zbrachlin).

113. Zażegnanyè ren.
Z wògardu Paradizu hjęgalé
trzé strużkį;
Jedna hjęgò, drégò scigò,
A ta trzecò stavnje stòvò.
(Garno).

114.-115.
Sévò gaska, sévò
Pò jezòrku plévò;
Z vjęlgjého kòchanjò
Rzòdko le co bįvò.
Bjezi wòda, bjezi,
Na dole sę vròcò;
Ach kędé sę, kędé
Mój kòchank wòbròcò.
(Skarszewé).

116. Ròczba na vjeselè.
Dobri vjęczòr przėjacele,
Vszétcé vdomu, jak vas vjele!
Nįnja na zwon pįnc
Mòce vszétcé przinc;
A zwon szes:
Kròce jesc;
A zwon setem
Mdze sznaps pòtem.
A na zwon wòsiné
Gòtovi jesmé
Na zwon dzevjnc
Przed xędza przinc.
Tę xądz vszétkjch nas wò-
bòczy;
Téch młodéchsę ręką chwòci.
Jak sę kòzdi dobrzé stavj,
Vnetkj wòn nas tę wòdpravj.
Stòri s młodim sę navróci,
Nazòd dodom ju pòvróci.
Doma mdzemé znalézoni
E przé stole pòsadzoni.
Czeho nam sę bądze cheało,
To na stole mdze stòjało.
Tę mdą mòglé ten dór vszelkj

Jesc é pįc mòli é vjelkj.
Jak ju bądze to do konca,
Zjadło navet smaczno grząn-
ca;

Tej muzika przede drzvjamj
Njemdze dlézi zdac za namj.
Mé mdzemé tež tancovalé,
Noganj dobrzé treptalé.
Jesc é pįc mdą nadnosélé,
Kòzdeho mįle ròczélé.
Dajce le pucovac kònje,
Bò przemòva je przé zgònje.
(Jizhję).

117. - 120. Wòkrężnè.
1. Stoji béléca na wòtògu;
Dograbįlsmé, chvała Bògu!
Plon njesemé, plon
Naszemu Jegòmòscé vdom!
Obé zétko plonovało,
Pò sto kòrci zrzędą dało.

Plon njesemé, plon
Naszemu Jegòmòscé vdom!
2. Przede dwòrę kaczkj
v błoce;
Nasza Jèmòsc v czérait
złoce.

Plon njesemé, plon
Naszemu Jegòmòscé vdom!
Obé zétko é t. d.

3. Na pòdwòrzim słup wòb-
ceti;
Nasz Jegòmòsc v bók wu-
jęti.

Plon njesemé, plon é t. d.
4. V naszim wògrodzé pészne
kvjòtkj;

Wu naszé mémkj slicznè
dzòtkj.

Plon njesemé, plon é t. d.
5. Wu naszého bule zéltè
kóté;

A wu naszé Panję złoté bóté
Plon njesemé, plon é t. d.

5. Przede dwòrę vjęlgò burzò;
Nasza Jèmòsc gdébé rózò.

- Plon njesemé, plon é t. d.
6. Przede dwòrę rosna banje;
Naszø pannè jak malovane.
Plon njesemé, plon é t. d.
7. Wòtmékòjmé szèrok vrotà;
Jidà strzèbra, jidà złota.
Plon nesjemé, plon é t. d.
8. Nasze Panstwo za dvje-
rzamj,
Trzimò mjskè s twòrogamj.
Plon njesemé, plon é t. d.
9. Wu naszèho Jegòmòscé
dobri pòrzàdk;
Dèł beczkè pjva é gòrzèlkj
sàdk.
Plon njesemé, plon é t. d.
10. Svjtó, svjtó svjtałeczka;
Pjłabé sè gòrztałeczka.
Pjłabé sè s przèpravamj;
Bò to mjèdzè njevjastamj.
Plon njesemé, plon é t. d.
11. Wòtmékòjce szèrok dvje-
rzé;
Bò sè zètko ju njechovjerzi.
Plon njesemé, plon é t. d.
12. Dograbilesmè za pògòdè;
Nalelé nàm v pjwo wòdè.
Plon njesemé, plon é t. d.
13. Na naszim pòlè rozchòdzą
sè drogj;
A nasz przèstava mò kò-
szlavè nogj.
Plon njesemé, plon é t. d.
14. Nasz przèstava v vjèlgj
szèbje;
Co przèstanje, to vszé dłèbje.
Plon njesemé, plon é t. d.
15. Przedé dwòrę vjsi sznurk;
Naszèmu pjsarkòvj stoi kurk.
Plon njesemé, plon é t. d.
16. Na kapusce dužè lisce;
Nasz inspektor pòrtkj vjszcze.
Plon njesemé, plon é t. d.
17. Nasza gòspòdnjè vjèlgjè
dupj;
Kraje chleba mètè sztukj.
Plon njesemé, plon é t. d.
18. Przede dwòrę vjsi kòsa;
Nasz inspektor jakbé wòsa.
Plon njesemé, plon é t. d.
19. Przede dwòrę stoi lèpa;
Nasza kuchòrka vjèlgò trèpa.
Plon njesemé, plon é t. d.
20. Nasza Panjè bladè tvarzè;
Bò Mack do nje wòknè vłazi.
Plon njesemé, plon é t. d.
21. Dzèvczèta, dzèvczèta, jak-
to głupje!
Ròzmarin na głovje a panjen-
stwo v dupje.
Plon njesemé, plon é t. d.
22. Nasza kuchòrka sedzi na
wògnjszcze;
Trzimò vszètko v swòji pjsci.
Pò kavałku kraje,
Chłopòkam rozdaje.
Plon njesemé, plon é t. d.
23. Na sòdzavce plèna kaczkj.
A nasz włòdòrz zjòdò flaczkj.
Plon njesemé, plon é t. d.
24. Nade dwòrę cemnò
chmura;
Nasz ekònom vjèlgj rura.
Plon njesemé, plon é t. d.
25. Na pòdwòrzim svjnje pisz-
czà;
A nasi parobcè buxe vjszczà.
Plon njesemé, plon é t. d.
26. Na naszim pòlè rosna
bulvé;
A dwòrskjè dzèvkj samé kurvè.
Plon njesemé, plon
Naszèmu Jegòmòscé v dom
é t. d.
(Bukòvc. Kjjewo. Vjczlèno.
Sławòszèno).

Vèdavca Dr. Florjan Cenòva.
Bukòvc przè Terespòlu.

Czòrnoxèžnik J. Hauffe.
Svjecè nad Vjsljà.

Skôrb Kaszébsko-słowjnskjè mòvé. — Nr. IX.

Spjs Kaszébsko-słowjnskjch mjan vszétkjch mjest, vsi é pustkòvj pòdlug wòkregòv v regencijach: Gdąnskj, Kvjdzinskj é Kòszalinskj, s dodanjm gór, rzèk é jezór v téchže regencijach.

22. Wòkrag Mjastkòvskj v regenciji Kòszalinskj mò 20. mjl kvadratovéch.

I. Mjasta: Mjastko (Rummelsburg).

II. Vsé é pustkòvjô:

Augustowo. Barczéno. Bistrzin.

Barkòczéno. Barvjno. Bjalóvc (Bial).

Buszwałd. Bòrno. Broczéno. Brunowo.

Cegjelnjô. Cecéno.

Czòrnjce (Scharnitz). Czéstòwòda (Reinwasser). Czéstidwór (Reinfeld).

Dulcich. Dwòré, vj., m. é strzèdni. Darzékowo.

Eduardowo.

Fridriksfeld. Franciszkowo.

Gajdè. Glòzéca. Głodowo. Grancznidwór.

Gumna. Gvizdno (Gewiesen).

Hòmer. Hejnrichowo.

Jakubowo. Ježèvc.

Kamnjce (Camnitz). Kòcèglòvé, stòrè é novè.

Kramarzénè (Kremerbruch).

Lesnjctwo. Lódér. Ludvjchowo.

Łubno.
Małęczéno. Miszewo.
Novôhéta. Novidwór.
Papezczéno. Pôpowo. Pôbôrowo. Pupen-
dôrp. Pustowo.
Racąż (Reetz), vj. é m. Racążk. Radiż.
Starkowo. Stôrôcegjelnjô. Stôrilaek (Alt-
Laazig). Svjrezéno, vj. é m.
Szkłannôhéta. Sznakenbork. Szvesin, górni
é dólni. Széperéjô.
Trzebjeléno. Turczik.
Valdovskjmłin. Valdowo. Vôle, vj. é m.
Wôbjazdé. Wôblézé. Wôkônjno. Wôstrôv
(Wustrow). Wôvsnjszeza.
Zelonidwór (Grünhof). Zelonka.
Żabno. Zeléce (Seelitz).

Rozmòva

Kaszébé s Pòlôchë.

Kaszéba. Njech mdze pòchvòloni Jezus
Christus.

Pòlôch. Na vjekj vjekóv; amen. A dokąd?

K. Hòwo le tu do sąsédnè vsé. A Vaspan
zkąd sę tu vzał?

P. To Višcye mnje po tak długjch latach
poznali?

K. Ale kò jo; bò chòc ma sę le ròz v zécu
vjdzà, ale jesma so těj dobrzé pògòda.

P. Ja vłásaję v te stroni Kaszubskje przicho-
dze, abi Vam povjedzjec, że ja njemam zamjaru
zostać Kaszubą; ale możeże Vi sję dacje na moje
kopito przerobjé.

K. A jakuż to? Jakbé to mjało béc? Kò
jô Vaspané jednak le czérną a czérną pròvde

pòvjedzël, é Vaspañ těj — to ju gvésno są sètémé-
nòsce lat — sąm wuznël, jak mé, Kaszébji, nad
Pòlòchamj górą jesmé.

P. Choćbi to vszistko tak biło, jak viścje
mj tedi opovjedzjeli, to ja jednakovož teraz nje-
mam chęcj zostać Kaszubą, bom sję przez te
sjednnaścje lat bardzo vjele vaznego naucził.

K. A co takjého.

P. Nasz ród Polskj jest nje sto, tisjác, ale
tisjące lat starszi, jak ród Kaszubskj.

K. Zdrzétale! Jakbé to mògło béc?

P. Mi, Polaci, pochodzim od Chinczikóv; a
Chinczici tvorzili juž znaczne panjstvo, jak jescze
anj o Adamje anj o Evje żadnej mišli njebiło;
bo svjat Adama i Evi jescze sześć tisjęci lat
njeexistuje, a panjstvo Chinskje juž przeszło dva-
naścje tisjęci lat liczi.

K. Vějtale! To jô dzis dzivně rzeczé czéję.

P. Nje, nje! to njejest nje dzjvnego, bo tak
nasze Chinskje dzeje opjevaja; i skoro Vam ten
kraj opjszę, jego dobre urządzjenje od vjekóv,
to sję vcale dzjvjć njebędzjecje.

K. Ach jô jem nó to barzo czekavi.

P. To tedi posłuchajecje. Zapevnje vjecje,
že rzádi krajóv są różne: jedne są monarchiczne,
gdzje tilko jeden człovjek całim krajem rządzi;
jinne oligarchiczne, gdzje kjlku lub kjlkunastu
ludzj tože spravujają; a jescze jinne republikanjskje,
gdzje całi naród v urzędovanju udzjał bjerze;
naostatku konstitucijne czili mjeszane, gdzje pan
kraju rządzi razem s parlamentem, do którego nar-
ród człómkóv vibjera. Vogóle móvjąc, najtrvalsze
i najlepsze rzádi są republikanjskje i monarchiczne,
osoblivje kjedi mają dobrich cesarzi, królóv i t. d.
Mišmi mjeli v Chinach przez całe vjekj dobrich
cesarzi, co tak krajem zavjadivali, již sję lud
množil, jak pjasek na brzegach morza, a pracovał,

jak mróvkj. Najprzód zakvjtło u nas gospodarstvo, ta pevna podstava každego panjstva, potim vszelkje rzemjosła i sztukj. Żaden kraj tile ludzi njeviživjł i njeviživj, jak Chini, które obecnje mają blisko cztéri sta mjilionóv (400,000000) mjeszkanjcóv. V Europje jeszcze njgdzje anj miślano o drenażach, o różnich navozach na rolę i t. d. kjedi to vszistko sję już praktikovało v Chinach. Navet cesarz sam, jako vjelkj opjekun rolnjctva, njevstidzj sję, corok v pevnejj dzjenj chvicić sję sochi i orać. Religijne urządzenje także temu odpovjadało i odpovjada. V každim mjesjacu są tilko dvje njedzjele. Xježi, jako oddzjelnego stanu, vcale njema anj koścojólóv; jedinye przy znaczniejszych drogach, dużich traktach vistavjono tam sam ná pjeknych mjescach brami, v ktorich umjeszczono napjsi, z xjąg czili bibliji Konfuciusza vijęte, abi ludzje jadáci lub jidáci mogli sję tutaj przed słotą schronjć i czim dobrim zabavjć. Dalěj religija Chinczikóv podług Konfuciusza njevzbranja meżcziznom jedrnim kochać dvje, trzi lub cztéri njevjasti z vzględu, że dla chruchli i jedna żona już zavjele. V ten sposób namnożilo sję dzjeci, ludu co njemjara, tak że granjce Chin biłi zacasne, i musjeli njektórzi obivatele sję udać na vędróvkę naprzód v saměj Aziji: poczęsćj ku połudnjovj, jako Sarmacj, poczęsćj ku pólnoci, jako Skytovje. Naostatku i to njevistarczało, vjęc sję znaczne gromadi połączili i zaczęli sję vinosić v dalsze kraje. Odvjedzivszi Siberiję albo Jndiję, a njeznalaszi mjescia dla sjebje, udałi one sję koczujęc nad morzem Kaspjskjm, obok gór Kaukazkjh, nad morzem Czarnim aż do žiznich krajóv Europi. Ale to nje od razu. Pjérvsza słavna gromada, jakobi przedna straż, poszła pod nazvę Hunnóv, mając za dovódcę Balambera. Ten oddzjał dał sję v czvjartim i pjątym vjeku po narodzenju

Christusa, osoblivje za časov Attili, bezmała vsistkjm narodom Europejskjm dobrze v znakj; jednakovož njemajac po tim dzjelnim mežu dobrego naczelnjka musjał sje cofnać, i tilko njeznacna część zatrzymała sje v dzjsjejszej Bulgariji. Potim viszli nove zastępi pod nazvjiskjem Avarov; i to biło pravgdive jądno całego rincerstva Chinskjego, do którego vsistkje narodi pólnocnej i zachodnej Aziji chętnje sje łączili; bo na tej vędrovce njebiło trzeba nje robje, tilko rekvirovać, kontribucije nakładać, anektovać. Do tej rickerskej vipravi, co to na konjcu szóstego i na początku sjodnego vjeku po narodzenju Christusa całą Europę svojemj valecznemj czinamj napełnja, należeli i mi, Polaci, potomkovje Lachov czili Lesgov, jednego oddzjału Avarov Kaukazkch. Dalěj czitajcje kronjkę Fredegara z 7. vjeku.

K. Jô zôs méslël, że récerstwo Pólskje czélé szlachta z baro różných narodov sje sklôdô.

P. Tak jest poczęsaj dzjszaj, osoblivje u Vas, v Kaszubach; ale tak za starodavnich časov anj v Vjelkjej anj v Malěj Polsce njebiło; o czym Vi sje łatvo przekonacje, poróvnavszi fziognomjja pravdivjego Polaka s Chinczikjem: ta sama tvarz rasi Mongólskjej, głova ogolona, tilko na vjerchołku óv czub Chinskj, dalej ovo zamjlovanje v kolorach jasnych, rażacich: bóti czervone lub żółte, czapka czervona s baraukjem bjałim, pas liti i t. d. ove manjeri Azijatickje: popędlivość, gnjev, zmjenna dobroć, njestalość, njevitrvalość, osoblivje przy pracy umislověj, óv duch kastovi, pravdivje Azijatickj, ova duma militarna: na kónj; pjes do nogj.

K. To je dólébóg prôvda.

P. A vjęc mj już dalěj njezarzucjce, że njejesteśmi potomkamj Avarov.

K. Ale kò dzis ju njè.

P. Jeden njegodzjvi kupjec atoli, po jimje-

nju Samo, bardzo nam, Avarom, sprawę popsuł, albowiem on vszystkjch Słowjan znad rzek: Solovéj, Łabi, Odri i Dunaju połączył v jedno państwo i vjększą część naszego szlachetnego narodu zavojował i povipędzjał; jedynje mi, Lachovje, nad górną Vartą i Vjsłą, zvächnävszi pjsmo nosem, vcale njevdavališmi sję s njm v vojnę, navet przecjvnje starališmi sję do njego łagodnje przibliżić; a on, vjdzac przed sobą jeszcze vjelką vojnę s Fransamj, pozvolił nam nadali v tich okolicach pozostać. Tutejszi pjervotnj mieszkajci bili Słowjanje, od nas pravda zavojovanj; ale mjędzy njmj bili jednak jeszcze njektórzi bardzo krnäbrnj ludzje; bo Skytovje v te stroni njgdi ujevzajtali, cugle zas Sarmatöv biłi sję już bardzo popsułi, Attila bił za dobri dla njch, a podług naszěj kandari jeszcze sję njeprizviczajili chodzję. Tich mišmi sję starali pozbić — boć cóż nam biło po njeposłusznich poddanich — i visitališmi lub samj provadzili jich do vojsk Samona, abi sję bjli przecivko ogólnemu vrogovj Słowjan, Frankom. Skorošmi sję takjm sposobem tich mądrzelöv pozbili, już nam biło v Vjelkjěj Polsce a trochę późnjěj i v Małěj Polsce jak v raju. Reszta Słowjan biła nam tutaj posłuszna, coraz posłusznjejsza, a mišmi njepotrzebovali nje vjęcēj robjć, jak tilko bankjetovać, polovanjem i sejmjkamj sję bavjć; bo vszistka zjemja należała do nas, a kaźdi z nas bił krolem v svěj posjadłoścj. Co nam biło potrzeba, to Słowjanj nam musjli dostarczac, czy to do zicja czy to do zabavi, jako svojim dzjedzjom. Skoro sję to do Aziji i samich Chin donjosło, że nam Lachom ta sztuka sję tak ślicznje udała, przimaszerovała do Europi nasza arriergarda pod nazvjskjem Vęgröv. Jim sję jak najlepjěj povjodło, bo onj, przez nasze dzjeje nauczenj, że trzeba sję konjecznje s silnjejszim ączyć przecivko słabszemu, zaczęli sję zaraz

s Njemcamj bratać a Słowjan njszezić, i to jeszcze podzysdzjenj s dobrim skutkjem czynją. Teraz znou vipada nam, Polakom, od njch przikład brać; a jestem przekonani, że nam sję także v krótce uda, svobodne žicje, jak v davnjejszych czasach, provadzjć. Przeto ja miślę, że Vi, kochani Kaszubo, najlepjėj uczinjcie i zostanjcie Polakjem, szlachejciem; a vtedi zobaczicie, jakje to będą złote czasi; skoro sję jeszcze s jednim narodem skojarzim.

K. Chòc to vszćtko, co Vaspan teròz wòpòvjezděl, tak pészno brzmi é jò též vjerzę, że to je pròvdzévò pròvda, to jò jednak Pòlòchę, szlachcéce, wòstac njechcę.

P. A to czemu?

K. Bò jòbė mjěl sobje za przėklòd Vėgròv vzie, a jò jich dėcht njjak njecėrpjė.

P. Jak to bić może?

K. Hòwo dlò teho, że to są nòvjkszi vrogovje vszćtkjch Słowjan, jesz gòrszi jak Njemcė é Tėcė, a njerobuse pjrszė klassė. Słowjanj mają dlò njch vszćtko zrobje, a wònj chcą le wuževac. A takjch lėdzi jò njecėrpjė.

P. Jutro Vam to dovjodę, że można i bez praci žić, a dobrze žić. Vjęc do jutra zostanjcie s Bogjem.

K. Jidzėce, Vaspan, s Bògę.

(Pòzdnj vji).

Pjrszi mėdel pòvjòstk.

(Dalszi spjs).

9. Njepòkój v grohje.

Mój wòjc zamjarł, jak bėł wòsmė wòsmėdzesėt lat stòri. Wòn pòvjòděl: „V jedni vsi bėł jeden chłop s bjalką. Ta bjalka mja wukradłė plòtno; a ga ježė chłop zamjarł, da wòna jemu wòd teho kradłėho plòtna mucę wuszėc. Pòtemu, jak wòn bėł zachòvąni, przėszedł ten zamjarłi za trzė daj v nen jistni dòm nazòd é vszedł do szpjnje. Jeho bjalka

sę barzo wurzasła; bò wòna njevjedza, co to béto. Wòn przészedł rôz, dva é trzé. Tak wòna njjak njevjedza, co wòna mja czénjc. Wòna sę vzę a szła do pana xędza é pòvjóda jemu tę novjnę. Pań xądz przészedł drégjého dnja v xędzevskjm wòbleczenju a pitél tego wumjarlého: „Co wòna sa žádó?“ Ten wukózél na svą głowę é rzekł: „Tak barzo mje pchó, jak ga bé czéstè jegłè v mi głovje toczelé.“ Pòtemu zgjnął wumjarli, a xądz pitél sę bjalkj: z czeho ta muca na jého głovje béta. A wòna mu rzekła, jeż mja jeden rôz kask plótna svemu sasadé wukradłè, a wòd tego plótna téż ta muca, chterà ten wumjarli v grób vzał, béta. Xądz rzekł: wòna mja wòd jinného plótna muce wuszéc, a ga ten wumjarli bé zòs przészedł; těj muszèła jého muca z głowé béc zervanó, a ta jinnó vsadzonó. Wòna tak wuczénjła. Jak wumjarli przészedł, zervalé jemu vjdłavj jého muce é vsadzélé novą; a wòn rzekł: „Tak, tak, to béto mójè žádanjè.“ E wót tego czasé wòn ju vjei njeprzészedł. (Jizbjce).

10. Wò czarovnjeach.

Przed czasamj na Vjekj a Chabrovskj granci béta pólónó czarovnjca, mac strzemj córkamj. A czěj wònè pólóné béłé, to wònè dobę gałovalé, wółalé do Boga: „Mjli Bòże! Mjli Bòże!“ A córkj narzèkalé na mac, co wòna jè to véwuczèła, co wònè pólónè muszalé béc. A czěj wònè spólóné béłé, těj wònè tę béłé zachòvanè. Pòtemu tę tak stròszało, że njmógł njcht mjmo jic, przènc. Ale jeden chłopc słužél wu Chabrovskjého xędza; ten wòkazovél sę ve vszètkjm barzo wòdvòznm. Jedného dnja béto ju zvon dvanòscec v nocé, a jesz bël wu xędza Chabrovskjého Janovskj xądz. To béta barzèczko cemnó noc. Těj ti xędzovje sę zagòdalé, czèbé chto bël télko dzirzkj, co bé do Vjeka do dwòré doszedł. Xądz Chabrovskj rzekł: jeż mjél tak dzirzkjého chłopca; a Janovskj xądz gòdó: jeż bé télko dzirzkj njebël. Nen chłopc szedł, kjěj jého pań pòslél, é to, co mjél przénjesc, téż przénjósł; ale czěj wòn przészedł do tego móla, dze té czarovnjce pólóné béłé, těj wònè sę do njeho nalazlé a s njm szlé jaz do cerkvjszeza Chabrovskjého. Wònè jého straszélé, ale wòn jednak strachu njmjél. A czěj wòn przészedł do cerkvjszeza, to wònè tę zgjnèłé, bò dali jic njmòglé. Chabrovskj xądz vjedzél, że ten wòtrók bé bël télko dzirzkj. Kjěj wòn vjèc jemu klucze dèł é jého pòstèł, abé jemu béchjer z wòltòrza halél; těj wòn szedł véstrzód nocé, a strachu njmjél é béchjer halél. Janovskj xądz njemèslél, że ten chłopc télko dzirzkj bël; dló tego sę vjatovél é zgubjł pòrę svéch kònj. Ale Chabrovskj xądz bël dobri, wòstavjèł Janovskjemu xędzè té kònje, a ten zòs pòdarovél chłopcovj dèkòt.

(Jizbjce).

11. Wò mòrach.

a. Ga mòra mòrzi — wòna dèdzi a jiczi. Czasè wòna zazèrò pòle wòkna — wòna njmòże sè doždac, cobè nen człòvjek v lóžko szedł. Tèj wòna jehò straszi, ga wòn sedzi. Wòn dostanje takj strach, co wòn réchli spac jidze; a jak wòn legnje, tèj wòna na njehò przélegnje rzecą na gèbę é jehò barzo szvak zroj. Wòn lezi, a njmòże rèszéc anjè ręką anjè nogą, pòkj wòn so radé njeszukò; a ga jemu sè radè dô, to wòna vjci njmòże do njehò przinc. Wòna do njehò przèchòdзи kòmjnè abò jinszą dzurą; a pòkj wòn njedostanje, njmò radé, to kòtkj skòczą vedle wòkna. Wòn muszi so kupjc kòrzenj a jè wurzeszéc na szèje. (Jizbjce).

B. Wòkrąg Lèbòrskj.

b. V Bahimdole bël jeden paròbk, ten sè zvéł Mjchél Bujòk, teho mòrzèła mòra; a czim vjci gòspòdòrze jemu radè szukalé wòd teho mòrzenjò, tim barzi wòna jehò mòrzèła. Pòtemu mòrzèła wòna téch gòspòdòrzi vszèch dècht przèz całi rok — wòna z jednèho na dréggjèho nachòdzèła. Chòc wònj przèc pèlnju sedzelé, to wòna jich mòrzèła. Wònj za nją vachtòvalé, ale jè njmòglé dostac do wuchvòcenjò; jaž jeden róz ten paròbk ją dostèł na pjerzénje, jak wòna jehò mòrzèła v wòlovim chlèvje. Wòn wuchvòcèł kask skòré; a ten kask skòré to béla ta mòra. Wòn jen vžął a trzimò. Wòna sè wuczénjła jak mòcni chłòp; ale wòn ją trzimò razè s tą pjerzéną, co wòna jehò buten przèd wòłòvi chlèv vèvlekla. A tèj wòna jehò prosèła, že le ją mjèł puscèc, wòna bé do njehò ju vjci njgdè njèprzèszła. Ale jak wòn ją puscèł, tèj wòna mu rzekła: „Jesz ce bądè mòrzèła jaž do roku.“ Jak rok vèszedł, tèj wòna przèsta mòrzèc; a chòc wònj nó njè vachtòvalé, vjci ju je wuchvacèc njmòglé.

(Bahjdól).

12. Wò kròsnjètach.

Béla to róz jedna dzevczèna. Kjèj wòna jedzenjè varzèła, to wòna sè vjedno czosa, a té vłòsè z grzebjenja na wògnjszèze rzuca. Do njè przindze jedno kròsnjè a pròsi: njmja teho vjci rohje a tak rzècac vłòsè, bò to kròsnjètam bèło vjele do szkòdé. Dali rzekło to kròsnjè, kjèbé wòna teho njepòpuscèła, tobé ji zle szło. A jak wòna, ta dzevczèna, béla zòs przèspanò, tèj wòna dosta mòlè dzècè. Wòna ròczèła jistnè kròsnjè do chrzczenjò v kòmòtrè, a wòno tež nó ten czas sè stavjło é stojàło; ale za pòdèpènk przènjòsło wòno dva talèrze zakrètè, a tè bélé czèstè vłòsè, co wòna so vèczosa é mja tè vrzuconè nó ten mòl, dze wòna njmja rzècac. Pòtemu varòvalo to jesz trzè dnj, tèj kròsnjè to dzècè przèmjènjło; a to dzècè, co wòno ji przènjòsło, to bèło mòlè s vjèlgą gèbą, s vjèlgjm nosè, s vjèlgjmj rękamj, dècht vszètkò vjèlgjè, a jednak mòlè bèło — v grzèhją wòno

rosło, ale ve wiżą njjak. A těj to dzèveczę mjalo vjélgj strach, njevjedzało, co mjalo robje; tak wòno szło do xędza. A xądz jemu rzekł, jeż wòn njmógl jemu nje pòmce — wòno muszało s tim spòkójnè béc, co jemu kròsnjè przemjenjto.
(Łeba).

b. Drobnè bivalé na Babimdole przódé. Wòné przé-
chòdzéłé é fudrovalé wólé; a wólé bélé tak sétò, cobé przed
szlachtòrza bélé. Czěj wònj ten chlèw rozvòlalé, těj wònj
jim zle robjé, é wòné przészté v chécze, a mjałé czérzvjonè
ruchna. Wòné so varzélé jedzenjè, czěj lédze szlé spae.
Jak ti lédze to spòstrzeglé, psòtavjlé wònj ròz na wògnjszcze
wòd jaja skòrépè; a czěj kròsnjèta dréggjè nocé przésłé, těj
wòné sè barzo dzéwòvalé, jeż lédze v takjm gròpje jedzenjè
gòtovalé; a jedno kròsnjè do dréggjèho rzekło, jiz béto téłkò
stòrè jak pjelgrzimskj łas a jesz njevjdzało, zebé chto v ta-
kjm gròpje varzèł, jak tu na Babjmdole. Ale wòné dobrzé
vjedzałé, że jima ti lédze do psoté tẹ skòrépè psòtavjlé.
Tak drobnè sè namóvjéłé é rzeklé: „Czěj wònj chcą varzéc
tak pòzdze a v takjm gròpje, co jesz jesma njgdé njevjdza,
těj chcema sobje jinni mól wòbrac.“ Temu gòspòdòrzovj
zòs szło zle: wòné jeho dobétkovj bralé charnę a noséłé
jinnemu gòspòdòrzovj é fudrovalé dobétk ten, dze wòné bélé.
Nen gòspòdòrz teròzke vjdzèł, jak jemu lécho s dobétkę szło,
czěj wòné do jinneho gòspòdòrza fuder vénòszalé; jeż wòné
njesą na svjece do zòdnè szkòdé, ale do vjélgjèho profjté
tẹ, dze wòné sè vložą: těj wòné fudreją dobétk wòbnoc a
gòspòdòrz wòdzenj. Chlèw trzimają wòné v sztandze a czéstò.
tak że zòden zli tẹ njeprzindze, dze wòné svą gòspòdę mają,
Chto jima dobrzé robj tẹ, dze woné są, to wòné jesz dze-
sinc razi lepj robją; ale chito jima zle robj, temu wòné gòrzi
czénjå, jak kjéjbé zli duch nad tim gòspòdarstvę mòc mjéł.
(Chabrowo).

c. Mój mąż szedł ròz; a szło tež szesc kròsnjët.
Wòné sè trzimalé za ręce; bélé vszétkjè takjè mélé a mjałé
czérzvjonè muckj na głovje. Tu je takj stòri dwór, v chté-
rim przedtim lédze bélé. Matka szła do pjeca é pjekła
chlèb, a jejé mąż wòstèł sedzacé na łavje. A těj z dréggjè
jizbé przésztó dwòje kròsnjët, barzo stòrò bjalka é barzo
młodi chłop, a mjelé méli wòzik é dwòje bjéłéch kònj przed
njm. Pòtemu tež przészedł jeden stòri chłop é młodo bjalka;
a nawòstatku jesz xądz, chtéri chcèł tẹ stòrą bjalkę s tim
młodim chłopę zdavac. Ale nen chłop, co sedzèł na łavje,
przemóvjéł: „Tak njetrzeba zdavac — le stòri do stòrèho
a młodi do młòdèho!“ A těj nen wóz s némj kònjamj hjegò
précz, a jeden kònj sè vèpleszczèł. Mój chłop vjdzèł, że
to nhebélé konskjé zémèłkj, le mjech czéstéł pjenjadzi. —
Ròz przésztó jedno kròsnjè é vzèło dzécę z kòlibkj précz

a pòložéto mjotłę. Jak kòbjęta vsta, mésléla wòna, że tę jeję dzęcę béto, a tę béla mjotła. Tęj przészedł jeden wubògg chłop do njch é rzekł: „Bjj, tato, wóné przénjosą zòs.“ Wònj bjle tę mjotłę — to bélo kròsnjęcë dzęcę — a tęj kròsnjęta vzéłé zòs tę mjotłę a jeję dzęcę przénjosłé é pòložéłé; ale mjalé jé barzo pòbjtë. Tęj wòno nježéto dlugo, wòno vnetészkj pòmjarło. (Sòrbsk).

13. Wò stolémach.

a. Wu jednéch panów vjsało vjélgjé žebro na želòznim recuzu na pamjatkę: to bélo wòd stoléma. Jeden stolém vzął na hatóg takj vjélgj kam, co trzé sta pyntów vòžéł, é puscéł jen v wògròd; pòtemu vzął wòn ten kam v rękę, a pòlce jesz pòdzisdzenj są do znanjó. Ti stolémvjòe zgjnélé wòd pòtopu. Mój sin wòrél róz é nalòžł wòd stolémów czésté gnòté. — Stolém jeden róz stojél na kamjenju, a nogj jemu velnelé v ten kam é są jesz pòdzisdzenj do vjdzenjò. (Sòrbsk).

b. Róz wòrél jeden wòd téch stolémów é nalòžł takjého robòszka wòd naszéch lédzi. Wòn jého vzął v swój rękavjezni pòlce é przénjosł jého do-dom. A tęj wòn wòstél wu njeho do robòté. Stòlmòk mjél v stodole do draszovanjò želòznë cepé, co jich ten mòli chłopjk njmògl wudnjesc. Jak wòn jé mjél próbòvanë, tak wòna gòdò, že wònë mu bété zaletkjë, že jemu njelónovalo njmj robje. Wòn vlòžł na balcę, a tęj so knòvél balcę do bjeza, cobé sobje vjkszë cepé spòrządžél é mògl njmj draszovac. V tim przészedł stolém é zdržél na njeho; a tęj jého sę zapitél: co wòn tę chcél robje. Ten mòli chłop rzekł: „Wòn so muszél jiné cepé vésztelovac, bò to jemu njelónovalo, némj stolémóvémj draszovac.“ Tak stòlem jého pòstél wògjènj znjecéc dlò kuchòrkj. Wòn zaczął wògjènj njecéc, ale njmògl ho njjak znjecéc. Wòn stojél a dàł, a dàł; a jednak njmògl zadice wògnja, žebé sę zapòléló. Neho stoléma bjalka leža v szestnjci é na njeho zdrza. Jak ji to zadlugo dèrovalo, tak wòna začę z lóžka dic é jemu takj forsz da, že chłopjk zaròz z kòmjna ruten vélecél é na dak przészedł. A tęj wòn chòdzél pò daku é sbjèrél knèpelkj. Jak stolém buten vészédł, tęj wòn sę pitél: „Céz wòn tę chcél?“ — A wòn gòdél, že njmògl wògnja zanjecéc; dlò teho wòn so halél séchéch knèpelkòv, cobé wògjènj znjecél. Tęj stolém na njeho vadžél é kòžél jemu nadól zlezc, abé dlò kuchòrkj dracht wòdè halél. Wòn przészedł nadól, ale želòznéch vèbòrkòv stoléma wòn njmògl wudnjesc. Tęj wòn njebél glupi. Tę bël v domu takj vjélgj kloc; tak wòn do neho kloca szédł é pòczął jen dlébac, a chcél so vèbòrkj sztelovac, jakbé té želòznë bété jemu zaléchë. Jak nen stolém to vjdzél, spòdzél wòn do swòjé bjalkj é rzekł: „Ma muszima jého wòdpravje, wòn

je na naju zamòcni; jò mészlét, jez jò bét mòcni, a wòn je
jesz mòcnjészzi. (Wòsekj).

14. Wò zaccaròvani konskj nodze.

Wu nas zrobjlé tak, że dobétk nam njjak njegrizl. A
tét leža konskò noga na naszim pòdwòrku, é mój chłop gòdò
tak: „Jeszlé ta noga njeje též co krziv?“ — Tak wòn ją za-
njòsl na pòle ruten; a jak wòn sè wòbezdrzét, tét noga béla
též zòs na pòdwòrku. Tét wòn mészlét, że pjes ją przévłèkl,
a dèt ją zòs zanjesc pòkònc wògroda é na vjèlgj jablònj
pòvjeséc; a kjét wònj sè wòbezdrzèlé, béla wòna zòs tu.
Tét wòn ją dèt vénjesc é zakòpac; ale to nje njepòmògło,
wòna le zòs tu béla na pòdwòrku. Tak mé ją vzèlé é przez
trzé mjeze zanjeslé; a tét kulè vèkòpalé v trzeci mjezi é tét
vrzucélé nè nogè. A z kòždè mjeze mé jesmé vzèlé kam
é knèpel, a tét vrzucélé na krziž nò nè nogè. Pòtemu wòna
njeprzészla ju vjei nazòd. Pòkj ta noga sè nalòža, dobétk
njjak njechcét grèzc. A tét jò hala zòs z téch trzech mjezi
trzé kamjenje é z kòždè vagardé též sztèczk drzeva. Né ka-
mjenje jò rozpòléla a tét njmj krépé vézòléla, a né knè-
pelkjz vagòrd jò spòléla a tét ten pòppjòl na fuder pòsèpa.
Wòd teho czasé dobétk nam vszèden zaròz dobrzè grizl.

(Wòsekj).

15. Bjèdni strzéze grób bògatèho.

Ròz bét jeden bògati pan, chtèremu jeden wubògj czło-
vjek wòstét vjnjen; a tét ten bògati pòmari. Wòn vjedzét
jesz przedtim, że mjét pòmzrèc é dèt wòlac neho wubògjèho
do se, a tét mu rozkòzét, cobé nad jèho gròbè wòbnoe
vachtovét. Tak nen wubògj jidze do svèho probòszcza é
radzi sè jèho: cobé to béla za przèczèna, že ten pan jemu
to rozkòzét. A xadz jemu rzekl: „Jo, brace, to bądze lécho.“
Tak nen xadz jidze s njm nó nen grób, zrobj mu kòto pa-
lècą na gròbje; a ten wubògj muszét ve strzòdku teho kòła
stojec; é zèbé réchli z njèho njevészèli, jazbé xadz przè-
szèdl é jèho za røkè wuchvòcét. Tak kòl dzesàtè zaczną
psé jagòvac za smètòrzè, jakbé za zajcè hjegalé, a coròz
to blèzi do neho smètòrza. Strzelcé przèbivalé blèzi a blèzi,
a tét zaczèlé strzelac prosto vnjèho, ale kule padatè kòl
neho kòła. Wònj jèho jesz vszelejèk straszèlé, cobé jèho
z neho kòła védostalé; ale jèho njmòglé védostar, wòn nje-
szèdl. Tak nalòzł sè wògjenj, teho wubògjèho chałupka
sè pòléla; a tét przindze jèho žena é gòdò: „Pòjze! co tét
tu stojisz? kò vjdzisz, pan je pòchòvani; vèj, tobje vszètkà
tvòja bjèda sè spòli.“ Ale wòn njek njewuvòzét, njek nje-
mòvjét. Jaz zòs za chvjlkè pò nim wògnju jidze xadz a tét
mu gòdò: „Pòj tét dodom, ju mòsz svòje véstojalé.“ Ale
wòn nje, le stoji. Tét szèdl nen xadz v kòsècòl, a tét v kòs-
cele szlo takjè granjè, spjèvanjè, tét bélo nòbòžènjstvo; a

vjdnohéto, jakbé ju dzenj bét. Ale to vszétko héto wòmanjenjé. Pòtemu jidze nen xadz z kòscéla nazòd, a tétj mu móvjét: „Na, pòj, teròz, té mòsz dobétè.“ Wòn jednak njc le stojét, wòstét stojacé. Né, céz do robòté. Tak wònj mu móvjé: „Pòjzè, mé cé dàmé mjech pjenjádzi.“ Wònj przénjeslé sa mjech pjenjádzi é rzucéle mu jen kòl neho kòla, a v kòto njmòglé vrzécéc. Ale nasz xadz mu mjét danè paléczké, chterà wòn mógl do wònèho mjecha dosignac, é zrobjét kòl njeho novè kòlo; a jednak njczeszedł. Tak wònj so njevjedzelé s njm zòdnè radé; é vzéle szpòdè a tétj zemjã kòpalé, cobé mòglé gréntè do neho zarka przinc. Jak wònj do neho zarka zemjã przészlé, tak wònj z neho wumarlého skòrè zdzerzle. Tétj ten wubògj chłòp njevjedzét, co mjét czénjc; mjét vjélgj strach, że dobrzè njevachtovét. Ale wòn zrobjét zòs nad nã dzurã kòlo, é muszélé wònj mu nè skòrè wòstavje. Tak tétj kuré pjalé é dzenj sè ju robjét; vtim téz nasz xadz jidze, wuchvòci jehò za røkè é rzecze: „Teròz pòj se mnã v kòscòł.“ V ten spòsòb ten wubògj vszétko szczestlèvjè przetrzimét é mjech pjenjádzi s xedzè so pòdzelele. (Wòsekj).

16. Wò smòku.

Bélé to ròz trzèj vedrovzécé, jeden bét kròvc, drégj szevc a trzeci kòvòl. Wònj zrobjle takje kamróctwo, co chòdzéle pòspòł vszétcé trzèj. Tak chòdzéle wònj vjele lat v grèppe, jaž jina sè ròz trafjlo, że przészlé v cézim kraju v jeden vjélgj njesvjadomi las. Tu muszélé wònj pòd jednim drzèvjècè wòbnoc wòstac. Wònj zrobjle so wògjenj a tétj so tak pòvjòdaja: „Jo, mé muszimé pjlovac, bò tak vszétcé trzèj mé wusnã njmòžemé; naprzòdku muszi ten nòstarszi.“ Nen nòstarszi pòvjòdò: „Njè, mé mdzemé cignélé kavle.“ Tak chvòcélo naprzòdku szevca. A kòzdi muszét na ni varce dvje gòdzéné stojec. Ni dvaji spalé cvjardo. Tétj przindze do njch smòk s dvjema głòvamj é chce jich wujesc. Wònj mjelè hérsze, bardisze przé se. Tak nen szevc scãł smòkòvj jednè głòvè é téz dréga; a tétj jehò vzãł é zavlékl v strcnè, zèbé kamrócé njevjedzelé é njmjelè strachu. Pòtemu muszét kòvòl stojec. Tétj przindze smòk s trzema głòvamj. Kòvòl rãbjét wòdvòznje berdiszè é scãł jemu vszétkjè trzè głòvè; wucignãł smòka v strcnè; bò kròvc bét takj bòjaci, zèbé njevachtovét. Jak jehò dvje gòdzéné mjnelé, tétj wòn kròvca zbudzét. Kròvc vachtovét. V tim przészedł smòk s dvanòsce głòvamj. Tétj kròvc so méslét: „Njèch je abò tak, abò sak; abò mòja smjrc, abò twòja smjrc.“ Tak zaczał rëbjc a rëbjc, jaž jemu téz vszétkjè głòvè scãł. Timczasè zrobjét sè ju dzenj. Tétj wònj przészlé vsztrid. Jeden pòvjòdò: „Mnje trafjlo zle;“ a drégj gòdò: „Mnje téz zle trafjlo;“ a trzeci rzecze: „Mnje jesz gòrzi.“ Tak

muszël kòzdi wòkazac, jeszlé béla pròvda. Pòtemu wònj sę zòs vzéłé a szlé dali é przészlé do jedneho mjasteczka v robòtę é tę wòstalé. (Wòsekj).

Czétòj p. Hilferdinga: „Wòstatkj Słowjan na pòłudnjovim brzegu mòrza Baltickjého.“

Pól kòpé pòdanj.

1. Wò Klékach.

Wòt starodòwných czasów béłé tu v Klékach rébackje budé, a té zòs béłé panjnskjé kòté; é co so chtò vérobjët, to wòn so wòtrziméł: véjdę swòjévlòsną, torf swòjvlòsni, drzewo swòjévlòsnè. Njnja mamé swòjévlòsnè domé, wòtkupjonè wòt pana van Bandemera. Przedtim muszélé mé pané robje abo rébé davac. Ląkj, co tu są, nòležalé do Klék naszim przòdkąm, to sę zvalo wòtok. Pachté wònj dòvalé szeszedzesët talarów rocznje. Jak Brinkenhof, Zerchòvskj pan, dël przekòpac kanòł, wòda z mòrza véstąpjła é zala tedé vszétko; a těj przez dva lata v Klékach sam njc njekrègnélé. A ga teho czvjòrtéhò roku zòs przészedł amtman Hasa; ten jé zòs vzął é wòtrziméł. Rzëka so sama verva, a wòda zbjegła; ale amtman njedél ląkj vjci trégj.

(Klèkj, Klęczécé v wòkrëgu Stépskjm).

2. Wò Czeszkòvskjm abo Czeszku.

V Nowomjeskjm krëzu leżą té vsé: Domòtowo, Mechova é Starzno. Mjèdzé témj vsamj je vjèlgj dëbovi é bukòvi las; a v njm są dëbé przez tésac lat stòrè. Vestrzód teho lasa je jeden mól, chtèren sę zvjé Chlèvszëca; na trzè tésacë kraczejów vedle teho mòla są do vjdzenjò véwòrané zògnòé, na chtèrných są wòkrutnje vjèlgjé, ju zestarzalé, dëbë wurostè. Mjèdzé témj dëbamj są malutiñkjé wògròdkj kamjenjamj wòbłòzoné vkòlo. V tim kamjenjstjm płóce nalazło vjele lédzi ju gronkj s pòppjòłé, v chtèrnim pjrszëcnje é jinszè vszelejajkè rzeczé béłé. Mój wòjc mje pòvjòdél, że na tim mòlu przòdè za dòwných czasów vjes stoja, chtèrnò sę Czeszkòwo nazèva, é że jehò wòjców wòjcovje wu Czeszkòvskjch panów za slégów vjedno bivalé; przez to ta tradicijò sę v naszim rodzè zachòva,

Ti panovje Czeszkòvskj pòchòdzélé z Czechów; bò jak mój wòjc mje gòdél, tak za jehò mòvą przészedł przed pjacnòsce stamj lat jeden barzo bògati pan z Czech tu vté stroné, pòstavjët so zamk é nazvél jen Czeszk; dali a dali nalazél sę przé tim zamku chalépé, a těj vjèlgò vjes, co sę zva Czeszkòwo. Jeden wòd téch Czeszkòvskjch panów njmjét njjakjch dzeci é prosél svèho Bòzka, zèbè mu sę dzècë wurodzéło. Njevaralo tęż njjak dlugo, tak jehò ljaalka dosta pòrkę, knòpa é dzèvczë. Dajgò djachlè, jak ten stòri Czeszkòvskj sę czeszél, że mu sę zamjast jednèho dwòje

dzeci wulęgło; do teho knôpa nôbarzi, bô to bël décht cali gôlêhjtér. Ten dzewus sê zarôz barzo grajni vjdzêt; a kjêj wôna wurosla, sta sê z njê calò sobaka. Za pjnc lat pò wurodzenju téch dzòik bël ten stòri Czeszkòvskj rôz v gò-njtvej na dzékj jidzoni é spòtkêl sê se stòrą babą przê Bloksbarskij gòrze vjléjå Sv. Jåna — bô nó tê gòrê vszêtkjê czarovnjce v ten dzenj vjeczòr chòdzélê. Ta baba mu rzekla: że za pótroku bé przészedl żelòzni vjlk é bé mu wòbòje dzeci vzał. Czeszkòvskj sê barzo zajiscêl; ale jednak dêl kamjenjstê chcêze zbudovac é té dzecé v njê vsadzéc; a té chcêze jesz sztêrzema rëgamj chlopòv s strzelbamj é sekjeramj wòbstavjêl. Za pótroku vjdzå wònj, że sê vlecze wòd lasa jedno zmjklê vjlczészce é jidze prosto do teho kamjenjstêho domu. Jak wòno przindze do téch na vachce stojåcêch chlopòv, têt wòno wuszamj é calê sê tak strzêslo; jaż jim vszêtkjm pêskej é wòczé zachilnêlo; a têt rznêlo jedneho, drëgjêhò, trzecêho é czvjòrtêho swojå fåpå na stronê é zrobjlo so przez njch drogê; trzaslo v dvjêrze, co le sê rozlecalê, szlò v chcêze, schvòcêlo wòbòje dzeci, vrzucêlo jê sobje na krzept, a têt s njmj dali, wòj dali a dali, leci jaż na jednê łåkê ve Varblinskjm błoce, chtêrnò dodzisdnja sê Czeszkòvskå zovje a Starzinskjm gburåm nôlezi. Tu nen vjlk lëglê, zaczął żużac; a kòzêl sê wòd dzeci vjskac. Wònj spêl, a dzecé jêho vjskalê; jaż natim przêleci pêsni bula é vrzeszczi pòcêchu do dzeci: „Pòjta se mnå, jò vaju vébavjê!“ Pòtemu schvòcêl jich nó sê, wòbsrêl vkòf vjлка wòkrutno vésokj krèz, a têt hajdi v nogj. Ale to njevarovało dlugo, têt vjlk wòdcucêl é vjdzêt, że dzecé belê prêcz, skòczêl bez vszêtkjêho namészlenjò v nen smjrdzåci krèz, wòtrzåsnåł sê z toho smrodé, a têt za njmj dali v Mrzëznjêcj mjèdzê Varblënjå é Starznê. Wònj jich nagònjêl, bulòszka wujòdl, a dzecé chcêl têt; ale że wòné barzo prosêlê, tak tenròz jim jesz darovêl zêcê. Na tim mòlu jesz pòdzisdzenj stròszò. Ztåd szedl nasz vjlk Robòszkòvå drogå jaż na Czeszkòvskå jednê łaczkê v lese mjèdzê Domòtovê é Starznê — chtêrnò sê z teho przépòdku Czeszkòvskå zvjê. Tu na ti Czeszkòvskj łaczcze vjlk zòs wòdpòczi-vêl é wusnåł, a dzecé jêho vjskalê. Natim przêleci barzo pêsni, mrozati konj é namòvjò dzecé s njm do jidzenjò. Strach bël vjêlgj, ale jednak dałê sê namòvjê. Kònjk zrobjêl vjlkòvj tak, jak bula. Dzèveczê sadlo kònjovj do przòdku, gëbå do głové, a knòp do vslòdku, gëbå do wògòna. Mròzk dêl knòpu grzebłò, kardëczê é deke a mu rzekl: „Vjlk mdze vnet kòl nas, jak jò cé mdê kòzêl, tak mdzesz robjêl.“ Njevarovało têt njjak dlugo, têt vjlk bël tak blézê kòl njch, że chcêl kònja za wògon wuchvacêc, le ju pêsck

wòtmikéł. Têj mrózk zavrzeszczéł: „Rzécé grzebło!“ Knóp rzucéł grzebło mjédzé vjlka a kònskj wògon. Na tim môlu stała sê barzo vjélgô góra; vjlk na jedni a kònj s dzecamj na dréj stronje góre. Ta góra jesz sê zvje: Vészczégóra; że ją vjlk ze zlóscé wószczéł. Ta góra béła barzo vjélgô, é dló teho vjlk przéz nje njmógł przelezc, le muszél sê przegrézc. Tímczasé kònj dichtich szték wucekl, a vjlk jeho réchli njmógł dogónjc jaž na tim môlu, dze dzis Czeché stoją. Tê chcéł vjlk kònja za wògon; ale ten zavrzeszczéłknóp szmèrznął kardécze, é stéł sê wòkrutno gèsti las; kònj na jedni a vjlk na dréj stronje lasa, chtéren sê jesz pòdziszdenj zvje Plóse; že vjlk nó njen plósel abo szémé z péska plévél wòd zlóscé, že bét tak gèsti. Njepòmógło to mu ale njc, wòn sê muszél przez ten las przegrézc. Tímczasé kònj zòs szték wucekl. Jak vjlk jich dogónjél, tak knóp vérznął deką; a zaróz sê stało jezoro. To béło mòrovjstò głébòkjé. Na jedni stronje jezora bét kònj s dzecamj a na dréj vjlk; a že vjlk bét želòzni, dló teho njmógł przeplénaç. Nó ten hort béłé té dzecé Czeszkòvskjého wòd želòznehò vjlka vébavjònè. Temu to jezoro sê též zvje Dobrèjezoro. Têj kònj rzekł knópu: „Teróz vez sekjeré é wutnj mje głové.“ Knóp chcącé, njechcącé muszél to zrohjc. Jak wòn jemu głové wucał, tak sê stéł z głové mèli a z teho jinszého vjélgj pjes. Ten vjélgj chcèze vachtovét, a ten mèli chòdzél s Kréké v jachté. Ten knóp sê zvél Krék. A že Krék czèsto pò jachce chòdzél, dló teho bét lécho doma. Jeho sostra, chtérò sê Ninja zva, chòdzéła czèsto na strážde kòl jezora szpacèrà é vjdzà mèst kòždého dnja na dréj stronje jezora pésznehò bénjla. Dze wòna biva, to béło tē, dze teróz Bólovje mjeszkają; a dze ten bénjel bét, tò béło kòl Svjecéna. Temu bénjlovj sê barzo wòdcé svjécéle, przez to ten môł sê zvje Svjécéno. Ten bénjel, to bét ten želòzni vjlk; a na tim môlu, dze dzis Rakarnjó stoi; tē wòn žèrél vszelejajk dobétk, lédzi é zvjerze. Temu to sê zvje Rakarnjó. Jednehò dnja szedł zòs Krék v jachté a chcéł zajca wustrzeléc; ale ten jeho prosél: „Daruj mje zécé, jò cé též przindé na pòmòc.“ Krék mu darovél zécé. Tą drogą szło slésé, dzéké, jelenje, mjedvjedzé é sarną; Krék jim vszétkjm zécé darovél a wònj vszétcé szlé s njm dodom. Tímczasé Njnja béła na stráž jidzonò é vjdzà zòs neho pésznehò bénjla s njm svjécacémj wòczamj.
(Pòzdnj vjci).

Védavea Dr. Florjan Cenòva.
Bukóvc przé Terespòlu.

Czòrnoxéžnik J. Hauflé.
Svjecé nad Vjstą.

Skôrb Kaszébsko-słowjnskjè mòvé. — Nr. X.

Spjs Kaszébsko-słowjnskjch mjan vszétkjch mjast, vsi é pustkòvj pòdług wòkrégòv v regencijach: Gdąnskj, Kvjdzinskj é Kòszalinskj, s dodanjm gór, rzèk é jezór v téchże regencijach.

23. Wòkrąg Suszkj v regenciji Kvjdzinskj mò 19. mjl kvadratovéch.

I. Mjasta: Bjskupc (Bischofswerder). Jelava njemjeckò (Dt. Eilau). Kjselice (Freistadt). Prabuté (Riesenburg). Susz (Rosenberg).

II. Vse é pustkòvjò:

Auerswałd. Bòrovinnlin (Heidemuehler.)

Babjnc, d., m. é folv. Belszvjce, d. é m.

Bòrk. Bòrnjce. Brunowo, v. é folv.

Cólnjkj (Zollnick).

Dakowo. Dołé (Daulen).

Falknové. Frednowo, v. é folv.

Gąte. Głodowo, v. é folv. Gramuté, v. é folv.

Gulbjné. Gòrinjak (Guzringen).

Harnowo. Hejurikowo, v. é folv. Héta.

Jafté (Jauth), d. é m. Jakubkowo. Jaku-

bowo. Janjszewo. Julijanowo.

Kamjankj. Kamjenj. Kamjnc (Finkenstein) folv. é lesn. Karasz. Kòmjné (Schornsteinmühle). Kòzankj. Krzivkj. Konradzwałd. Kozłowo.

Laskòvcje. Lęgnowo, vj. é folv. Libnowo, d. é m. Łabędzewo.

Mantikj, folv. é mł. Mjchałowo Mozgowo.
Novòvjes, v. e folv. Novidwór (Neuguth).
Pachutkj. Pjatkòwo. Pjeskj. Pjetrovjce
(Peterwitz), d. é m. Pjkus. Pjlichòwo. Pjła
(Heidemühle). Pjotrkowo (Peterkau), v. é folv.
Plutowo. Popòvka. Pólka. Pajjèrnjò. Nipkowo.
Radowo. Radzaż, folv. é lesn. Ricvald.
Riskjerch. Ròdzonè. Ròdowo (Rohdau). Rò-
dòvko. Ròznowo. Rumbarg. Sztegenvald.
Słoncza (Sounenberg), d. é m. Sobjewòlò.
Szarszewo. Stòròhéta. Szarłatowo (Charlotten-
werder). Szémbark (Schönberg). Szipujce.
Sztémbark (Steinberg). Szvarenowo (Rothwasser).
Svjète.
Tinvald. Tromnòvko. Trnpeł. Tromnowo.
Vałdowo. Védzèrkj. Vola.
Wòjcech (Albrechtan), v. é folv. Wòlò.
Wòlszań. Wòrkusz.
Zitavkj (Gr. Werder) Zelonidwór.

Przemądrzałi wòszòce.

1. V 1818 roku, jak sè to vnet v cali Europje
részało, kòzdi sè czeho novèho spòdzèvét, wu-
twòrzèlé sè téz Pòlskjè ligj czèlé stovarzészenjò,
co mjałé pò mjastach é vsach swòje pòsedzenjò
Takjè pòsedzenjè béło é v Wòszu, na chtèrnim
jeden graf s pèszną przemòvą wò braterstvje
véstapjèł é dowòdzèł, zè vszètcé Pòlòszè są
bracò. Pò skònczoni mòvje przèstapjèł do njeho
jeden chłop é jehò v té słòva zagadnął: „Jo,
Brace, Té jes barziłko dobrzé pòvjedzèł: Mé
jesmé teròz vszètcé bracò. Ale vjész Té co,
Brace: Té mòsz córkę ju dorosłą a jò mam do-
rosłèho sèna, chtèrnèmu jò chcę mòje gburstwo
pòddac. Czèbé ma njmògła to dwòje młòdèch
lédzi pòlèczéc? Jò tę do Cé czèlé do Twòjè
còrkj przèjadę é jehò przévjozè.“ Zaròz v ti
chvjli graf wò braterstvje zabèł, njek njewòlrzèkł,

le sę wòdvrócël; vneteszki sę z tóvarzéstva vémki é céchim pęką z Wòsza vénjósł.

(Jastrzębię v wòkr. Svjeckjm)

2. Bël to rôz v Wòszu jeden xądz léterski njbé barzo pòbòzni. Ten dël do se jednëho gbura zawòlac, a tēj s njm taką wugodę zrobjël, cobé mu z Varlubja jeho żonę s córką do Wòsza halël. Jak wòn mjël zaprzęglë é véjézdżël, tēj przészedł do njego sam xadz é rzekł, jeż wòn s njm tēż pòjedze Na co chłop njek njewòdrzekł. Xadz sòdł na wóz é wònj zajachalé szczestlévje do Varlubja. Jak wònj dodóm vròcalé, zaczął sę xadz s xędzevą spjerac, svarzéc, jaż nawòstatku kòzël wòn żonje s córką a jeho paserzbjca z wòza zlezc Chłop jednë abo dwòje gón rolë wujachël a tēj przé stanął. Xadz pòvjòdò: „Nu jechac!“ Na co gbur: „Njé, Jegòmosc, jò nje-pòjadę, bò jò mam taką zgòdę, że jò muszë xędzevą s córką do Wòsza przewjecz. — Ale jegòmosc bé mógl zaròz z wòza zlezc, bò przé wugòdze njebélo wò tim żólnë mòvé, abé jegòmosc s sobą jachël.“ Tak xadz zavstedzoni muszël dozvoléc, że xędzevò s córką na wóz sadłé é jachałé, a Bògu dzékòvac, jeż jeho chłop z wòza njezrucël.
(Svjecè).

Bozmòva

Kaszébé s Pòlòche.

(Dalszë wòpòvjòdanjè).

Pòlòch. Dzjenj dobri!

Kaszéba. A dobri-dzenj. Vjtaję, Vaspana, vjtaję!

P. Dżëkuję. Przi dzisjjszim ładnim poranku chcę vipełnjcy moję vczorajszą objetnjcę.

K. Zgòda. Jò jem tēż v nocé njevjele spël, le jem rozmiszlël.

P. A co takjego?

K. Jakbé to též mògło béc, że Pòlòszé są szesc tésąci lat starszim narodę jak mé, Kaszébj, Słowjncé — bò to wòstatné mjono je nasze włòscévè, a tę no le wòd Pòlòchów nam narzuconé — é vpòdł jem nó tę mész, czé též Vaspan sę njezarazèł novszémj fjlozofamj, co to nad kòždą rzeczą dlugo é szerok sę rozwòdzą, abé vszétko lédz-kjm rozémę dovjesc: tak pòczatk całého svjata jak é vszétkjého, co na svjece je.

P. Nje, nje! Ja takjch pjsm czitacj njelubję; ale, jeżeli Viscje takove czitali, to proszę mj opovjedzjecj, co v njch stoi. A ove dovodi, již možna na svjecje bez pracj žicj i dobrze žicj, odložim na pòznjéj.

K. Njeh é tak mdze; bò jò též mam jesz njechtéré zapitenjò wò narodach, chtérné Vaspan le mjmòchòdę véinjénjèł, jaktu Skytów, Sarmatów.

P. Chętnje dam o njch objasnjenje, bo to są narodi nam, ricerzom Avarskjm, spokrevnjone. Ale najprzòd chcę slišzecj vivodi fjlozofów o pòczátku svjata.

K. Do téch fjlozofów, co nòbarži v tę materiją sę zagłębjlé, nòležą tak nazvani naturaliscé. Wònj bé ròd chcelé vszétko z bjegu nòtéré vétlomaczéc é dlò teho vszétkjè przedmjoté, co sę le dadzą wuchvacéc, chemjcznje é matemacznje rozbjerają é robją indukcije abo vnjoskj, dowodzą przez vivòdé. Ta drogą doszlé wònj do teho zdanjò, że na pòczátku cali svjat bël napełnioni pòvjetrzim. To sę przez atrakciją é réché pòdzeléło na mjlijone mjlijonów gvjòzd abo slónc; a zòs kòždé slónce védało przez rotaciją muj abo vjci cał, chtérné sę planètamj zovją. Njechtéré planèté mają swòjich trabantów, jaktu nasza zemja xęžéc. Wò zemj wònj zòs tak dowòdzą: Jak ta częsc kręgu pòvjetrzného, co dzis zemje stanòvj, wòd slóniszka sę wòddzeléła, začé wòna

sę sama wókoło se wòbracac, é té cząstkj, chtérnè bélé cęzsze, dążélé do véstrzodku, a té letksze wòddólałé sę, jaż nawòstatku vszétko sę tak pòdzéló: pjrszò béła cvjardò s rzarzéstim wògnjènavestrzodku, drégò béła plinnò a trzecò wulotnò, to je ład, wòda é pòvjetrzè. Jednak, njżlé to tak dalek przészło, wòdlecéł jesz przé wòbròcanju jeden krąg wòd kule zemskej, a z teho sę wutwòrzél xęžéc. Jak to ju vszétko gòtòvé béło, tēj jesz na mòc wòdvjeczno, nòtéra zvanò, njebéła spòkójnò, navet é pòdziszdenj spòkójnà njeje, le coròz to jinszé przemjané s zemjà robj. Té cojardè częscé zaczął ten vevuètrznj wògjenj rozdémac é zpòd wòdé vgòrę vésadzac. V ten spòsòb pòvstałé na rózných mòlach vnet vjksze vnet mjészè ładé a wòda zla sę pòdlug pravjdél cęžkòscé v njzéné é wutwòrzéło sę mòrze, co jesz vjedno trzé razé vjci przestrzenj wòbjimò jak ład. Ten dzelimé na Azijà s 830,000 mjl kvadratovéch; Amerikę s 663,000 m. kv.; Afrikę s 534,000 m. kv.; Europę s 168,000 m. kv.; Australijà s 160,000 m. kv. é pèlnjowopòlarni kròj, chtérného vjèlgòsc jesz njjak njeje vjadomò, hò tēj panéje vjeczno zéma. V njechtérých częscach pòvstałé barzilko vésokjè gòré; tak v Aziji mamé Hinalèjskjè s czubkamj: Kinchinjnga 26,437 stop, Džavalagjri 26,340 st. é Czamalari 24,378 st.; Kaukazkjè s czubkę Elbrus 16,770 st. vésokjm; v Americè Andes s czubkamj: de Sorata 22,200 st. Akongagua 21,900 st. é Szimborasso 20,000 stop vésokjm; v Europje Alpé s gòrą Bjèłą 14,773 st. é Róžovà 14,196 stop vésokà, a Karpaté s czupkę: Surula 9,012 stop vésokjm. Pòvjetrzè é wòda, jako deszcz é lód, njetólko gòré kruszélé, ale té wòkréché zaròz é vdól spłòkjalé; a wògjenj coròz to vjci nę skòrépę zemje zpòd wòdé pòdnòszél, tak že mòrze na glębòkòsci muszało przébjerac; mòlamj ju blisko dvje mjle vémjerzono.

P. Będzje mnje to vjele czasu kosztovacj, abi te vszistkje liczbi spamjętacj.

K. Matematika é chemijô sa głównè pòdstavé vszétkjch dowòdów. Pòdług téch vjadomòsci vnjoskują ci mądrzelovje, że do wutwòrzenjô takjè zemje, jaką nasza teròz je, njebélo dvanòsce té-sąci lat, ale przénômj dzesinc é dwadzesce razi téle czasé pòtrzeba; bò napòczátku na téch, zwòdé vésadzonéich, puklach béle barzo njedokładnè zeléska é zvjerze, chtérnè pòczesci teròz ju njjak njeexéstéjå. Pòtemu za tésac é zòs tésac lat zaczelé sę dokładnjészè zvjerze twòrzéc, jaż nawòstatku é ród lédzkj pòvstél; kjéj dlò njeho ju bélo vszétko na zemj tak przéspòsobjonè, żebé tu mógl zéc. Czé wòn sę le na jednim mólu wòkòzél czé tež na kjlka razé, teho gvésno njcht décht dokładnje njevékòže, ale nòvjci wuczonéich wutrzémuje, że to sę stało na kjlka mólach, chòc nje jednèho czasé; a to vjedno tę, dze ład nòvézi z mòrza véstòvél.

P. To mnje nadzviczajnje cjeszi, że cj uczenj ludzje moje zdanje o davnoscj naszego rodu azijatickjego tak ślicznje popjerajå.

K. Chòc ci mądrzelovje tak dowòdzą, to jednak mé, Kaszébj, co jesmé barzi chrzescijanskj, jak dzisêjszi lud v Rzimje abo Jerozolémje — dlò teho mé so pòvjòdómé, że Christus sę v Kaszébach narodzél — njmózemé zòdnå mjarå takjch dowòdów przéjic.

P. S czasem vszistko sjé zmjenja, navet i zdanja. Ale o tim potim.

K. Dobrzé, dobrzé! Kò teròz jò proszę Vaspana, mje jesz co wò Skytach é Sarmatach pòvjedzec.

P. Skytovje, Żidzi, Sarmacj, Hunnovje, Vęgrzi, Kozarzi, Kumanj, Turci, Tartarzi i Mongołovje sę nasj pobratimej, Azijacj koczujåci. Mi sjé

vszisci, jako narodi valezne, z Aziji do Europi dostali. Najprzód Skytovje zavojovali vschodne kraje Europi po Dnjester i Pregolę i téj częscj Europi nadali nazwę Skytija. S pevnoscj bi sję późnjéj dali posunęli, żebi nje bili jim Celtovje czili Gallovje przeszkodzili. V czvartim vjeku przed narodzeniem Christusa viszedł ten naród z dzyszejszégj Franciji i od Alpów, a dażel s mjezczem v rękę ku vschodovj nad rzekę Dunajem. Tymczasem z drugjégj stroni od gór Kaukazkych vystapjli Sarmacj i szirzili svóje zdobicze ku zachodovj, Skytów vipjerając. Ci znova udali sję do swojich bracy nad Baltik, gđže zavojovanych Słowjan na Litvjnów przerobjli. Ale i tutaj dokuczali jim przez njektóren czas narodi Skandinavskje pod nazwą Gótów, szikujące sję na vędróvkę ku Czarnemu morzu. Tim pólnocnim barbarom njemogli Sarmacj stavje należitego odporu, bo posjadali dvje vadi, jakto njektórzi ludzje uvažają: najprzód, że njelubjli gospodarstvem sję trudnej, a podrugje, że każda horda, každi oddzjał chejał bicj njezależnim. Roxolanj njechcjeli nje vjedzjecj o Alanach, Alanj znova o Jadzvjngach i. t. d. Dla tego zajęli Gótovje lekkim kosztem pólnocne brzegj morza Czarnego a Sarmacj, nolentes volentes, vynosjli sję v zachodnopólnocne stroni. Pjervsza horda, Alanj, przeszła Bug i Vjsłę a tedi, połączivszij sję s Vendamj czili Vandamj, przijęła nazwę Vand-Alanów i, daléj žicje vędrovne provadząc, njetilko v Europje ale i v Africe rózne narodi podbjjala. Druga horda, Roxolanj, to jądro vszistkych Sarmatów, stanávszij nad Vjsłą, umjeli sję tutaj nad Słowjanamj tak vinjesecj, viviszicj, że mi jich za naszich poprzednjków i pod pevnim vzględem za naszich nauczicjeli uznavacj musjmi, a przeto v poěžiji Sarmatamj sję mjanujemi. Trzecja horda, Ja-

dzvjngovje, znajdowała się zaraz od początku między kowadłem i młotem, bo Roxolanj, v novéj sjezdzbje Polanamj nazvanj, jim dalej ku zachodovj się posunąc nje dozvalali a Gótovje, obrosłszy v pjerze, od połudnja i vschodu na njch dibali. Svjetni bi trzeci i czvrti vjek po nar. Chr. dla tich północnich barbaróv, aż trafiła kosa na kamjenj: jich vzeli Hunnovje dobrze v klubi i znovu nastali tutaj błogje czasi azijaticckje, jak już to przedtim opovjedzjałem.

K. Ti Gótovje gvésno é przez nasze stroné Kaszébckjé lezlé, bó v naszi movje slovjskij je vjele slov Skandinavskijch, wósoblívje przémjotnjóv; chtérné ale kózdi lingvista letkò pózno pó jich gnócani formje; wóné są vszétkjé bez rodzajóv, przépódkóv é léczbé.

P. Ja o naszéj rodovjtéj movje Vam vjele povjedzjecj njeumjem (v którój, jak się vidaje, vszistkje dva lub vječéjsgłoskove slova doraznjc czili akcent na przedostatnjéj sillabje mjali i ten sposób vimavjanja od nas do movi polskjéj się dostał); bo vszistkje narodi azijaticckje, koczujaće, przizviczajali się bardzo często do obcich jęzikóv. Mi, Avarzi, tak mocno polubjismi jęzik łacjnskj — co i nasj pobratimcj Vęgrzi póznojéj uczinili — że nam do vszistkjego vistarczał. Do každego urzędú bił on najbaržéj lub jedinjé potrzebni. Xjadz łacjnajk, sędzja łacjnijk i t. d. navet dvorska kucharka tim jęzikjem paplała albo przinajmnjéj njejedno slovo przebaknęła. Každj ricerz patrzal s pogardą na slovjanjszcziznę, jako na jęzik poddanich. Volelismi już rozmóvjecj się po francuzku albo zaspjevacj po włosku. V kvjtnącich czasach i njejedén slugus porival francuszcziznę; co nje každemu panu, osoblivje nje každéj panj, biło do gustu.

K. Gvésno dló teho, żebé ten tovór njestél

sę swójskjm é njestracéł na valorze. Vjele lédzi wuwôżają kòźdi tovor zagranjezni za lepszi jak swójskij. Tak parizkò szękórka nazévò sę v Pòlsce guvernantką a francézki vérobujk guvernerę.

P. Tocj i od njch možna sję naucziej po francuzku mówcuj. Ale vibaczceje, już vjelkj czas do kosejoła.

K. Jesz na chwielkę, bò mje przészła na mész jedna povjostka, chtérną jem czéł na Krajnje.

P. Jenò Krócejuchno.

K. Povjenj szlachejc nad Vjsłą, co mjał liczne zbjori;

Że mu pokłón davano, czynjono honori;
Rozumjał, jiz upodli przez to svego sina,
Gdibi go uyrzał v szkole s dzieckjem mjeszczanjna,

Poczał tedi przemislacj, jak go edukovacj.
Za najlepsze osądził, guverneróv chovacj,
Sprovadził vjęcAnglika, Vlocha, Francuzu,
J kazał go nauczacj, co opjeva muza.

A tak, gdi viszedł sinek z tich trzech
mjstrzóv szkołi,

Povjedzjał, że Polaci nje ludzje, lecz voli.
Zapłakał szlachejc na to, gdi usliszał o vole,
J odtąd dzjeci kształcłj v narodovéj szkole.

(Pózdny vjci).

Pól kòpé pòdanj.

(Dalszi spjs).

Ten ja kjvéł. Wòna béła ju v téch latach, dze dzévczéta nôbarzi zakòchaję bivaję; a że téż zaróz z wurodzenjò béła grajnò, przéz to téż ja kònjecznyje kòmandérovało do njeho. Krék mjét pészni, malinkj ezólen zrobjoni; nó ten wòna sadła é na dręgę stronę jezora jacha. Nen pészni hénjel zaczął ja mjkezcé, sóđł do njé v ezólen é jachalé wòbje nó

nę stronę, dze Krék mjeszkjêł „Jak wònj tę przészłé, tak wò zòs rók sę stêł vjlkë é Njnj rzekł, co zajeden wòn bêt; ale zaròz sę stêł zòs pésznim véstavjnogã é szedł s njã spac. Timczasë bêt Krék ju kòł chéczí é nen vjêlgj pjes mu pò-vjòdêł, co sę stało. Krék rzekł tim zvjerzam, chtérné snjm bélé przészłé: „Teròz mje dajce radę, jak jò teho vjlka zabije.“ Vszétkjè doraza zavrzeszczalé: „Mé cé vnet vjèrno pòmòzémé.“ Knap Krék dvjèrze wòtemkl, tak zajc skòczêł v kòmjnjk (to bêtó ju vjeczór) é zadmuchnał chutkò wògjenj. Ale ten želòzni njebèlnjk njebêt též tak glupi, wòn sę stêł szpjlkã é vlòzł za szpègjel; ale mój zajczura zrobjêł jeden sus za szpègjel é vévalêł szpjlkę na zemję, a z tè sę zaròz stêł vjlk. Na tim mòlu v skòczêł jemu lés na kark, dzék s mjedvjedzë z przòdku a jelenj se sarnã ze vslòdku vzêlé jehò v robòtë; Krék vjèrno pòmògêł é tak ho dobjlé. Njnja vzë przéz to na svèho brata vjêlgj gòrz é njmòglé sę wòd teho czasé zgòdzéc. Krék szedł wòd njè précz blézi mòrza, pòbudovêł sobje zãmk é dêł mu mjono Krokova, co dzis sę zovje Krokova é wòd njehò pòchòdzą vszétcé Kròkòvjecé. Ti mjeszkajã wòd Holèdròv na vszétkjch Kròkòvskjch dobrach. Pòtemu wòn sę chlastnał na pravã przez Lèbòcéno, Tèłowo é Varzkowo do Gòré é Bòlszeva. A jehò pòtomkovje rozszerzèlé sę jesz dali é są v cali Lézinskj parafiji, a mólamj též navet v Szémalskj, Strzèpskj, Rozlaskj é Lèbòrskj. Wònj njerzekã „co“ le „cò“, é nje „nos“ le „nòs.“ Echt Kaszèba pòvjè: „Jak no sę rzecze,“ a Krekòvjan: „Jak nò sę rzecze.“ Ti kòł mòrza są léterskj a majã v Krokovje svòje sennjkj; ti v lasach są nòbòzni katolécé a majã svòje sennjkj v Lézénje. Mjèdzé témj wòstatnémj je barzo vjele Kaszèbskjè szlachté, chtérnéch wòjcovje pòd Svjatopèlkę vjèlgjè bjtvé dobivalé é též vjedno przé jehò dwòrze bivalé. —

Njnja sę wòzenjta jaž pòd Łebskjè jezoro; a że bèła barzo grajnò, przéz to též mja vjele dzeci. Za njã sę tètèjszi Kaszèbj Njnjókamj zovjã; é též na kòždé słowo: „njnja brace,“ gòdajã. Ti mjeszkajã v calim Stèpskjém é kòł mòrza v Lèbòrskjm krèzu; majã vjèlgj szték zemje, na chtérnim mjeszkajã; ale též są barzo s Njemcamj pòmjeszani, a z Kaszèbòv stajc sę coròz vjci Njemcòv, é jeszlé sę bądã dali tak znjemczalé, tēj za sto lat v téch stronach njjakjch ju njemdze Kaszèbòv. Wònj są tu vszétcé léterskj.

Stòri Czeszkòvskj sę barzo jiscêł, że jehò dzecé przez neho želòzného vjlka tak vjele wucerpjalé é sę pògòrzèlé; a tēj njechcêł na tim mòlu vjci béc, dze mjêł tak vjele chłòpòtè. Temu též wòpuscêł svój stòri zãmk a cignãł se svòjim vszétkjim lédë blézi mòrza. Przéz to Czeszkòwo spu-

stoszało é wurośl na njm vjélgj las. Czeszkòvskj abo Czeszk jak jehò njechtérni zovją, przészedł nó ten mól, dze dzis' Mèlèstarzno leži é tę so pòbudovél novi zamk é nazvél jen Starzno; a to dlò teho, że ju bël stòri. Njedalèk teho zamku budovalé jehò lédze jinszą vjes é nazvalé ją Vjélgjè-Starzno. Czeszkovj sę wurodzéto jesz v Mèlim-Starznje pòrę dzezi; a z téch pòchòdzą vszétcé Kaszèbj, chtèrni sę zvją Bèllòcé, a chtèrni též v swòji gòdce baro sę s pròvdzévémj Czechamj róvnają, bò wònj njmają njjakjehò t. le vjedno l v swòji vémòvje Echt Bèllòk rzecze: bèlla, mèlla, prala, srala, grala, mjala. Wònj njeszkają v parafiji Starzinsko-Mechòvskjé, na kèpach: Svòrzevskj, Puckj é Wòxévskj; a v Pucku są jich senjkj. To są vszétcé barzo nòbòžni katòlécé bez vèjatkju; przètím majètni lédze. Mjédzè njmj njma njjakjé szlachte, télko sami gburzè Teròznjészèho vjeku mają wònj z Kaszèbòv nòvjkszą nòwukę. Pjsòrz njejszèho je z té rózgj — Wòprócz Bèllòkòv njeszkają tu v téch stronach jesz wòd Karvjè jaž do Hèla Rébackj Kaszèbj. To pòkòlènjè je z Fjulandeczèkòv é Kaszèbòv złożonè; a są sami katòlécé. V Mjeskj, Rémskj, Kjelenskj é Chvaszczinskj parafiji njeszkają Lesòcé; co mają v Novimmjescé swòje senujkj. V Strzèpskj é Sejanovskj parafiji njeszkają Grobkašzèbj (Pòlòszé); co mają v Mjerachòvje swòje senujkj. V Żarnovskj parafiji njeszkają Drobèczszè czèlé Drobòlòcé; ti barzo swòją gòdką drobòcą abo drobòlą. —

(Vjèrzchucèno v wòkrègu Lèbòrskjm).

3. Wò vjlku abo njekarze.

Przez mòrze wòd Pucka przèplènął nje kara; a to bël vjlk; ale mé rzeczemé nje kara. A wòn to wòvce jòdł. Tak mé przestavjlé tu jadro wòd jednèho mòrza do drègjehò, cobè jehò wuchvacé. Tak nen nje kara przészedł v to jadro; a téj mé jehò zòs wustrzèlèlé v tim jadrze.

(Chałèpè v wòkrègu Vejhérovskjm),

4. V głupi wòdpòvjedzi mądrosc.

V Kjelnie njedalèk Gdąnska przészedł róz jeden przòtczk do zdòvanjò é pészno do wòltòrza przèstapjèł. Ale jak jehò sę xadz zapitèł: „Masz dobrą i njeprzimuszoną volè é t. d.“ pòdrapèł sę nasz nawòženjè nòprzòd v głovje, wòtemkl gèbè, co mu vszètkjè zèbè bëło vjdzèc, é wusmjèchèł sę. Tak xadz sę jesz róz pitèł: „Masz dobrą i njeprzimuszoną volè é t. d.“ a nawòženje: „Hòwo céz?“ Tèj xadz na njehò pòvstèł é rzekł: „Né, blaznje, wòdpòvjadòj! Chcesz té sę stą panną ženjc?“ Nawòženjè sę jesz róz v głovje za wuchè pòdrapèł, wusmjèchnął é rzekł: „Jègòmòsculku, hé co, co! kò jò sę jesz njgdè nježenjèł; co

jô vėj tėj tak to njevjem; — ale kò žebé jô to njechcěl. tobé jô tu njeběl.“

(Kjelno v wòkregu Vejahérovskjm).

5. Dvaji grancznjcé.

Seszlé sę rôz dvaji grancznjcé ve Gdanskú é tę sę zagódale wò stòrých dzejach, é tak sę dogódale, že jeden wòd njch běl Kaszéba a drégj Pòmarenk; vlezlé v krám é najlé sę dichlich.

Słéchôjce, granczniku, rzekł Kaszéba do neho Pòmarenka: „Céz to je zagłupi zvéczôj, že va swóje dzéce, kjé va jé do karczmé sleta, a wòno budlé skazí é bez gòrzéłkj dodóm płaczące przindze, bjjeta!“

Pòmarenk. Né té głupi Kaszéba! Kò dlò teho, že budla é gòrzéłka doch kòsztéjã pjenjadze.

K. Njé, grancznjku! Jô wò vaju vjele czěl, že va jesta le na jedni stronje mądró; ale to tęż je dólébhóg pròvda — Panje Jezé mje wòdpuscé! — Véle, mé, Kaszéhj, vjedno dzecko pjrví kòrzemé, njž wòno do karczmé jidze; a jak živ wòno nam budle njezkazi é gòrzéłkj njevéleje. Zdrzécele, to je przed spravã, a to vaji je pò spravje.

P. Jo, jo, pròvda jel grancznjku.

Jak véjachalé Jakubskã bramã, Kaszéba przódkj a Pòmarenk pòslòdé; tak Pòmarenk, jak zvéczajnje, vjélgjmj slépjamj na sziltvachę bñisnął; a ta sziltvacha, żołnèrz młodi, krotochvjlni, rzekł Pòmarenkovj: ba-a. Przejachalé wònj do Kòlibk é chcelé véprzégac, abé kònje pòfudrovac; jaž Kaszéba móvj: „Jo, grancznjku, jòhé temu żołnèrzovj teho nje pòdarovět; njechbé sę stało, cobé sę chcało!“ Pòmarenk chutinko zaprzéze bez fudrovanjò, navróci é jedze nazòd do bramé, é tę zavrzeszczěl do sziltvaché: ba-a, ba-a, é jesz ba-a! Navrócěl é jachěl vedług neho fudrovanjò zòs do Kòlibk, a pòvjòdò: „Do nas rzekãcé, njnja brace, grancznjku, teròz jô mu dól, jô mu rzekł: ba-a, ba-a, é jesz rôz ba-a!“

K. A céz ten żołnèrz rzekł?

P. Njc, le sę smjòł a nã mje patrzěl. —

(Puck).

6. Rébòk é Żeléstrzã.

Béło to na Matkę Bòżã Svòrzevskã, dze vjélgjè zgromadzenjè vjèrných naszéch nó ten wòdpust sę seszłó. Xądz mjěl kòzanje takjè, jaž lédze krzéczelé é réczelé, jak nje-karã jaki. Běl tęż na tim wòdpusce jeden chłop kaszébksj ze Żeléstrzeva, parafjji Puckjè, a njeplakěl. „Jakuž Té njeplaczesz, Té vjlczè dzecko, Té burzãnje“, rzekł rébòk do neho kaszébksjého chłopa. „Jakuž jô mam płakac“, chłop mu wòdpòvjòdò, „kò jô doch njejem z vaji parafjji. Va jesta rébòcé, a to je rébackj xądz; tak tęż płaczéta pò rébacku, jaž Vama

slěpje na vjěrzch głowé wělczą.“ A rěbók mój: „Kjébé to njebélo na tím svjětím mjejscé, jóbé tobje tèle dól, Té zastarzelcu, jažbé tu bélo krvje rozlanjó.“

(Puck).

7. Hělskjé zwóné.

Kjé Hěl na swòjim pjrszim mólu stojét, to je na stòrim hòku, těj v tím stòrim Kòscele bélo sětmé zwónów. Ale jak wòn sě spólét, těj ho Hělanj wébudovalé pěrznę dali na wěspje. Wònj sobje těz pobudovalé těj novi kòscól é zwónnjcę, do chtěre vzelé né sětmé zwónów. Ale jak wònj začelé krase wòwce z lasa, towór z wòkrětów, těj jim zwóné wuceklé na mjejscé stòreho kòscola. Sětmé jich bélo é co sětmé lat przindą wóné wjedno na vjěrzch. Trafjło sě těz jedného razé, že jedna dzevczėna szła s masłę do Hěla é wjdzna na stòrim hòku né sětmé zwónów, dwa wjelgje a pjnc mėlėch. Wòna sě wuda nó ten nòmjeszi zwòn, abé jehó, jakbé do-dom szła wzic. Jak wòna jehó dwiga, wòdezvėl sě do njė ten nówjszi zwòn a pòwjódó: „Kjébé Té jes zó mję wuchwóćela, tobé té jinszė szesc za mną samé szłé; ale tak nje-dóstanjesz njzódneho.“ Nen zwónusz k ji sě zrojět tak cęzjk, že ho njjak wudnjesc njmógła.

(Bór v wòkr. Vějhérovskjm).

8. Nòsv. Marija Panna Svòrzewskò.

Do stòreho Hělskjého kòscola nòležet těz é Bór. V Bòru mjeszkalé wòprócz pòrę Njemców sami Katolėcé, chtěrzi sobje v Hělskjim kòscele wòltórz Nòsv. Mariji Panné wěstavjłé. Ale jak wjkszó lėczba Bòrovjanów, naprzėklód familijó Tórova é Bėrkova, do njmjeckjého kòscola przestąpjła a reszta Bòrovjanów za kòscól vcale njedba, wuleca jim Nòsv. Marija Panna do Svòrzewa na jednę, nad mórzē leżącą, górkę é těj nad stėdzenką wòsadła. Svòrzewjanj ji tu pòbudovalé kaplėczkę, dze na Nòsv. Pannę Szkaplėrzną wjedno przemòvé bivają.

(Jastarnjó v w. Vějh).

9. Brat Jera.

Pòszedł jem do lasa, a sedza gapa na sosnovim drzewje é vrzeszcza: „Asz wasz, brat wasz! Zabjeró sě wòd was a jidze do nas.“ Tak jò jem sě przesłėchėt é vrocėl nazód. Těj brat Jera zabjėrėt sě na drėgj svjat. Tak jò jem pòslėt dzėvczę pò vanjeliczkę a wòno mje przėnjosłó kanteczkę. Jak wòna mje przėnjosłó kanteczkę, těj brat Jera przėbjėrėt pòlcamj pò scanje, bò bėl mulórz; a jak wòn zdėchėt, to pòlcamj rėchėt, bò bėl muzikant.

(Pėłchowó v w. Vějh).

10. Dwa kamjenje przé Svjetojanskj karczmmje.

Jak sě jedze z Novėhomjasta do Gdąnska, leżą za Grabówką njedalėk szoszė ku Gdinj dėcht blisko Svjetojanskjė

karczmé — wòd ffiguré Sv. Jana tak nazvani — v pòlè dva vjélgjé kamjenje; ten vjkszi pérznę dali ku Gdąskovj. Té kamjenje tu tak przészlé. Jak jesz stolémj na svjece bélé, těj sę jeden stolém se swóją żoną vjedno spjèrél a jedno dréggjemu njéhcalo żódną mjarą pòdlegac. Wònj sę tak dlugo svarzélé, jaż sę nawóstatku vjatovalé, że to mò dobété, co je mócnjéjszè é dali swój kam rzuci. Nó to wònj sobje vébralé na Wòxévskej górze dva nòvjks-zè kamjenje. Wòn vzał nòprzód, naturalnje ten pérznę mjéjszi, é jen szmérnǎł. Ale wòna, jak sę zasadzèła, tak da svèmu takj forsz, że wòn jesz kjlka szlachóv dali lecél, njzlé nen. Wòd teho czasé muszél ten stolém swòji żonje pòdlegac é ją sléchaé. Jinwi pòvjódaaja, że to njebèł stolém se swóją żoną; le że to bèł djòbèł é czarovnja.

(Sławòszéno v wòkr. Vejhérovskjm).

11. Bòzò Stopka.

Kjěj sę jedze ze Sławòszéna do Novèhomjasta kòle Mlinóv, natrófjò sę njedalék Domòtova kam, na chtérim sę znajdeje dólk do stopé malinkjého dzecka pòdobni, navet paluszkj są do vjdzenjò. Jak Pąn Jezus jesz pò svjece chòdzél, těj wòn na tim kamjenju jedną nòzčką stanǎł; dlò teho je ten znak ve vjélgim wuszananju.

(Sławòszéno v wòkr. Vejhérovskjm).

12. Kam se stopkamj

Przé drodze, co provadzi wòd Zlotova do Frèdlandu, znajdeje sę njedalék Novè-Visnjèvki duži, plaskj kam, na chtérim je do znanjò jedna stopa dzecka, wòkòto dzesinc lat majáceho, é trzè psè stopé, décht naturalnje vécésnjonè. Jak Pąn Jezus jesz mèlim knòpè bèł, szedł wòn tą drogą é mjél pjeska se sobą. Wòn stǎpjél nó ten kam jedną nogą a pjesk trzema. Vjele lédzi jesz pòdziszdenj té stopkj kuszkają.

(Pòlskò-Visnjèvka v wòkr. Złotovskjm).

13. Zapadli zámk.

Wòkòto trzè czvjree mjlé drogj wòd mjasta Zlotova leži vjes Stavnja. Na pòlè tè vsé nad rzèczčką Głomjǎ vznosi sę dõse vèsokj é wòbszèrni pagórk, chtéri na vjèrzchu jak kòceł je védražoni. Całi ten vklèšli pagórk je njeco ku rzèczce pòchiloni, tak že z tè stroné jeho kòtlovatǎ pòstac ju zdòleka spòstrzèc mòzna. Wòn sę nazèvò górzǎ zámkovǎ, a to dlò teho, že na njm przed vjele set latmj njejakjého récerza zámk stojél. Ten zámk przepòdł, a vskutk teho nen pagórk swòjè pòstac é mjono dostèł. Jesz pòdziszdenj pòkazéje sę těj vjezoramj przé pèsznmj vjodrze przeslicznò panjenka, bjèło wubranò, chtérò sę bjelèznǎ trudnj, vnet ją pòvjèszò, to zòs ją zjimò. Nénkj, chcącè wuspòkójic mètè

dзецé, wòbjereją jim, że puda s njmj v njedzele na Stavnjckj zamk do dobre xenjé pò nową bjělą sukjenkę.

(Pòlskò-Visjèwka v wòkr. Złotovskjm).

14. Tama v Szczecinskjm jezorze.

Na levim brzegu Kjédé czvjrc mjle wòd vsé Kamjenja (Hohenfier pònjemjecku) lezi na pòle wòkrutnje vjelg kam, chtèri sè tè tak dostèł. — Jeden wòvcòrz, chtèren przè Szczecinku (Neu Stettin pònjemjecku) v Pòmòrzcze muszèł codzen-uje wòvce gnac nawòkòł tètèjszèho jezora na pastvjszcze, rzekł jednèho vjeczora sàm do se: „Jòbè jem dèł, njevjem co, żebè jem mògl tè wòvce prosto przez jezoro przegnac.“ Skòro wòn tè słova vémòvjèł, stanął przed njm djòbèł é pòvjòdò: „Jeszle mje sè zapjszesz, to do vjtra rena, njzle kur zapjeje, mdze tama przez jezoro gòtovò, chtèrą bądzesz mògl wòvce przeganjac.“ Wòvcòrz mèsli sobje: „Djòbłu sè zapjsac, je rzecz barzo njebespjeczno;“ — ale nareszce daje mu røkè na wugòdè. Njezmjèrno wuceszoni, nekò wòn wòvce do-dam; — jednak vnetèszkj nó no mjejsce pòvròcò, abè sè przekònac, czè djòbèł spròvdzi é jakjm spòsobè nè tamè vèstavj. Wòn sè zbližèł ku jezorovj é vjdzèł s pòdzè- vjenjm, jak djòblè ze vszètkjch stran wògromnè kamjenje pòvjètrzim znòszalè é v jezoro vrzucalè; a pan Urijasz tamè prostovèł, chtèrè co chvjla sztèk przèbèł; a tak snòžè, jak- bè szosè. Ju bèłò njedalèk drègje stronè — é tak bèlabè tama fèrtich Wòvcòrz v strachu, że mdze muszèł djòbłu dèszè zapjsac, lèci chutinko do bliskjè vsé é budzi kurè, klaszczac v røkè. Timezasè bèła tama ju tak dalèk gòtovò, że le jesz jednèho vjelgjeho kamjenja bèłò pòtrzeba. V tim kurè zaczełè pjòc, a djòbèł, co ten wòstatni kam njòsł, bèł zmuszoni jen wupuscèc na tim mjejscu, dze wòn jesz pò- dziszdenj lezi. Wòd teho kamjenja przèbra vjes Kamjeni swòjè nazvè. A wòvcòrz ju vjci nje pòtrzebòvèł wòv- nawòkòł jezora ganjac, bò tama ju bèła tak dalèk gòtovò, że wònè z njè na drègą stronè jezora letko mòglè przeskòczèc. Ta tama sè jesz do dzisèjszèho dnja v Szczecinskjm je- zorze znajdèje, ale v przècàgu tèle set lat tak wòsadła, że ją tèlko przè jasni pògòdze é cèchi wòdze vjdzec mòzna.

(Pòlskò-Vjsnjèwka v wòkr. Złot).

15. Prègnovskj kòscòł.

Przed vjele a vjele lati bèł tè, dze teròz Prègnowo v wòkrègu Kartuzkjm je, czèrni las a las, tak że le kjedè- mjekjedè tè pasturz s bèdlè sè zabłakèł. Jedną razą zgub- jèł tu pasturk nòlepszèho bulè, chtèrèho trzè dnj prózno szukèł; czvjortèho dnja przèszèdł wòn do jednè gòrè, czèsto drzevè é krzamj zaroslè, a jèho pjès zaczął barzo łajac. Jak wòn nó to łajanjè blèzi do psa przèszèdł, vjdzèł wòn jak jèho bik na przèdnèch kòlanach klèczèł é vjèrzeh krziža

lizet. Nó ten cud vszétcé lédze ze saseckjeh vsi se seszle é vékopalé té cali kóscól, chtéren jesz pódzisdzenj v Pręnovje stoji.

(Kókòszkj v wòkręgu Starogardzkjm).

16. Forma pòstacé lédzkjé na zemj.

Mjédzé Vjèrzchamj, Łążkę é Tlenjé je v lese krolevskjm jeden mòl, na chtéren zòden snjeg, zòden gròd, zòden deszcz njepalò, é dze zòdna tròva anje mech njerosce; a to mò ztąd swój pòczàtk. V pjrszè svjeto jastr jachet jeden chłop do lasa é wukròdl calà grépę klaft, sòdl na vjèrzch na fóre é részèl dodom. Ale wòn ledvje pòre gon rolè wujachet, těj vévròcèt é dostet se pòd klafté, chtérné jeho takprzévalélé, že muszèl dlugj czas drapac, njzle se végrajdet. Té na tim mòlu są jesz pódzisdzenj dólkj wòd kòłan é łokci décht dobrzé do vjdzenjò, jak é calò pòstac człovjeka.

(Vjèrzché v wòkręgu Svjeckjm).

17. Vjeczno grépa vjetvj.

Przé drodze, chtérną se jedze z Szvarckòpu do Lubjevje, je mògjlka, co se francéskà zovje; a to dlò teho: že tu przed vjci jak pjndzeset latnj, kjéj Francuze z Mòskjevskjè vròcalé, mòrdòrze jednèho zòdnèra, chtéri przéz té Tuchòlskà puszcą z lazarété do svèho wòjska maszèrovèt, zabjlé. Nó ten mòl rzuci kòzdi przechòdząci vjetevkę, tak že té vjedno grépka chròsté leži. To samo dzeje se é vjinszéch stronach pólnocnozachòdnè Słovjanszczézné.

(Bukòvc v wòkręgu Svjeckjm).

18. Kam s znakamj dvuch lèncuchòv.

Njedalèk Czòrnè-wòde przé Mèlim Dulsku (Julienfelde pònjemjecku) leži v jedni parovje baro vjèlgj kam, na chtérnim mòzna jesz décht dobrzé vjdzec, že jeho djòbèt v dvuch lèncuchach, na krziž przerzèszonéch, njòst. Wògnjva belé wògromnè. Wòn chcèt ten kam v Czòrnà-wòdę rzécéc, abé ta rzèka vjci szkòdè robjła, é réchli se jakj człovjek wutopjèt abo przénòmnej zakłàt. Ale to mu se njevudało, hò kur zapjèt, a wòn muszèl kam puscéc. Ze złoscé wòn nó njen zlecèt é na sam véstrzódk jedną noga tępnał, tak že jesz pódzisdzenj jeho stopę v formje konjskjè nogj mòzna vjdzec.

(Lubochinj v wòkręgu Svjeckjin).

19. Zaklèti zàmk.

Nad Żarnovskjm jezore je vjèlgò góra a na ti górzé zaklèti zàmk. Té szedł róz kòscelni pò szaché é zabłàdzèt; a do njeho nalazjła se czèsto czòrno wubranò panna, chtérò cho prosèła, abé ją do kòscoła zanjòst, ale przé tim njek a njek njeğòdèt; tak wòna é cali zàmk mdà vébavjonè.

Védavca Dr. Florjan Cenòva.
Bukòvc przé Terespòlu.

Czòrnoxeźnik J. Hauflè.
Svjecè nad Vjsljà.

Skôrb Kaszébsko-slovjn- skjè mòvé. — Nr. XI.

Spjs Kaszébsko-slovjuskjeh mjan vszètkjeh mjest, vsi é pustkòvj pòdlug wòkregòv v regencijach: Gdąnskj, Kvjdzinskj é Kòszalinskj, s dodanjm gòr, rzèk é jezòr v téchže regencijach.

24. Wòkrag Malbòrskj v regenciji Gdąnskj mò 15 mjl kvadratovèch.

I. Mjasta:

Malbòrg, Malibòrk (Marienburg). Nitich, Novistòv (Neuteich).

II. Vsé é pustkòvjò:

Augustowo (Augustwalde). Altnowo. Bòbkj, stòrè.

Balewo. Bistrafald (Biesterfeld). Bòrèté (Barendt). Brzóski. Budé. Brunowo, vj. é m.

Cégané (Ziganen). Czérzvjonòbuda.

Dąbrówka (Damerau). Dębna (Eichwalde). Dibowo. Dzevjncvlók.

Fiszewo. Fjlipowo. Frijnosc.

Gardzin (Schöneberg). Gnojewo. Grónowo.

Hornje. Holèderk. Hochwald.

Chaldowo (Kaldau). Chmjelinc (Hoppenbruch), st. é n. Chołm.

Jankowo. Jankòvskò karczma. Jónaszewo.

Kamjankj. Kèpé Kèpnowo. Kjkut. Kłosowo.

Kòzliczkj, v. é solv. Kukuk. Klétkowo.

Laskj. Ležvjce, vj. é m. Lésewo. Lichnové. Lichnòvkj. Ładèkòpé.

Marnovskò-kepa. Marnowo (Marienau). Ma-
tavé, vj. m. é lesnj. Matavskj-kutel (Mon-
tauerspitze). Mętrzica. Mjleuc. Mjrowo.
Novòcerkvjò (Neukirch). Novòvj. No-
vidwór. Noviminsterbark. Nida.
Palszewo. Parszewo. Pjekło (Pieckel).
Pògòrzałòvj. Wernersdorf). Pręgnowo.
Ręgj. Ręnkowo. Ręwałd.
Séjanowo (Schönau). Skòckòkarczma (Schot-
tenkrug). Stòròvj. Stòrèpòle. Stòri-
minsterbark. Szaviza. Szémon (Siemons-
dorf). Szarpava (Scharpau). Stòri-zamk.
Tiga. Tichnové (Tigenhof). Turgard. Tir-
gardzkjèpòla. Trahejm. Trępnowo. Tra-
lewo. Vęgléno.
Vjdowo. Vlòkj, panjenjskjè é nové. Veda.
Wòrlowo (Orloff). Wòrlòvskjè pòle.
Zambrowo (Sommerau).

Stanovjsko chłopów za czasów pòlskich

pòdlug Dr. S. Hueppe'ho „Verfassung der
Republik Polen.“

Chłope, to je njewòlnjkę, bęł za czasów,
dze rząd pòlskj pòd vszelkjmj vzględami vébjtni
charakter pòsòdęł, kòzdi mjeszkanc, chtéren nj-
mógł dokazac, że wòn do jakjèhokòlvjek wu-
przévjelejaného stané nòlezi. V wògule pano-
vało v Pòlsce njewòlnjetwo jaż do jejé rozbjoré.
Pròvda je é to, że tak za stòrodòvných słovju-
skjch czasów v téch stronach njebéło, jakto
njewòmial vszétcé pjsòrze pòdaja. Né kò gvésno!
ale jak le Pòlòsze v historiji sę pòkòzale, bélé
wu tehò lechickjèhò szczepu njewòlnjcé; a nj-
béla jejich léczba njjak tak mélé, bò to bélé ti
pjrwołni, przez cézozemców zawòjavani mjesz-
skancé. Ju v dokumencie z 1065 roku rozróznjò

se njewòlnjkóv (servi adscripticii) é wòlných lédzi (liberi) ve vsach klôsztorovj v Mògjlnye darowanéch.

Zdòvnadòvjenj za słovjnskych czasóv bélé vnet vszétcé mjeszkancé wòd mòrza baltéckjého jaż do gór karpackjch rzádovj równo pòdlegli, wòlnj é zaróvno v wòjsku slúželé. Ale skòro sobje szlachta coròz vjei grénté przévlôszcza é takòvj se dali dostòvél do całých gmju abo do pòjedinczéch wòsob pòd pevnémj varéncamj, co wòlnosc krepòvalé, těj se vszétkjé székj zmjenjé, pòpsovalé. Jedénje zemje décht czésto pustkamj ležacé nòležalé do rzádcé kraju, na chternéch wòn mógl rózných lédzi wòsadzéc a przéz to so zachòvac pòdvladných, wòsobjsce pròvda wòlných, ale bez vlôsného grénté bédacéch. Jeż takò wòlnosc njevjele znaczeła, vjdzimé z teho, že szlalcéc barzilko mêtą karę zapłacél, kjéj takjemu człowjekovj zécé wòdebrél, že ti pòdvladni njmjelé zòdného przistępu do wògulných wòbròd é že jim njebélo wòlno s szlachtą małženjstv zavjerac. Kjéj rzádcá kraju, xáže abo król, takjé wòsádé znacnim wòjòkam abo kòscošovj darovél, to razé é ti pòdvladni, czinszovnjéc v jejich rëce se dostalé. Przez vjeczne zòs njepòkòje robjél se ten prosti lud coròz wubòžszim, a szlachta, tak svjeckò jak déchòvnò, wumja vjedno z teho zéskj cignac, jednę vjes pò drégj so zagarnjac; é ztąd to pòchòdzi, že ju v trzénòstim vjeku je barzo vjélgj dzél, navet vjkszò pòłova mjeszkancóv, co do grénté nòležą a v dokumentach é wu pjsòrizných czasóv kmjotkamj (kmetones), gburamj (incolae), chłopamj (rustici), dannjkamj (coloni), kòmórnjkamj pòdružnjkamj (inquilini) se nazévaja. A jednak vlòsnje tento prosti lud, to je Słowjnec czélé Słòvi, wòdvjeczni mjeszkancé tè zemje, muszél sam vszétkjé pòdatkj, tak rzádové jak é

kòscelnè wòplacac, jednim słowè: vszétkje cèzarè pònoséc. Wòbòvjazk zòs słuženjò v wòjsku vszétkjch królovj pòdvładnèch s czasè wustèt, wustac muszèt, bò jehò mòl zastapjło wòsoblévszè prawo militarne, chtèrnèto v trzénòstím vjeku jako jedénje rodàm pòdbòjovnjków, Azijatov abo jim pòdobnèch Èuropèjczików, cèzozemców s dobramj récerskjmj słužacè ju décht vébjtaje sè wòkazèje. Vébríkj récerza njszcza stòrodòvną wòlnosc gmjn słovjanskjch. Žèc zòs pòrécersku njeje tak letko, do teho trzèha pjenjadzi, przeto starèt sè kòzdi récerz, abè przinc v jakjkòlvjek spòsòb do majątku. Dlò teho na poczàtku sztèrnòstèho vjeku né dòvne czasè, dze vszétcè mjeszkancè hélè zaròvno pòdvładnèmj, décht czèsto znjklè. Kmjotk, co do słužbé wòjskòvè njmò žòdnèho prava, njeje tèz pòdvładnim krola — chébabè mjeszkèt v vsi krolevskj — le pòddànim, njewòlnjkè teho pana, chtèrnèho rolą wòbròbjò. — Nòréchli é nòlepj wumjelé sobje to pjsmjennje wułożéc é vérobje déchovni rodé szlacheckjèho abo njbè-szlacheckjèho, tak wòpacé jak é bjskupj; a pòtema wudało jim sè letko na swòjich vsach sądé krolevskjè abo grodzkjà skasovac a swòjè jurisdikeiją zaprowadzéc. Vnetèszkj pòstarałè sè njechtèrè famjlje svjèckjè rodé szlacheckjèho czélè tak nazvanj wurodzoni — bòc ti jinszi lédze mjelè sroce zpòd wògona vépasc — wò té samé przévjeje; a vkrótce je ju zvéczajè, pòtemu é pravè, že kmjotków na vszétkjch dòbrach szlacheckjch jedénje panovje grènté sądzą. Tak wòsvjòdczélè dvje famjlje szlacheckjè: Topór é Stòrikonj — jak jèjich kmjotków przed królè zaskarżono — že wònj razè se vszétka szlachtą zdòvjenjdòvna té samé przévjeje pòsòdają, é že dlò teho njcht a njcht, navet sam Nòjasnjèszj król njmò njžòdnèho prava jèjich słužacéch é

chłopów, gòspòdòrzi sędzéc, że to prawo nòleži jedenje do njch é jejich pòtomstva.

Véjécé chłopów, Słowjnców zpòd prava krolevskjého — panskj sąd, njzòden sąd — vprovadzéło stòsénkj, pòłożenjé Słowjan pòdvładnéch rzàdovj pòlskjemu na barzo przidkà drogę: bez wustanku, bez zatrzymanjò znjkało jedno prawo kmjotków pò drégjm, jaz nastapjła formalnò negacijò, zaprzéczenjé vszelkjého prava lédzkjého — njewòlnjctwo.

Ju za vzasów statuté Vjslickjého bëł chłop czéstim jinvéntòrżé do grénté nòležàcim. Le v baro njelécznéch przépòdkach mógl wòn vjes, v chtérni wòn sę wurodzéł, wòpuscéc. Słowo kmjec (Cmeto) znaczi ju těj téle, jak pòddànjik pana grénté, parobk, a vjéc nje trzeba, jak jakj pészni przémjotnjik to słowo vzie v pjesnj narodovi pòlskj z néch czasów, v tak nazvani pjesnj Svjětého Wòjka:

Jadamje, Té bòzi knjece!

Sedzisz wu Bòga ve vjece — (t. j. sadze).

Gòspòdòrżam pròvda jesz wòstało njèjakjé prawo przekòzanjò rolè, chtérną wòbròbjalé, svòjim dzecàm; gdéz sobje tu njechtérzi rzàdce kraju, wòsoblévje królovje, wòlnosc rozsàdzenjò zastrzeglé. Ale zkąd mógl mjec gòspòdòrz, dannjk spòsòb, abé to prawo przeprovadzéc? — Dlò teho mòzna é tu prosto pòvjedzec, że także pòd tim vzględé chłopj, Słowjncé zòdného pòzétivného prava njepòsòdalé.

Kò ju v néch czasach pòplòcalé dobra szlachekjé téle, kulko dész sę liczéło é jak vjele panszczézne sę wòdròbjalò. Wòd pjncnòstého vjeku pòczàvszé bëło całé prawòdavstvo jedenje v rękach panów grénté, chtérni glòvnje nó to svà bòcznosc zvròcalé, abé zasadę pòddànjstva ve vszétkjeh majëtnoścach przeprovadzéc é prava

dzedzicóv do krepòvanjô é dręczenjô chłopóv védoskònaléc.

Tak nazvanò konstitucijô z 1454 r. wusvjęcía ten zvéczôj, že vszétcé chłopskj sénovje nôležélé do grénté; le ten, co mjél kilka sénóv, mógl jedného z njch do mjasta pòslac dlò vékształcenjósę v nôwakach abo v jakjm rzemjesle. Ale nó to bélo pòtrzeba pjsmjenného zasvjódczenjô s véraznim pòzwòlenjm dzedzica; bò chtobé chłopskjého séna bez takjého dokuménté v mjesce natrajét, ten mjél jého bez vjélgjého trzòsku é sadóvéch dowòdóv prosto do jehq vsé rodzinné zaprovadzéc. Pòdlug konstitucijé z 1503 r. stracét takj knòp též pravo do nabécé vlókj, chtérnà jého starszi wòbròbjalé. Tjm spòsobę zagjnęło no pravo vsi gburskjch do pòsòdanjô vszétkjé rolé é pravdopòdobnje przeszło wòno v całkòsci na dzedzica, chtéren kòzdi famjlji pòdlug wupòdobanjô na wutrzimanjé grénta védzélél. Pòd tim vzglédę je wòsoblévje vòznà konstitucijô z 1496 r. Wòna v pròvdze pòvtórzéta pravo Kadzémjërza Vjélgjého, že corok mógl sę jeden chłop do jinszè vsé véprovadzéc; ale abé to rozpòrządzenjé v sami rzeczi wunjemòznje, pòvstało dréggjé pravo, chvòtanjô chłopóv, chtérni njmòglé natéchmjast vékazac, jež są v wòbòvjãzkach wu jakjéhokòlvjek pana: to bélo formalné pòlovanjé na takjeh lédzi. Njetélko starostovje, njè! Kòzdi szlachéc mjél chłopa bez mòla bédącého do robjenjô jemu panszczézné przétrémac; ale skòrobé sę jého reklamòvało, jého stòri pan sę wò njeho dopòmjnél, téj pòd karà szesc grzivjenj muszano jého wòddac, a jak vlòsného mjano dopjèrzé vtenczas jého wòtrémac, kjéj sę to njestało.

Na dobjtkę wustanovjono jesz to pravo, že kjéj chto mjél jakà spravę s chłopę, téj njmògl

sę s njm samym prawòvac, le muszël jehò pana zaskarzéc, jakbè to wò jaką rzecz chòdzéło.

Ju v 1511 r. są vszétcé chłopskj sénovje przénòležni do grénté: njzòdnèmu njeje wòlno wudac sę do mjeskjh szkòł abò vstepjc do cèchu, gromadé mjeskjh rzemjesnjków.

1519 r. wògłoszono vszétkjch krolevskjh gburòv njewòlnjakmj, abé jich pòdług vjdzimjsę naganjac do publiczných robòt, szarvarkòv. Pòmjmo teho jim to samym wòsta jednak jesz ta nòdzeja, że mdą jejich spravé sadovnje rozstrzi-ganè: bò jim béło wòlno, pravnje pòdac appella-cija do krolevskjého nadwòrného sàdè przed starostą, co na krolevskjh dobrach sedzël é njmj zavjadovël. Vjélgò le szkòda, że njma njdze v aktach njzòdného sladé, abé v sètménòstim é wòsménòstim vjeku kjéjkòlvjek tako appellacijò przészła do skutku. Tak é krolevskj gburzè muszélé wòkropnje szarvarkòvac, bò nó to rozszerzono wnkòz z 1520 r. pòdług chtérného vszédèrnuscé kmjotkovje v całim panstvje bélé wòbòvžazanj przénòmj jeden dzenj v tidzenju panszczèznę wòdrabjac.

Nawòstatku smjrtelni ezos vszétkjm pravam chłòpòv zada konfederacijò z 1573 r. chtérò nj-czim njewògranjezoną mòc nad chłòpamj v rëce szla-chté wòdda. To sgromadzenjé wusvjècéło v krò-tkjch słovach njewòlnjetwo chłòpòv. Wòd teho czasé — chòc jesz mòže sto razi v konstitucijach je mòva wò chłòpach — vspòmìnò sę jich jednak njewòmal jeno tę, dze sę sprava toczy wò zbje-glých é zòdného pana njemajacéch wòsobach, a dze sę wò njch panovje spjèrają. Konstitu-cijò z 1588 r. pòtvjrdzò, że do dannjka njcht jinni njzòdného prava njmò, jakle jehò pan; pòdług chtèrnè tež majątk dannjka, cobé bez pòtomstva z teho svjata zeszed nje rządovj le

jeho pané przepôděl; a v konstituciji z 1601 r. rozpòrządzono é wustanovjono, abé bez vjedzè é wòlè svèho pana njebèł żóden chłòp do stané szlacheckjèho przepuszczoni, njebèł nobilezovani — jakto jesz król Szczepàn czaszè robjèł.

Jaż dopjèro v 1768 r. zaczinô perznę jinszi vjater vjòc, dze przez konstitucijà pòstanovjono za zabjce abo zamòrdovanjè chłòpa karę smjrcé; a konstitucijò z 1791 r. przérzèkò chłòpàm, s chtèrnémj jejich panovje pjsmjennè wugòdè pòrobjã, że takjè kontrakta muszã wòbje stronè dotrzémac. Ta rzecz mja takã przéczènę: wòd czasé, jak kanclòrz Jan Zamojskj v 1760 r. zaczą swòjich pòddàných v czinszovnjòv zamjenjac é na tim barzo dobrze véchòdzèł, robjlé czèsto é jinni panovje pòdobné wukładè. Takòvè ale njmjałé njzòdnèho valoré przed sądè a pòtomkovje tè szlachtè — jak to nam Anjelczek Koxe, v Pòlsce tøj pòdròzujãci, wòpòvjòdò — njeczèlé sè do trzimanjò teho wòbòvjazani, co jejich wòjcovje dannjkàm pjsmjennje przérzèklé. Chvaté godnò je tøj dàżnosc kròla Ponjatovskjèho, co to pòdług Lelevéla z dobrèho é mjòsèrnèho sèrca starèł sè, dlò kmjotkòv gaténk sądè wustanovje, nakażèjac krolevskjm rzecznjkam, instigatoràm, cobé sè wòpjekòvalé jejich interessamj. Ale pòzòł sè Bòżè, jak mé vjèmé, bez vszelkjèho skutku.

Ztąd tøj to przèszło, że Polsci chłòpj, jako njerèchòmò, zdrètvyjało, przez trènkj é nędzè zvjerzècało massa, wòbòjètnje zdrzelé na rozbjór Pòlskjè. Przé kòzdi zinjanje mòglé wònj sè spòdzèvac nje gòrszèho, le lepszèho stanovjska, bò pògòrszèc wònj sobje ju njgdé a njgdé na svjece njmòglé. Pròvdã a Bògè mòżna prosto rzec: wònj wò njczim njemèslélé; bò jeno ten, co swòjè historicznã przèszłosc znaje, mòże

marzéc é kalkulovac wò przécszłosci; a wònj bélé przégnjotłi, njewòsvjeconi, bez vszelkjch nôwuk é vjadomòsci, jedénje za pòdłogę é pòdstavę całému panstvé służąca massa. Pòlskò njmògła przecivko swòjim sasadam dosc wòjska véstavjc, bò wòna njmja, jak Dumouriez dobrzé pòvjòdò, dosc wòbivateli, abé swóje grance przed njeprzéjacelamj zasłonjc.

Takto kmjotk njmjét pròvdzèvjje décht njzódného prava, anjè ròz teho, abé zéc. Bez vszelkjého vjtpjenjò mjét pan to pravo, kjéj chcét, dac svého chłopa stracéc; jinszi mòrdòrz zapłacét zvéczajną karę, 30. grzivjenj, pané, chtérného przéz to zrojét wò jednę rzecz wubòzszim. Svjadectwo chłopa przed sądę zazvéczòj njck njepòpłòcało; wòn njmògł sę též pravòvac, to béło rzeczą jeho pana. Bò chòc sę znajdéje v grodzkjch aktach vjele skòrg tak pòjedinczéch chłopòv, danjkòv, jak é całéch gmin wò mòrdèrstwo, kalèctwo é jinszè wuszkòdzenjò, zranjenjò; to jednak daremno sę tę szukò za vérokamj nó té spròvkj.

Navet pravo do wòbjavjenjò jakjèhokòlvjek zdanjò religijného vzbronjta chłopam wustava konfederacijnò z 1573 r. Chòc é v njedzele bèl chłop na vjele folvarkach wòbòvjazani szarvarcòvac. Abé jejich dzecé mjałé pobjerac jakjèkòlvjek nôwukj, do szkòłé chòdzéc, wò tim njma njdzé a njdzé vzmjankj.

Tak též prava pòsòdanjò grénté na vłosnosc é przechòdzenjò takòvého z wòjca na dzecé abo na bliskjch krevnéch njgdé a njgdé njeje pravnje przéznanè. Gvésno wuméslnje pòróvnjvano grénta é ruchòmòscé danjkòv s majątkę (peculium) Rzimskjch njewòlnjkòv. Chtézbé též mjét szlachéca sędzéc, chtéž zaskaržéc é dze? Kjéj wòn sobie téle a téle mòlòv é vłòk chłopskjch

przewłószczęł. Nawet dlò krolewskjch gburów v néch dobréch czasach bëł starosta razę panę é sędzą. Tak gbur proces wò kòkosz przegręł. V latach njewurodzajnéch, dze sę bjéda é głód mjédzë pòdvładnémj wukòzale, zévjęł szlacheéc swòjich chłopów, jak długo le mógl; ale pravnje wònj njmòglé teho décht njjak wòd njeho żędac. Tu jedénje prostò rachuba dziedzica zevzglédé na swòj włòsni zésk przészła jim v pòmòc; albo- vjem wòn dobrzé wò tim vjedzëł, że vjes pustò, bez lédzi njck njepòplòca. Z dréggj stroné wò- bòvjazkj chłopskjé sę tę dopjéro kònczété, dze sęła fjzicznò wustòva. Jak to móglò téż jinaczi béc, kjéj to jedénje wòd panskjé wòlè zalezàłò, kulko chłop mjéł pané robjc; a co jeno tédé wòvédé, nje v pravje, ale v zvéczaju njejakjé wògranjczenjé, hamule znalazłò.

Nje ve vszétkjch częscach panstva béłé panszczézna é jinszé cęzaré zaróvno gnębjacé. Nònjeznosnjéjszé pòłożenjé chłopów bëłò wòkòło Krakova é Sandomjërza; nòlagòdni wòbchòdzono sę s njmj v téch wòkręgach Rutenjji, dze dlò sąsędztva Tatarów é Kòzòkòv mjéł pòddani nòlepszi spòsòb do zemszczenjòsę na swòjim panje é dobrą leznosc do wuceczkj. Jedénje v téch- téż to stronach bëł jész ehłop dosc dzirzkj é spręzésti do pòdnjesenjò głové é sbuntovanjòsę. Kò wòn vjedzëł — a to jeho chłoscéłò é prze- nęcałò — że za Dnjepřé zélé Kòzòcé pòstaro- słovjanjsku v wòlnéch é svobòdnéch gminach, pòdlug sotnj wurządzonéch.

Wòprócz zvéczajnè, dzennè darmòché, chtéra zazvéczòj z całè rodzéné dannjka le kjlkoro wòd- ròbjałò, abé ti dréggj wò włòsną domòva živnosc sę starac mòglé, bëła jész całò litanjò przerò- żnéch cęzarów, dòc é robòt szarvarkòvéch, tlékòv v wużivanju: nocnòstraz palacé, młòcka, robòtè

wòkoło lné, varziva, zacegj, pòdwòdé é t. d. Ale ju décht nògòrzi bélo ve zujva, dze tu na vjélgjch przestrzenjach jednòho é teho samèho czasé zbòza dozdrzelévaja é do jich sprzàtnjenjò jak nòvjci rak pòtrzeba; těj to mjelé zòcężnjcé njelécho do cerpjenjò, é dlò teho znaczelò wu njch to słowoznjva to samo, co mekj pjekjelnè, a wòkrěžné przénòmj tèle, co vébavjenjè z ciszca.

Pól kòpè pòdanj.

(Dalszi spjs.)

Wòn ji to przewòbjecèł zrobjc, ale dzis mja mu dac pòkój, a dozdac jaż do vjtra, bò wòn v tim chrosce ju sekjerè zgubjèł é sè téle naszukèł, co décht czésto sè zmòłł; a sè ju téż zmròczało. Drégjòho dnja pòstèł wòn svèho brata, barzo wòdvòznèho człòvjeka, cobé za sekjerą szukèł. Kj ten chcèł dodom vracac, těj przészła do njeho ta sama panna s vspòmjoną prosbą; a bélo ju téż pòzdze. Chłòp wòdvòzni é mòcni bjerze ją na krzept é njese stegjenką jaż do strużkj, dze sè wòdę nabjèrò. Ale jak dali chcèł jidz pòd górè do vsè, do Żarnòvca, těj nastàpjèł takj szvjst, takjè szémjenjè, tak vjele straszèdèł v pòvjetru sè wukòzalo, że chłòp sè wurzasł, pòdl é zavrzeszczèł: „Wò Jezè!“ Zaròz pòrvalè bjedną pannè té pòvjetrznè straszèdła, a zamk, co ju mjèł na vjèrzeli górè vèchòdzèc, razè s panną jesz głèbj zapòdl, a dzis le pèrzinkè wòd kòmjna czè vjeżè sztèrèrogòvè v ksztèlce stédnjè je do vjdzènjò; wò czim sè kòzdi czekavi vlòsnémj wòczamj těj przekònac mòze.

(Sławòszèno v wòkr. Vèjhèrovskjm).

20. Rébòk, do żòlnerzi jidàci

Kjè jem muszèł jidz do żòlnerzi, těj tatk é nènka é przèjacele, vszètcè plakale, a mje to njek njewòbchòdzèlo; ale jak jò ju na sèchi revje bèł, těj nasze celè wòlalo: Antonje! Antonje! těj mje serce v buxe vpadło a żòł mje skruszèł é jò plakac muszèł; njeplakac, ale rèczec.

(Svòrzewo v wòkrègu Vèjhèrovskjm).

21. Szlachcèc é chłòp.

V Srakòjcach są rocznje sztèré targj. Jeden przèpòdò v jesenj. Na tim targu bèł njejakj szlachcèc, chtèren nòprzòd kònjam do zèbòv, pòtemu dzèvczètam é bjatkam v wòczè zazèrèł, a nawòstatku é rogatè bédło so wòbzèrèł; ale

ju nje zpródku, le zeslódku. Jak wón sobje tak przé pôrę wólókach, bulvamj é vrékamj dobrzé wéfundrowanéch, przéstanął, pódnyósł jeden kjtę é tak na njeho chilnął, że mu całą szótkę wód sukne wódrzistéł. Těj sę wóbrócéł szlachcéc rozgórzoni do chłopá, wólé trzémajáceho, é rzekł: „Né chłopje! Jak to teróz mdze?“ Chłop: „Chą, jak mdze? Jeszlé pań njewótrze; to tak, jak wól wósréł, tak wósrané mdze.“ Ztąd dosta ta wjes mjono Srakójce, chtérnó sę przedtim Sérakóvjce nazéva,

(Srakójce v wókr. Kartuzkjm).

22. Szlachcéc é rébók.

Przed kjlkanósce lati běl v Kłanjnje jeden szlachcéc, stóri pòlskj kapjtán. Ten jedného pòrènkú krótko przede žnjvamj děl sobje kónja wókulbaczéc é chcél na njm pòd Starzno jachac. Jaž wón tu zdrzi é vjdzi, že tę njéco žeté wód Selécéc léze, ledyje do pòznanjó, czé to człovjek czé těz jakj zvjèrz. Wón chutinko v ten kant tizrél, dze mu sę szkódę robjto, é wuznaje pò dlugjch skórnjach, pò karvótcé é mjechu na krzepce, že to muszi béc rébók é gvésno za zbòzim jidze. Tak wón, jacto stóri wòjskóvj, zavrzeszczél na njeho z calého gardła é začą dobrzé szkalovac, rabanjc. Rébók sę wurzasł, rzucél sę na kólana, złożél rëce é vjci njmógl vérzec jak. „Vegòrze! vegòrze!“ Kapjtán, vjdžac rébòka v ti pòstaciji é czéjac wò vegòrzach, dróbkę sę zmjtigòvét; a rébók začinó dali pravjc: „Chòdzél jem pò svjece, co Pań Bóg dël, běl jem za Redą v Pòlsce; ale jesz jem takjè vsé njevjdžél, cobé do njè žódnè drogj njebélo.“ Stóri kapjtán ti gòdce sę przésłéchéł é, rachujac na dobrą pòrciją vegòrzi, sę wusmjéchnął; puscél rébòka na pòdwòrzé é mu kòruszk žéta przedél. Rébók vžą jen na remjé é pòszed dodam na Mjèdzémòrze; a vjci do Kłanjna njezazdržél. Krótko pò žnjvach abo jesz ve žnjva je v Svòrzejve wòdpust Nòsvjètszè Pannè szkaplèrznè, na chtéren barzo vjele lédzi, prostéch jak é krzévéch, przeživò. Tak é pań kapjtán tę těz pòjachél. Jak wón przez smëtòrz jidze, vjdzi wón neho rébòka pòd murę na smëtòrzé sedžacého. Wón przéstąpj do njeho é rzecze mu: „A mòje vegòrze?“ Tu ale rébók, vjdžac sę na swòjich smjecach mjèdze samémj rébókamj, ju nje na kólanka sę rzuci, le sę pòdnjese é na paluszkach stąnje, a těj sę tak wódzévò: „Szlachcécé! žebé nje na tím svjètim mjèjescé, tobé jò cé dël takjè vegòrze na plece, žebé jes jich do Kłanjna nje-donjós.“

(Starzno v wòkrègu Vjéhérovskjm).

23. Wóliva é Peplin.

V stòrodòvnéch czasach, jak sę začéło v naszéch stornach chrzescijanjstwo krzevjc, bèło dvuch budovnjeczéch:

wòjc é sin. Wòjc pòbudovét jeden klòsztór, a sin pòtemu dréj. Jak wòjc robòtę sèna wòbzèrét, téj wòn rzekł: „Sénje! kò té to tu mòsz le tak wuèplànè; wòbezdrzé té le mòjé robòtę — to je jakbé wulét.“ Z té gòdkj pòvstałè dlò téch klòsztoróv té mjona: Wòliva é Peplin.

(Sławòszèno v wòkrègu Vèjhérovskjm).

24. Svjèti-wòjcech kòl Gdànska.

Jeden Czech s mjonè Wòjcech bèl v Pradze bjskupè. Wòn przèszed tu v nasze stroné, a pòtemu sè wudét do Stòrèch-près, abé tetéjszèch mjeszkancóv przècignac do vjaré chrzescijanskjè. Ale wònj njechcelé teho zòdnà mjarà mjec; a jak wòn njeprzestòvèt, jejich stòrodòvnè vjaré ganjc é njszczèc, téj wònj jeho zabjlé é jemu głòvè wòderznelé. Pàn Bóg jednak dèl tim zvlòkam téle mócé, že rèce wòdcètà głòvè pòchvòcèlé, nogj sè zaczęlé rèszac é z Prés wucekac; a głòva przez cała drogè pèsznè, nòbòznè pjèsnje spjeva. Tak przèszło to cało Wòjcecha, pòzdnj wòd pòpjeza svjètim zrohjonèho, jaž nó ten mòl, dze je przedmjescè Gdànska: Svjèti-wòjcech, chtèrè ztąd swòjè nazvè dostało.

(Gdànsk).

25. Zègòr v kòscele Sv, Mariji ve Gdànsku.

Jak Gdànsk jesz do Hanzé nòlezèl é kòzdzè z téch mjast sè starało. abé co wòsoblèvszèho mjec; sprovadzèlé sobje Gdànszczanj jednèho zawòlanèho zègarmjstrza z barzo dalekjch stràn é ten jim muszèl takj zègòr na tormè zrohjc, jakjèho jesz zòdno mjasto njmjàlo. Ten zègòr wònj na vjezi kòscoła Svjètè Mariji wumjescèlé. Jak ten mèster swòjè zòplåtè wòdebrèl, téj wòn, njevjele mèslacé, vèpaplèl, zèhé do Lubekj szed é temu mjaste jesz lepszi zègòr zrohjèl. Gdànszanj to zazdrzòszczèlé Lubeczànàm abo Bukòvczànàm — v nòdavnjèjszèch czasach nazèvalo sè to mjasto Bukòvcè — é na przedstavjenjè burmistrza tak sobje wuradzèlé, že trzeba temu zègarmistrovj wòczè vèpchnac. Tak tèž zrohjlé. Wòslepjoni prosèl wòn jich, abé mu przènomj pòzwòlèlé, jesz ròz ten pèszni zègòr pòmaklac. Wònj mu to wuzèczèlé. Skòro wòn zó to głòvnè kòlko wuchvòcèl, zaczą pèpendikel tak wòstro latac, že jaž wòd zègara wòdlecèl, do kòscoła prosto na burmistrza spòd é jeho zabjèl. Wòd teho czasè ten zègòr vjei njejidze a njcht jeho wupravjc njmòže. (Sławòszèno v wòkrègu Vèjhérovskjm).

26. Dva jezora pòd zemjà pòlaczonè.

Ròz lovjlé rébòcé v Dobrimjezorze é wuchvòcèlé tè tak vjèlgà é tak barzilko mechè wòbroslà szczèkè, jakjè jesz njgdè njevjdzelé. Kjèj sè ji ju dosc nadzèvjél, vèdòvalo jim sè, zèhé to bèlo zaszkòda, takà wòsoblèvszà rèbè zaròz zmarnovac. Wònj ji przèrzèszèlé czèrzvjoni sznurk do

wógóna é puscélé ja nazód v jezoro. Ale jak wónj se zdzévjlé, kjéj wónj pò kilka njedzelach v Zarnovskjm jezorzé na rébé robjlé é té samé meszató szczékę s tim czérzvjonim sznurkę na ład vécignélé, a v ten spòsób sé przékónalé, jež Dobrèjezoro, z chtérného wòda na vjèrzechu zemje zòdného wòdplévu njmò, pòd zemjå gréntę je s Zarnovskjm jezorę pòłączoné, kédé wòda wòdchòdzi.

(Lépkowo v wòkręgu Vèjhérovskjm).

27. Váž v chéczach chòvànì przénošì szczescé.

V Stawòszénje bël rôz jeden chałépnjk, chtéren nje jedno, ale jesz vjci nazvjstk, jak jakj czlachecé, mjéł. Wón sé nazévél vnet Kròvc, vnet Bajc, vnet Stin. Ten so chòvél v chéczach snòžého véza, chtérnému wón vjedno mjodné mléko do pjcò stòvjél; a zó to wón též mjéł ve vszétkj m vjele szczescò é pjenjådzi jemu jak živ njemesálo.

(Bukòvc v wòkręgu Svjeckjm).

28. Szvaba, co plécę sežar.

Za czasòv, jak nasz Pañ Bóg é Zbavjcel jesz pò zemj chòdzél wòd jedného mjasta do dréggého, evangelijå wòglòszajåc, é vjele cédòv czénjåc, przészed do njeho na krótkj czas dobri, vcale njewòkrzesànì Szvaba é pitél jeho sé: „Mój kòchani tovarzészé! dokåd té jidzesz é céz té robjsz?“ A Pañ Bóg mu wòdpòvjedzél: „Jò védréje z mjescò na mjescé é lédzi zbòvjaję.“ Szvaba jeho sé dali pitò: „Chcesz té mje vzie s sobå?“ Nasz Pañ nawuczécl mu wòdpòvjòdò: „Kjéj té chcesz béc pòbòžni é cnotlévi, to móžesz jic semnå.“ To Szvaba przérzek. Tak wónj wòbaj jidå pòspòł mjédzè dvjema kòscelnémj vsamj a v wòbuch zwònjå. Szvaba, co lubjél vjele gadac, pitò sé Pana naszého: „Mój mjli tovarzészé! na co tu v ti vsi a na co té v ti dréjj vsi zwònjå?“ Nasz zbavjcel, chtérnému vszétkjé rzeczé vjadomè bélé, wòdpòvjedzél: „V ti jedni vsi bådze vjeselé a v ti dréjj zwònjå na pògrzéb.“ „Bjój té na pògrzéb“, rzecze Szvaba, „a jò pudę na vjeselé.“

Nasz Pañ Bóg szed do vsé é vskrzesél wumartého do zécò, é darovalé mu zó to sto zlotéch. Szvaba sé déł na vjeselim za kanaparza, nalévél dichtig gòscåm é sobje, a pò wuczee dostél szelåg bergelté. Péten wuceché wón sé wòddalél é szed nazód do naszého Pana. Jesz zdòleka pòdnjós wón swój szelåg é wòlò: „Zdrzéle, mój mjli tovarzészé, jò mam pjenjådzi! a co té môsz?“ Nasz Pañ Bóg smjél sé z njeho é rzek: „Jò mam dopróvdé vjci, jak té!“ Wòdsznérovél mjész k é pòkòzél Szvabje sto zlotéch. Szvaba njehél tak blédéch, rzucél swój nédzni szelåg mjédzè to sto zlotéch é wòlò: „Na spòlkę, na spòlkę chcema vszèden zòróbk mjec.“ Nasz Pañ Bóg é tak przéstél. Pòtemu szlé dali.

Jak wònj przechòdzélé przé strzódze wòvc, rzek nasz Pàn Bóg do Szvabé: „Bjegój do teho szèpra, njech cé dô jedno jagnjé, é wugòtéjesz nama le sérce é jinszè vñetznoscé na mòlték.“ Jo, jo! rzek Szvaba é wuczénjél tak, jak mu Pàn Bóg rozkòzél. Wòn szed do wòvczòrza, dèl sohje jagnjé vébraç, wòdzar jè é przégòtovél jeho vñetznoscé do jedzenjò. Przé vranju vépléva pléca vjedno na vjèrzh, chòc jà Szvaba ležkà vdól veiskél; jaž wòn sè nawòstatku nó nje rozzłoscél, nóž pòrvél, jà wòderznà é napòt wuvarzonà zjòd. Jak wòn mjèso na stól pòstavjél, pitél sè jeho nasz Pàn Bóg, dze sè pléca pòdza? Szvaba ale bèt zaròz s wòdpòvjedzà na placu, že to jagnjé zòdnè plécé njmjaò. Ej, rzek Pàn Bóg, jakbé wòno mògło bez plécé žec! Szvaba ale sè vgrént przepjèrél é przésigél na Bòga é vszètkjch Svjetèch, že to jagnjé dopròvdé zòdnè plécé njmjaò. Co mòg teròz nasz Pàn Bóg czénjc — muszél dac Szvabje pòkój, jeszlé Szvaba mjél béc cécho a vjci nadarmo njeprzèségac.

Tak wònj zòs vèdrovalé v grèpce se sobà dali é przèszlé mjèdzé dvje vsé, v chtèrnèch zwònjono. Szvaba sè pitò: „Mój kòchani! na co to zwònjà?“ „Vjedni vsi do pògrzebu a v dréj bådze vjeselè“, rzek nasz Pàn Bóg. Dobrzé, pòvjòdò Szvaba, teròz té bjòj na vjeselè a jò pudè na pògrzèb“, — bò mészél sto zlotèch zaròbjc. Dłò teho pitél sè Pana naszèho dali: „Mój kòchani! jakže té to zrobjél, kjèj té jes wumarlèho wòzèvjél?“ Jò, rzek Pàn Bóg, pòvjedzél do wumarlèho: vstanj v jimjè wòjca, sèna é ducha svjetèho, a wumarli vstél. Né, né! rzek Szvaba, jò ju vjem é szed do tè vsé, dze bèt pògrzèb. Tà samà drogà, jemu naprzecivko, njeslé wumarlèho. Szvaba na njch głòsno vrzeszczi: „Stójta, stójta! jò jeho wòzèvjé a jak njè, to mje živçà bez prava mòžeta pòvjèséc“ Ci dobrzi lédze sè wuceszélé, przèwòbjecalé Szvabje sto zlotèch é pòstavjlé maré s wumarlim. Szvaba so kòzél zark wòtemknàç é zaczą gadac: „Vstanj v jimjè Trójcé svjetè!“ Wumarli ale njechcél vstac. Szvabje sè jakòž strasznje zrobjło é pòvtòrzò dréj é trzeci ròz swòje blògòslavjenjstvo. Ale jak wumarli sè njepòdnoši, zavrzeszczi wòn rozzarti z całèho gardła: „Kjèj njechcesz vstac, tøj wòstanj do tèsac djòblòv ležacé.“ Skòro ti lédze tøj bezzbòžnà mòvè wuczélé é vjdzélé, že jich Szvaba do naré robjél; wòstavjlé wònj zark stojàcè a dali s njm do szèbjence, przèstavjlé dròb é vlekà njebòròsa. Nasz Pàn Bóg dobrzè vjedzél, jak gałganovj Szvabje pudze, chcél ale vjdzec; jak wòn sè mdze spmòvél, é przébèl do njch vlòsnje v ti chvíli, a tøj rzecze: „O tovarzészé dobri, céž té zaskurzél? V jakj pòstavje jò ce

vjdze?“ Szvaba, skòro Pana naszèho zwòbòczèł, stèł sè njecerplèvi é zaczą Pana vézèvac, że jeho téch słów dosc dobrze njevèwuczèł. „Jò cèhje dobrzé wuczèł, ale té sè dobrzé njenawuczèł é lécho zrobjèł“, móvjèł Pàn Bóg; „ale njech mdze, jak chce, pòvjèsz té mje, chto tedé pléce zjòd, to jò chcè ce wuwòlnjc!“ „Ach! vrzeszczi Szvaba, ten jagnjòk dopròvdé zòdné pléce njmjèł! Przez co té mje chcesz przekònac?“ — „Té le njechcesz pròvdé pòvjedzec“, rzek Pàn Jezés, „zeznòj pròvdé a jò chcè teho wumarlèho wòdzèvjc.“ Szvaba ale zaczą vrzeszczec: „Pòvjeséta mje, pòvjeséta mje, a ju njebàdè vjci cèrpjèł; wòn mje chce przèmuszèc s tą pléca a jednak czèje, że to jagnjè zòdné pléce njmjało. Vjeszòjta mje czim réchli!“ Jak nasz Pàn Zbavjcèł czèł, że Szvaba wòlèł sè lepj dac pòvjèsèc, jak pròvdé véz nac; kòzèł jeho spuszcèc é wumarlèho wòdzèvjèł. Jak wònj ju szteczk z teho mjèscò wuszlé, rzek nas Pàn Bóg do Szvabè: „Pòj teròz nó ten plaskj kam, ma chcema se sobà té zarobjonè pjenjãdze pòdzèlec a pòtemu sè rozlèczèc; bò to bé mje bélo zavjele, cèhje vszèdzè wòd szèbjence retovac.“ Pàn Jezés vzà té dva sta zlotèch é dzeli na trzé partè. Jak Szvaba to zmjarkòvèł, pitò wòn sè: „Ej, kòchani, czemu té na trzé grépè kładzesz? Nas je doch le dvuch?“ A Pàn Bóg mu wòdpòvjòdò: „Ta jedna czèsc mò béc mòja, ta drégò twòja a ta trzecò teho, co pléce zjòd.“ Skòro Szvaba to czèł, wòlò wòn wucèstoni: „Bóg é vszètcè Svjèci sà mòjimj svjòdkamj, zè jò jà dopròvde zjòd!“ é zaròz tèz zgòrnjò trzecà czèsc pjenjãdzi dlò se a tøj bjerze wòd naszèho Pana urlòb nazavzde. (Grabowo v wòkrègu Starogardzkim).

29. Zwònè v Łasinje.

V rovje, chtèrnim wòda wòd Jezòrkòv do mjasta Łasina jidze, znajdèje sè vjele saletré é tøj wòdè do mjasta halèvajà. Tèmo szła tèz ròz jedna dzèvka, co sè Zuzanna nazèva. Jak wòna pjrszi vèbòrk chca nabrac, tøj wòna v njèco zavadzèła. Wòna sè dobrzé przèzdrza é vjdza, że tøj bèł zwòn, a jesz dosc vjèlgj. Mjmo tèho wòna jen dècht letko vécignè. Pòtemu wòna spòstrzegła jesz drègj é trzeci; a jè dècht lecèchno védobèta; vzè vszètkjè na krzept é przènjòstà do mjasta. Mjeszczanj barzo wure-dovani pòbudovalé zwònnjcè a Zuzka tøj né zwònè pòvjèsèła. Temu dzèvezècè jaž do jejè smjrcè sè barzilko dobrzé vjòdlo, a jak wòna wumarła, tøj tøj zwònè samè przèz sè zwònjlè: Zuzanna! Zuzanna! Zuzanna! E jesz pòdzisdzènj ten glos védajà. (Zalesè v wòkrègu Svjèckim).

Védavca Dr. Florjan Cenòva.
Bukòvcè przè Terespòlu.

Czòrnoxèznik J. Haùlè.
Svjècè nad Vjslà.

Skôrb Kaszébsko-słowjnskjè mòvé. — Nr. XI.

Spjs Kaszébsko-słowjnskjeh mjan vszétkjeh mjast, vsi é pustkòvj pòdług wòkregòv v regencijach: Gdąnskj, Kvjdzjnskj é Kòszalinskj, s dodanjm gór, rzèk é jezór v téchže regencijach.

24. Wòkrąg Malbòrskj v regenciji Gdąnskj mò 15 mjl kvadratovéch.

I. Mjasta:

Malbòrg, Malibòrk (Marienburg). Nitich, Novistòv (Neuteich).

II. Vsé é pustkòvjò:

Augustowo (Augustwalde). Altnowo. Bòbkj, stòrè.

Balewo. Bistrafald (Biesterfeld). Bòrèté (Barendt). Brzóski. Budé. Brunowo, vj. é m. Cégané (Ziganen). Czérzvjonòbuda.

Dąbrówka (Damerau). Dębna (Eichwalde). Dibowo. Dzevjnevłók.

Fiszewo. Fjlipowo. Frijnosc.

Gardzin (Schöneberg). Gnojewo. Grónowo. Hornje. Holèderk. Hochwald.

Chałdowo (Kaldau). Chmjelinc (Hoppenbruch), st. é n. Chołm.

Jankowo. Jankòvskò karczma. Jónaszewo.

Kamjankj. Kèpé Kèpnowo. Kjkut. Kłosowo. Kòzliczkj, v. é solv. Kukuk. Klétkowo.

Laskj. Ležvjce, vj. é m. Lésewo. Lichnové. Lichnòvkj. Ładékòpé.

Marnovskò-kępa. Marnowo (Marienau). Ma-
tavé, vj. m. é lesnj. Mařavskj-kutel (Mon-
tauerspitze). Mętrzica. Mjenc. Mjrowo.
Novòcerkvjò (Neukirch). Novòvjes. No-
vidwòr. Noviminsterbark. Nida.
Palszewo. Parszewo. Pjekło (Pieckel).
Pògòrzaòvjes (Wernersdorf). Pręgnowo.
Ręgj. Ręnkowo. Ręvałd.
Sęjanowo (Schönau). Skòckòkarczma (Schot-
tenkrug). Stòròvjsła. Stòrèpòle. Stòri-
minsterbark. Szaviza. Szémon (Siemons-
dorf). Szkarpava (Scharpau). Stòri-zamk.
Tiga. Tichnové (Tigenhof). Tirgard. Tir-
gardzkjèpòla. Trahejm. Trępnowo. Tra-
lewo. Vęgléno.
Vjdowo. Vłòkj, panjenjskjè é novè: Veda.
Wòrłowo (Orloff). Wòrłovskjè pòle.
Zambrowo (Sommerau).

Stanovjsko chłopów za czasów pòlskich

pòdlug Dr. S. Hueppe'ho „Verfassung der
Republik Polen.“

Chłopę, to je njewòlnjkę, bęł za czasów,
dze rząd pòlskj pòd vszelkijnj vzględami vębjtni
charakter pòsòdęł, kòzdi mjeszkanc, chtéren nj-
mógł dokazac, że wòn do jakjéhokòlvjek wu-
przévjejavàného stané nòleži. V wògule pano-
valo v Pòlsce njewòlnjctwo jaž do jejé rozbjoré.
Pròvda je é to, że tak za stòrodòvných słovju-
skjch czasów v téch stronach njebéło, jakto
njewòmial vszétcé pjsòrze pòdaja. Né kò gvésno!
ale jak le Pòlòsze v historiji sę pòkòzale, bélé
wu tehò lechickjéhò szczepu njewòlnjcé; a nj-
béła jejich léczba njjak tak mólò, bò to bélé ti
pjrwòtni, przez cézozemcòv zavòjavani mjesz-
skancé. Ju v dokumencie z 1065 roku rozróznjò

se njewòlnjków (servi adscripticii) é wòlných lédzi (liberi) ve vsach klósztorovj v Mògjlnje darowanéch.

Zdòvnađovjenj za słovjnskjch czasów béle vnet vszétcé mjeszkancé wòd mórza baltéckjého jaž do gór karpackjch rządovj równo pòdlegli, wòlnj é zaròvno v wòjsku služéle. Ale skòro sobje szlachta coròz vjci grénté przerwòszcza é takòvj se dali dostòvél do całéch gmju abo do pòjedinczéch wòsob pòd pevnémj varénkamj, co wòlnosc krèpòvalé, těj se vszétkjé székj zmjenjé, pòpsovalé. Jedénje zemje décht czéstò pustkamj ležacé nòležalé do rzadcé kraju, na chtérnéch wòn mógl różnéch lédzi wòbsadzéc a przez to so zachòvac pòdvładnéch, wòsobjsce pròvda wòlnéch, ale bez vlòsného grénté bédacéch. Jež takò wòlnosc njevjele znaczéla, vjdzimé z teho, že szlalcéc barzilko mèla karę zapłacél, kjěj takjemu człovjekovj zécé wòdebrél, že ti pòdvładni njmjelé zòdného przistèpu do wògulnéch wòbròd é že jim njebélo wòlno s szlachtą małženjstv zavjerac. Kjěj rzadca kraju, xáže abo król, takjé wòsadé znacznim wòjòkam abo kòscołovj darovél, to razé é ti pòdvładni, czinszovnjcé v jejich rëce se dostalé. Przez vjeczne zòs njepòkòje robjél se teu prosti lud coròz wubòžszim, a szlachta, tak svjèckò jak déchòvnò, wumja vjedno z teho zèskj cignac, jednę vjes pò drégj so zagarnjac; é ztąd to pòchòdzi, že ju v trzénòstim vjeku je barzo vjèlgj dzél, navet vjkszó pòłova mjeszkanców, co do grénté nòležą a v dokumentach é wu pjsòrzi z néch czasów kmjotkamj (kmetones), gburamj (incolae), chłopamj (rustici), danujkamj (coloni), kòmòrnjkamj pòdružnjkamj (inquilini) se nazévaja. A jednak vlòsnje tento prosti lud, to je Słowjnec czélé Słòvi, wòdvjeczni mjeszkancé tè zemje, muszél sam vszétkjé pòdatkj, tak rządové jak é

kòscelnè wòplacac, jednim słowè: vszétkje cèzarè pònoséc. Wòbòvjazk zòs słuženjò v wòjsku vszétkjuh królovj pòdvładnéch s czasè wustèł, wustac muszèł, bò jehò mòł zastàpjło wòsoblévszè prawo militarne, chtèrnèto v trzénòstim vjeku jako jedénje rodàm pòdbòjovnjków, Azijatov abo jim pòdobnéch Èuropèjczików, cèzozemców s dobramj récerskjmj słužacè ju dècht vébjtnje sè wòkazèje. Vébrìkj récerza njszczà stòrodòvnà wòlnosc gmjn słovjanskjeh. Žéc zòs pòrécersku njeje tak letko, do teho trzèha pjenjadzi, przeto starèł sè kòzdi récerz, abè przinc v jakjkòlvjek spòsòb do majątku. Dlò teho na pòczàtku sztèrnòstèho vjeku né dòvne czasè, dze vszétcé mjeszkancé bélé zaròvno pòdvładnémj, dècht czèsto znjké. Kmjotk, co do słužbé wòjskòvè njmò žòdnèho prava, njeje tèz pòdvładnimì kroła — chébabé mjeszkèł v vsi krolevskj — le pòddànim, njewòlnjkè teho pana, chtèrnèho rolà wòbròbjò. — Nòréchli é nòlepj wumjelé solje to pjsmjennje wułożéc é vérobjc déchovni rodé szlacheckjèho abo njbè-szlacheckjèho, tak wòpacé jak é bjskupj; a pòtemu wudało jim sè letko na swòjich vsach sądé krolevskjè abo grodzkjè skasovac a swòjè jurisdikejã zaprovadzéc. Vnetészkj pòstarałè sè njechtèrè famjlìje svjeckjè rodé szlacheckjèho czélé tak nazvanì wurodzoni — bòc ti jinszi lédze mjelè sroce zpòd wògona vèpasc — wò té samé przévjeje; a vkròtce je ju zvéczajè, pòtemu é pravè, že kmjotków na vszétkjuh dòbrach szlacheckjeh jedénje panovje grènté sądza. Tak wòsvjòdczélè dvje famjlìje szlacheckjè: Topór é Stòrikonj — jak jejich kmjotków przed królè zaskarżono — že wònj razè se vszétkà szlachtã zdòvjenjdòvna té samé przévjeje pòsòdajã, é že dlò teho njcht a njcht, navet sam Nòjasnjèsi król njmò njžòdnèho prava jejich słužacéch é

chłopów, gòspòdòrzi sędzéc, że to prawo nòleži jedénje do njch é jejich pòtomstwa.

Véjécé chłopów, Słowjnców zpòd prawa krolewskjého — panskj sad, njžòden sad — vprovadzéto stòsénkj, pòłożénjé Słowjan pòdvládnych rządovj pòlskjemu na barzo przidkà drogę: bez wustanku, bez zatrzymanjò znjkało jedno prawo kmjotków pò drégjm, jaž nastàpjła formalnò negacijò, zaprzéczenjé vszelkjého prawa lédzkjého — njewòlnjctwo.

Ju za vzasów statuté Vjslickjého bét chłop czéstim jinvéntòrzé do grénté nòležàcim. Le v baro njeléczných przépòdkach mógł wòn vjes, v chtérni wòn sę wurodzél, wòpuscéc. Słowo kmjec (Cmeto) znaczy ju tēj tèle, jak pòddannjk pana grénté, parobk, a vjéc nje trzeba, jak jakj pészni przémjotnjk to słowo vzie v pjesnj narodovi pòlskj z néch czasów, v tak nazvanj pjesnj Svjětého Wòjka:

Jadamje, Té bòzi kmjece!

Sedzisz wu Bòga ve vjece — (t. j. sadze).

Gòspòdòrzam pròvda jesz wòstało njèjakjé prawo przekòzanjò rolé, chtérnà wòbròbjalé, swòjim dzecàm; gdéz sobje tu njechtérzi rządce kraju, wòsoblévje królovje, wòlnosc rozsàdzenjò zastrzeglé. Ale zkąd mógł mjec gòspòdòrz, dannjk spòsòb, abé to prawo przeprovadzéc? — Dlò tego mòzna é tu prosto pòvjedzec, że także pòd tim vzględé chłopj, Słowjncé zòdného pòzétivného prawa njepòsòdalé.

Kò ju v néch czasach pòplòcalé dobra szlachekjé tèle, kulko dész sę liczélo é jak vjele panszczézne sę wòdròbjalò. Wòd pjncnòstého vjeku pòczàvszé bélo całé prawòdavstvo jedénje v rękach panów grénté, chtérni glòvnje nó to svà bòcznosc zvròcalé, abé zasadé pòddanjstva ve vszétkjch majëtnoszczach przeprovadzéc é prava

dzedzicóv do krępowanjô é dręezenjô chłopóv védoskónaléc.

Tak nazvanò konstitucijô z 1454 r. wuswjećela ten zvéczôj, že vszétcé chłopskj sénovje nôleželé do grénté; le ten, co mjêł kilka sénóv, mógl jedného z njch do mjasta pósłac dlò vékształcenjôsę v nôwukach abo v jakjm rzemjesle. Ale nó to bélo pòtrzeba pjsmjenného zasvjôdczenjô s véraznim pòzwòlenjm dzedzica; bò chtobé chłopskjého séna bez takjého dokuménté v mjesce natrafjêł, ten mjêł jého bez vjêlgjého trzòsku é sądovéch dowòdóv prosto do jého vsé rozzinné zaprovadzéc. Pòdlug konstitucijé z 1503 r. stracêł takj kuòp tež pravo do nabécé vlókj, chtérnà jého starszi wòbròbjalé. Tjm spòsobę zagjnęło no pravo vsi gburuskjch do pòsòdanjô vszétkjé rolé é pravdopòdobnje przeszło wòno v cačkòsci na dzedzica, chtéren kozdi famjlji pòdlug wupòdobanjô na wutrzimanjé grénta védzélêł. Pòd tim vzglêdę je wòsoblévje vòzna konstitucijô z 1496 r. Wòna v pròvdze pòvtórzéla pravo Kadzémjërza Vjêlgjého, že corok mógl sę jeden chłop do jinszè vsé véprovadzéc; ale abé to rozpòrządzenjé v sami rzeczi wunjemòznje, pòvstało drégjé pravo, chvòtanjô chłopóv, chtérni njmòglé natéchnjast vékazac, jež są v wòbòvjazkach wu jakjéhokòlvjek pana: to bélo formalné pòlovanjé na takjch lédzi. Njetélko starostovje, mjêł. Kòzdi szlachécé mjêł chłopa bez móla bédacého do robjenjô jemu panszczézné przétrzémac; ale skòrobé sę jého reklamòvało, jého stòri pan sę wò njého dopòmjnêł, těj pòd karà szesc grzivjenj muszano jého wòddac, a jak vlòsného mjano dopjèrzé vtenczas jého wòtrzémac, kjêj sę to njestało.

Na dobjtkę wustanovjono jesz to pravo, že kjêj chto mjêł jakà spravę s chłopę, těj njmògl

sę s njm samim prawòvac, le muszël jehò pana zaskarzéc, jakbé to wò jaką rzecz chòdzéło.

Ju v 1511 r. są vszétcé chłòpskj sénovje przénòleżni do grénté: njzòdnemu njeje wòlno wudac się do mjeskjch szkòł abò vstèpjé do cèchu, gromadé mjeskjch rzemjèsnjków.

1519 r. wògłoszono vszétkjch krolèvszkjch gburów njewòlnjkamj, abé jich pòdług vjdzimjsę naganjac do publiczných robòt, szarvarków. Pòmjmò teho jim to samim wòsta jednak jesz ta nòdzeja, że mdą jejich spravé sądòvnje rozstrzigané: bò jim béło wòlno, pravnje pòdac appella-cija do krolèvsjého nadwòrného sądé przed starostą, co na krolèvszkjch dobrach sèdzël é njmj zavjadovël. Vjèlgò le szkòda, że njma njdze v aktach njzòdného sladé, abé v sètménòstim é wòsménòstim vjeku kjèjkòlvjek tako appellacijò przészła do skutku. Tak é krolèvsjkj gburzè muszélé wòkropnje szarvarkòvac, bò nó to rozszerzono wukòz z 1520 r. pòdług chtérného vszédèrnuscé kmjotkovje v całim panstvje bélé wòbòvjàzanj przénòmj jeden dzenj v tidzenju panszczèznè wòdrabjac.

Nawòstatku smjrtelni czos vszétkj m pravam chłòpów zada konfederacijò z 1573 r. chtérò nj-czim njewògranjczoną mòc nad chłòpamj v rëce szla-chté wòdda. To sgromadzenjè wusvjècéło v kró-tkjch słòvach njewòlnjctwo chłòpów. Wòd teho czasé — chòc jesz mòże sto razi v konstitucijach je mòva wò chłòpach — vspòminò sę jich jednak njewòmal jeno tē, dze sę sprava toczi wò zbje-glých é zòduného pana njemajacéch wòsobach, a dze sę wò njch panovje spjèrajà. Konstitu-cijò z 1588 r. pòtvjrdzò, że do dannjka njcht jinni njzòdného prava njmò, jakle jehò pan; pòdług chtérnè tež majatk dannjka, cobé bez pòtomstva z teho svjata zeszed nje rządovj le

jeho pané przepôděl; a v konstituciji z 1601 r. rozporządzono é wustanovjono, abé bez vjédzè é wòlè svèho pana njeběł żóden chłop do stané szlacheckjèho przepuszczoni, njeběł nobilizowani — jakto jesz król Szczepan czasè robjël.

Jaž dopjèro v 1768 r. zaczinô perznè jinszi vjater vjôc, dze przez konstitucijà pòstanovjono za zabjce abo zamòrdovanjè chłopa karè smjrcè; a konstitueijô z 1791 r. przérzèkô chłopam, s chtèrnémj jejich panovje pjsmjennè wugòdé pòrobjã, że takjè kontrakta muszã wòbje stronè dotrzémac. Ta rzecz mja takã przéczenè: wòd czasè, jak kanclôrz Jan Zamojskj v 1760 r. zaczą swòjich pòddànèch v czinszovnjkòv zamjenjac é na tim barzo dobrze véchòdzèł, robjlé czèsto é jinni panovje pòdobné wukładè. Takòvé ale njmjałè njžódnèho valoré przed sądè a pòtomkovje tè szlachtè — jak to nam Anjelczek Koxe, v Pòlsce tèj pòdròzujãci, wòpòvjòdô — njeczèlé sè do trzymanjò teho wòbòvjazani, co jejich wòjcovje dannjkã pjsmjennje przérzèklé. Chvalé godnô je též dàžnosè króla Ponjatovskjèho, co to pòdług Lelevéla z dobrèho é mjòsèrnèho sèrca starèł sè, dlô kmjotkòv gatènk sądè wustanovjc, nakazèjac krolevskjm rzecznjkam, instigatorã, cobè sè wòpjekòvalé jejich interessamj. Ale pòzòł sè Bòże, jak mé vjemé, bez vszelkjèho skutku.

Ztãd též to przèszło, że Polsci chłopj, jako njèrchòmô, zdrètvjało, przez trènkj é nèdzè zvjèrzècało massa, wòbòjètnje zdrzelé na rozbjór Pòlskjè. Przè kòzdi zmjanje mòglé wònj sè spòdzèvac nje gòrszèho, le lepszèho stanovjska, bò pògòrszèc wònj sobje ju njgdè a njgdè na svjece njmòglé. Pròvdã a Bògè mòžna prosto rzec: wònj wò njczim njemèslélé; bò jeno ten, co swòjè historicznã przèszlòsc znaje, mòže

marzéc é kalkulovac wò przészłosci; a wònj bélé przégnojłi, njewòsvjeconi, bez vszelkjch nôwuk é vjadomòsci, jedénje za pòdłogę é pòdstavę całému panstvé służacą massą. Pòlskò njmògła przecivko swòjim sąsądam dosc wòjska véstavjc, bò wòna njmja, jak Dumouriez dobrzé pòvjòdò, dosc wòbivateli, abé swòje grance przed njeprzéjacelamj zasłonjc.

Takto kmjotk njmjét pròvdzévje décht njzódného prava, anjé ròz teho, abé žéc. Bez vszelkjého vřtpjenjò mjét pań to prawo, kjéj chcét, dac svého chłopa stracéc; jinszi mòrdòrz zapłacét zvéczajną karę, 30. grzivjenj, pané, chtérného przéz to zrobjét wò jednę rzecz wubòższim. Svjadectwo chłopa przed sądę zazvéczòj njek njepòplòcało; wòn njmògł sę téż prawòvac, to béło rzeczą jého pana. Bò chòc sę znajdéje v grodzkjch aktach vjele skòrg tak pòjedinczéch chłopów, dannjków, jak é całéch gmin wò mòrdèrstwo, kalèctwo é jinszè wuszkòdzenjò, zranjenjò; to jednak daremno sę tę szukò za vérokamj nó té spròvkj.

Navet prawo do wòbjavjenjò jakjèhokòlvjek zdanjò religijného vzbronjła chłopam wustava konfederacijnò z 1573 r. Chòc é v njedzele bèt chłop na vjele solvarkach wòbòvjazani szarvarkòvac. Abé jejich dzecé mjałé pobjerac jakjèkòlvjek nôwukj, do szkòłé chòdzéc, wò tim njma njdzé a njdzé vzmjankj.

Tak téż prava pòsòdanjò grénté na vłosnosc é przechòdzenjò takòvého z wòjca na dzecé abo na bliskjch krevnéch njgdé a njgdé njeje pravnje przéznané. Gvésno wuméslnje pòróvnjvano grénta é rùchòmòscé dannjków s majątkę (peculium) Rzimskjch njewòlnjków. Chtézbé téż mjét szlachcéca sędzéc, chtéż zaskarzéc é dze? Kjéj wòn sobie téle a téle mòlòv é vlòk chłopskjch

przévłószczêł. Navet dló krolevskjch gburóv v néch dobréch czasach bëł starosta razę panę é sędzã. Tak gbur proces wò kókosz przegrêł. V latach njewurodzajnéch, dze sę bjêda é glód mjédzë pòdvładnémj wukòzalé, zévjêł szlachcéc swòjich chłópóv, jak dlugo le mógl; ale pravnje wónj njmòglé teho décht njjak wòd njeho żędac. Tu jedénje prostò rachuba dziedzica zevzglédé na swój włósnj zésk przészła jim v pòmòc; albo-vmem wón dobrzé wò tim vjedzêł, że vjes pustò, bez lédzi njek njepòplóca. Z drégjè stroné wò- bòvjakj chłópskjè sę tę dopjèro kònczélé, dze sêła fjzicznò wustòva. Jak to mògło tęż jinaczi béc, kjéj to jedénje wòd panskjè wòlè zalezãło, kulko chłóp mjêł pané robjic; a co jeno tédé wòvédé, nje v pravje, ale v zvéczaju njejakjè wògranjczenjè, hamule znalazło.

Nje ve vszétkjch częscach panstva bété panszczézna é jinszè cęzaré zaróvno gnębjacè. Nónjeznosnjéjszè pòłożenjè chłópóv bëło wòkòło Krakova é Sandomjërza; nòlagòdni wòbchòdzono sę s njmj v téch wòkręgach Rutenjji, dze dló sąsedztva Tataróv é Kòzòkóv mjêł poddani nòl- pszi spòsób do zemszczenjòsë na swòjim panje é dobrã leznosc do wuceczkj. Jedénje v téch- tęż to stronach bëł jesz ehłóp dosc dzirzkj é sprézésti do pòdnjesenjò' glóvé é sbuntovanjòsë. Kò wón vjedzêł — a to jehò chłoscéto é prze- nęcało — że za Dnjepřé žélé Kòzòcé pòstaro- słovjanjsku v wòlnéch é svobòdnéch gminach, pòdlug sotnj wurządzonéch.

Wòprócz zvéczajnè, dzennè darmòché, chtéřã zazvéczòj z całé rodzéné daunjka le kjlkoro wò- ròbjało, abé ti drégj wò włósnã domòvã živnosc sę starac mòglé, bëła jesz całò litanjjo przeró- żnéch cęzaróv, dòc é robòt szarvarkòvéch, tčkóv v wuživanju: nocnòstraz palacé, mlócka, robòtè

wòkòło lné, varziva, zacegij, pòdwòdé é t. d. Ale ju dècht nògorzi bèło ve żujva, dze tu na vjèlgich przestrzenjach jednèho é tego samèho czasé zbòża dozdrzelévaja é do jich sprzàtnjenjò jak nòvjci rak pòtrzeba; tój to mjelé zòcèznjcé njelècho do cerpienjò, é dlò tego znaczéło wu njch to słowò-żujva to samo, co mękj pjekjelnè, a wòkrzèżnè przénòmj téle, co vébavjenjè z ciszcza.

Pól kòpè pòdanj.

(Dalszi spjs.)

Wòn ji to przévòbjecèł zrobjc, ale dzis mja mu dac pòkòj, a dozdac jaż do vjtra, bò wòn v tim chrosce ju sekjerę zgubièł é sè téle naszukèł, co dècht czèsto sè zmòkł; a sè ju téż zmróczalo. Drègjèho dnja pòslèł wòn svèho brata, barzo wòdvòznèho człovjeka, cobè za sekjerą szukèł. Kj ten chcèł dodom vracac, tój przészła do njeho ta sama panna s vspòmnyoną prosbą; a bèło ju téż pòzdze. Chłop wòdvòzni é mòcni bjerze ją na krzept é njese stegjenką jaż do strużkj, dze sè wòdę nabjèrò. Ale jak dali chcèł jidz pòd górè do vsè, do Żarnòvca, tój nastàpjèł takj szvjst, takjè szémjenjè, tak vjele straszédèł v pòvjetrzu sè wukòzalo, że chłop sè wurzast, pòdl é zavrzeszczèł: „Wò Jezé!“ Zaròz pòrvalè bjedną pannè té pòvjetrznè straszédła, a zamk, co ju mjèł na vjèrzch górè vèchòdzec, razè s panną jesz głèbi zapòdl, a dzis le pèrzinkè wòd kòmjna czè vjeżè sztè-rérogòvè v ksztèlce stédnjè je do vjdzenjò; wò czim sè kòzdi czekavi vlòsnèmj wòczamj tój przékònac mòže.

(Sławòszèno v wòkr. Vèjhèrovskjm).

20. Rébòk, do żołnèrzi jidáci

Kjè jem muszèł jidz do żołnèrzi, tój tatk é nènka é przè-jacele, vszètcè plakale, a mje to njek njewòbhòdzéło; ale jak jò ju na sèchi røyje bèł, tój nasze celę wòlalo: Antonje! Antonje! Antonje! tój mje serce v huxe vpadło a żòł mje skruszèł é jò plakac muszèł; njepлакac, ale rèczec.

(Svòrzewo v wòkrègu Vèjhèrovskjm).

21. Szlacheéc é chłop.

V Srakòjczach są rocznje sztèré targj. Jeden przèpòdò v jesenj. Na tim targu bèł njejakj szlacheéc, chtèren nò-przòd kòmjam do zèbòv, pòtemu dzèvczètam é bjakam v wò-czè zazèrèł, a nawòstatku é rogatè bédło so wòbzerèt; ale

ju nje zpródku, le zeslódku. Jak wón sobje tak przé póre wólókach, bulvamj é vrékamj dobrzé wéfundrowanéch, przéstanał, pòdnjóśł jeden kjtę é tak na njeho chilał, że mu całą szótkę wòd suknie wòdrzistéł. Těj sę wòbrócił szlachcéc rozgòrzoni do chłopa, wólé trzémajacého, é rzekł: „Né chłopje! Jak to teróz mdze?“ Chłop: „Chą, jak mdze? Jeszlé pań njewótrze; to tak, jak wól wòsréł, tak wòsrane mdze.“ Ztąd dosta ta vjes mjono Srakòjce, chtérnó sę przedtim Sérakòjce nazéva,

(Srakòjce v wòkr. Kartuzkjm).

22. Szlachcéc é rébók.

Przed kjlkanósce lati bël v Kłanjnje jeden szlachcéc, stòri pòlskj kapjtan. Ten jednèho pòrènkù krótko przede znjvamj dël sobje kònja wòkulbaczcé é chcél na njm pòd Starzno jachac. Jaż wón tu zdrzi é vjdzi, że tę njèco zétę wòd Selécéc lèze, ledvje do pòznanjò, czé to człovjek czé těz jakj zvjérz. Wón chutinko v ten kant tìrzéł, dze mu sę szkòdę robjto, é wuznaje pò dlugjch skòrznjach, pò karvòtce é mjechu na krzepce, że to muszi béc rébók é gvésno za zbòzim jidze. Tak wón, jakto stòri wòjskòvj, zavrzeszczéł na njeho z całèho gardła é zaczą dobrzé szkalovac, rabanjc. Rébók sę wurzasł, rzucéł sę na kòlana, zložéł rëce é vjci njmògl vérzec jak. „Vegòrze! vegòrze!“ Kapjtan, vjdzac rébòka v ti pòstaciji é czéjác wò vegòrzach, dróbkę sę zmjtigòvél; a rébók zaczinò dali pravje: „Chòdzél jem pò svjece, co Pań Bóg dël, bël jem za Redą v Pòlsce; ale jesz jem takjè vse njevjdzél, cobé do njè zòdnè drogj njebélo.“ Stòri kapjtan ti gòdce sę przéstéchéł é, rachujác na dobrą pòrciją vegòrzi, sę wusmjèchnął; puscéł rébòka na pòdwòrzé é mu kòruszk zèta przedél. Rébók vzą jen na remjé é pòszed dodam na Mjédzémòrze; a vjci do Kłanjna njezazdrzél. Krótko pò znjvach abo jesz ve znjva je v Svòrzejve wòdpust Nòsvjètszè Panné szkaplèrznè, na chtéren barzo vjele lédzi, prostéch jak é krzévèch, przebivò. Tak é pań kapjtan tę těz pòjachél. Jak wón przez smétòrz jidze, vjdzi wón neho rébòka pòd muré na smétòrzé sedzacého. Wón przéstapj do njeho é rzecze mu: „A mòje vegòrze?“ Tu ale rébók, vjdzac sę na swòjich smjecach mjédzè samémj rébòkamj, ju nje na kòlanka sę rzuci, le sę pòdnjese é na paluszkach stånje, a těj sę tak wòdzévò: „Szlachcécé! zèbé nje na tim svjetim mjèjscé, tobé jò cé dël takjè vegòrze na plece, zèbé jes jich do Kłanjna nje-donjós.“

(Starzno v wòkregu Vèjhérovskjm).

23. Wóliva é Peplin.

V stòrodòvnèch czasach, jak sę zaczéło v naszèch stro-nach chrzescijanstwo krzevjc, béło dvuch budovnjczèch:

wòje é sin. Wòje pòbudovél jeden klòsztór, a sin pòtemu drégj. Jak wòje robòtę sèna wòbzèrél, tój wòn rzekł: „Sènje! kò té to tu mòsz le tak wupełnè; wòbezdrzé té le mòjé robòtę — to je jakbé wulél.“ Z té gòdkj pòvstałé dlò téch klòsztorów té mjona: Wòliva é Peplin.

(Sławòszèno v wòkrègu Vèjhérovskjm).

24. Svjèti-wòjcech kòl Gdąnska.

Jeden Czech s mjone Wòjcech bëł v Pradze bjskupè. Wòn przészed tu v nasze stroné, a pòtemu sè wudél do Stòrèch-près, abé tetèjszèch mjeszkanców przècignac do vjaré chrzescijanskjè. Ale wònj njechcelé teho zòdną mjarą mjec; a jak wòn njeprzestòvél, jejich stòrodòvnè vjaré ganje é njszczéc, tój wònj jehò zabjlé é jemu głowè wòderznélé. Pàn Bóg jednak dèł tim zvlòkam téle mòcé, że rëce wòd-cëtą głowè pòdvòcélé, nogj sè zaczęłé rëzacz é z Prés wucekac; a głova przez cała drogè pészne, nòbòdnè pjesnje spjeva. Tak przészłò to cało Wòjcecha, pòzdnj wòd pò-pjeza svjètim zrobjonèho, jaż nò ten mòl, dze je przedmjescè Gdąnska: Svjèti-wòjcech, chtèrè ztąd swòjé nazvè dostało.

(Gdąnsk).

25. Zègòr v kòscele Sv. Mariji ve Gdąnsku.

Jak Gdąnsk jesz do Hanzé nòlezél é kòzdè z téch mjast sè starało, abé co wòsoblévszèho mjec; sprovadzélé sobje Gdąnszczanj jednèho zawòlanèho zègarmjstrza z barzo dalekich stran é ten jim muszél takj zègòr na tormè zrobjc, jakjehò jesz zòdno mjasto njmjało. Ten zègòr wònj na vjezi kòscoła Svjètè Mariji wumjescéłé. Jak ten mèster swòjé zoplatè wòdebrèł, tój wòn, njevjele mészacé, vépaplél, zebé do Lubekj szed é temu mjaste jesz lepszi zègòr zrobjél. Gdąnszanj to zazdrzoszczélé LubeczanaŃm abò BukòvczanaŃm — v nòdavnjèjszèch czasach nazévalo sè to mjasto Bukòvcè — é na przedstavjenjè burmistrza tak sobje wuradzélé, że trzeba temu zègarmistrovj wòczé vépchnac. Tak tètè zrobjlé. Wòslepjoni prosél wòn jich, abé mu przénòmj pòzwòlélé, jesz róz ten pészni zègòr pòmaklac. Wònj mu to wuzéczélé. Skòro wòn zó to glòvnè kòłko wuchvòcél, zaczą perpendikel tak wòstro latac, że jaż wòd zègara wòd-lecél, do kòscoła prosto na burmistrza spòd é jehò zabjél. Wòd teho czasé ten zègòr vjci njejidze a njcht jehò wu-pravjc njmòže. (Sławòszèno v wòkrègu Vèjhérovskjm).

26. Dva jezora pòd zemją pòłączonè.

Róz łovjlé rébòcé v Dobrimjezorzé é wuchvòcélé tè tak vjelgą é tak barzilko mechè wòbrostłą szczèkè, jakjè jesz njgdè njevjdzelé. Kjèj sè ji ju dosc nadzèvjélé, védòvalo jim sè, zebé to bëło zaszkòda, taką wòsoblévszą rébè zaròz zmarnovac, Wònj ji przèrzèszélé czèrzvjoni sznurk do

wógona é puscéle ją nazôd v jezoro. Ale jak wónj se zdzévjé, kjéj wónj pò kilka njedzelach v Żarnovskjm jezorzé na réhé robjéle é té samę meszată szczékę s tim czérzvjonim sznurkę na ład vécignéle, a v ten spôsób se przékonalé, jeż Dobréjezoro, z chtérného wôda na vjérzchų zemje zôdného wôdplévu njmô, pòd zemją gréntę je s Żarnovskjm jezore pòłączoné, kedé wôda wòdchòdzi.

(Lépkowo v wòkręgu Vjéhérovskjm).

27. Váž v chéczach chòvąni przénosi szczescé.

V Sławòszénje bét rôz jeden chałépnjk, chtéren nje jedno, ale jesz vjci nazvjstk, jak jakj czlachcéc, mjéł. Wón se nazévél vnet Kròvc, vnet Bajc, vnet Stin. Ten so chòvél v chéczach snòžého véza, chtérnému wón vjedno mjodné mléko do pjcò stóvjél; a zó to wón téż mjéł ve vszétkjm vjele szczescó é pjenjádzi jemu jak živ njemésalo.

(Bukóvc v wòkręgu Svjeckjm).

28. Szvaba, co plécę seżar.

Za czasóv, jak nasz Pań Bóg é Zbavjéł jesz pò zemj chòdzél wòd jedného mjasta do drégjého, evangeliją wòglòszając, é vjele cédóv czénjąc, przészed do njeho na krótkj czas dobri, vcale njewòkrzesani Szvaba é pitél jeho sé: „Mój kòchani tovarzészé! dokąd té jidzesz é céz té rohjsz?“ A Pań Bóg mu wòdpòvjedzél: „Jó vèdreję z mjescó na mjescé é lédzi zbòvjaje.“ Szvaba jeho sé dali pitó: „Chcesz té mje vzie s sobą?“ Nasz Pań nawuczécél mu wòdpòvjódó: „Kjéj té chcesz béc pòbòžni é cnotlévi, to móžesz jic semną.“ To Szvaba przérzek. Tak wónj wòbaj jidą pòspól mjédzé dvjema kòscelnémj vsamj a v wòbuch zwònją. Szvaba, co lubjél vjele gadac, pitó sé Pana naszého: „Mój mjli tovarzészé! na co tu v ti vsi a na co té v ti drégj vsi zwònją?“ Nasz zbavjéł, chtérnému vszétkjé rzeczé vjadomé bélé, wòdpòvjedzél: „V ti jedni vsi bądze vjeselé a v ti drégj zwònją na pògrzéb.“ „Bjój té na pògrzéb“, rzecze Szvaba, „a jó pudę na vjeselé.“

Nasz Pań Bóg szed do vsé é vskrzésél wumarlého do žécó; é darovalé mu zó to sto zlotéch. Szvaba sé déł na vjeselim za kanaparza, nalévél dichtig gòscąm é sobje, a pò wuczee dostél szeląg bérgelté. Pèfen wuceché wón se wòddalél é szed nazôd do naszého Pana. Jesz zdòleka pòdnjós wón swój szeląg é wòłó: „Zdrzéle, mój mjli tovarzészé, jó mam pjenjádz! a co té mósž?“ Nasz Pań Bóg smjél sé z njeho é rzek: „Jó mam dopróvdé vjci, jak té!“ Wòdsznérovél mjész k é pòkòzél Szvahje sto zlotéch. Szvaba njebél tak hlédéch, rzucél swój nédzni szeląg mjédzé to sto zlotéch é wòłó: „Na spólkę, na spólkę chcema vszeden zòróbk mjec.“ Nasz Pań Bóg é tak przéstél. Pòtemu szlé dali.

Jak wònj przechòdzélé przé strzòdze wòvc, rzek nasz Pąn Bóg do Szvabé: „Bjegój do teho szèpra, njech cé dô jedno jagnjé, é wugòtéjesz nama lesérce éjinszè wnetrznoscé na mòlték.“ Jo, jo! rzek Szvaba é wuczénjél tak, jak mu Pąn Bóg rozkòzél. Wòn szed do wòvczòrza, dèl sohje jagnjé vébrac, wòdzar jè é przégòtovél jehò wnetrznoscé do jedzenjò. Przé vranju vépléva pléca vjedno na vjèrzech, chòc ją Szvaba leżką vdól vciskél; jaż wòn sè nawòstatku nó nje rozzłoscél, nóž pòrvél, ją wòderzną é napól wuvarzoną zjòd. Jak wòn mjèso na stól pòstavjél, pitél sè jehò nasz Pąn Bóg, dze sè pléca pòdza? Szvaba ale bèł zaròz s wòdpòvjedzą na placu, że to jagnjé żòdnè plécé njmjało. Ej, rzek Pąn Bóg, jakbé wòno mògło bez plécé zéc! Szvaba ale sè vgrént przepjèrél é przésigél na Bòga é vszétkjeh Svjetéch, że to jagnjé dopróvdé żòdnè plécé njmjało. Co mòg teròz nasz Pąn Bóg czénje — muszél dac Szvabje pòkój, jeszlé Szvaba mjél bèc cécho a vjci nadarmo njeprzèségac.

Tak wònj zòs vèdrovalé v grépce se sobą dali é przèszlè mjèdzé dvje vsé, v chtèrnéch zwònjono. Szvaba sè pitò: „Mój kòchani! na co to zwònją?“ „Vjedai vsi do pògrzebu a v drégj bådze vjeselè“, rzek nasz Pąn Bóg. Dobrzè, pòvjòdò Szvaba, teròz té bjòj na vjeselè a jò pudè na pògrzeb“, — bò mészél sto zlotéch zarobje. Dlò teho pitél sè Pana naszèho dali: „Mój kòchani! jakže té to zrobjél, kjéj té jes wumarlèbo wòzévjél?“ Jò, rzek Pąn Bóg, pòvjedzél do wumarlèho: vstanj v jimjé wòjca, sèna é ducha svjetèho, a wumarli vstél. Né, né! rzek Szvaba, jò ju vjem é szed do tè vsé, dze bèł pògrzeb. Tą samą drogą, jemu naprzecivko, njeslé wumarlèho. Szvaba na njch głòsno vrzeszczi: „Stójta, stójta! jò jehò wòzévje a jak njé, to mje živcą bez prava mòzeta pòvjeséc.“ Ci dobrzi lédze sè wuceszélé, przèwòbjecalé Szvabje sto zlotéch é pòstavjlé maré s wumarlim. Szvaba so kòzél zark wòtemknaç é zaczą gadac: „Vstanj v jimjé Trójcé svjetè!“ Wumarli ale njechcél vstac. Szvabje sè jakòž strasznje zrobjło é pòvtòrzò drégj é trzeci róz swòje blògòslavjenjstvo. Ale jak wumarli sè njepòdnoši, zavrzeszczi wòn rozžarti z całèho gardła: „Kjéj njechcesz vstac, tój wòstanj do tésac djòblòv leżacé.“ Skòro ti lédze tè bezzbòzną mòvè wuczélé é vjdzelé, že jich Szvaba do naré robjél; wòstavjlé wònj zark stojacé a dali s njm do szèbjence, przèstavjle dròb é vleką njebòròsa. Nasz Pąn Bóg dobrzè vjedzél, jak gałganovj Szvabje pudze, chcél ale vjdzec; jak wòn sè mdze spravòvél, é przèhèł do njch vlòsnje v ti chvíli, a tój rzecze: „O tovarzészé dobri, céž té zaskurzél? V jakj pòstavje jò ce

vidzę?“ Szvaba, skoro Pana naszého zwòbòczèł, stèł sè njeceplèvi é zaczą Pana vézèvac, że jehò tèch słów dosc dobrze njevèwuczèł. „Jò cebje dobrze wuczèł, ale té sè dobrze njenawuczèł é lécho zrobjèł“, móvjèł Pàn Bóg; „ale njech mdze, jak chce, pòvjèsz té mje, chtò tedè plècè zjòd, to jò chcè ce wuwòlnjc!“ „Ach! vrzeszczi Szvaba, ten jagnjòk dopròvdè zòdnè plècè njmjèł! Przez co té mje chcecz przekònac?“ — „Tè le njechcesz pròvdè pòvjedzec“, rzek Pàn Jezés, „zeznòj pròvdè a jò chcè teho wumarlèho wòdzèvjc.“ Szvaba ale zaczą vrzeszczec. „Pòvjèséta mje, pòvjèséta mje, a ju njebàdè vjci cerpjèł; wòn mje chce przèmuszèc s tą plècà a jednak czèje, że to jagnjè zòdnè plècè njmjàł. Vjeszòjta mje czim réchli!“ Jak nasz Pàn Zbavjèł czèł, że Szvaba wòlèł sè lepj dac pòvjèsèc, jak pròvdè véznac; kòzèł jehò spuscèc é wumarlèho wòdzèvjèł. Jak wòn j ju szteczk z teho mjèscò wuszlè, rzek nas Pàn Bóg do Szvabè: „Pòj teròz nó ten plaskj kam, ma chcema se sobà té zarobjonè pjenjàdze pòdzèlèc a pòtemu sè rozlèczèc; bò to bé mje béto zavjele, cebje vszèdzè wòd szèbjence retovac.“ Pàn Jezés vzà té dva sta zlotèch é dzeli na trzè partè. Jak Szvaba to zmjarkòvèł, pitò wòn sè: „Ej, kòchani, czemu té na trzè grèpè klàdzesz? Nas je doch le dvuch?“ A Pàn Bóg mu wòdpòvjòdò: „Ta jedna czèsc mò béc mòja, ta drègò twòja a ta trzecò teho, co plècè zjòd.“ Skoro Szvaba to czèł, wòlò wòn wucestoni: „Bóg é vszètcè Svjèci sà mòjimj svjòdkamj, zè jò ją dopròvde zjòd!“ é zaròz tèz zgòrnjò trzecà czèsc pjenjàdzi dlò se a tøj bjerze wòd naszèho Pana urlòb nazavzède. (Grabowo v wòkrègu Starogardzkjm).

29. Zwònè v Łasinje.

V rovjè, chtèrnim wòda wòd Jezòrkòv do mjasta Łasina jidze, znajdeje sè vjele saletré é tøj wòdè do mjasta halèvajà. Tèmo szła tèz ròz jedna dzèvka, co sè Zuzanna nazèva. Jak wòna pjrszi vèbòrk chea nabrac, tøj wòna v njèco zavadzèła. Wòna sè dobrze przèzdrza é vjdza, że tøj bèł zwòn, a jesz dosc vjèlgj. Mjmo teho wòna jen dècht letko vécignè. Pòtemu wòna spostrzegła jesz drègj é trzeci; a jè dècht lecèchno védobèła; vzè vszètkjè na krzept é przènosła do mjasta. Mjeszczanj barzo wure-dovani pòbudovale zwònnjcè a Zuzka tøj né zwònè pòvjèsèła. Temu dzèvczècè jaž do jeje smjrcè sè barzilko dobrze vjòdło, a jak wòna wumarlà, tøj té zwònè samè przèz sè zwònjè: Zuzanna! Zuzanna! Zuzanna! E jesz pòdzisdzenj ten głòs védajà. (Zalesè v wòkrègu Svjèckjm).

Védavca Dr. Florjan Cenòva.
Bukòvc przè Terespòlu.

Czòrnoxežnik J. Hautfe.
Svjècè nad Vjslã.

Skôrb Kaszébsko-slovjnskjè mòvé. — Nr. XII.

Spjs Kaszébsko-slovjnskjeh mjan vszétkjeh mjast, vsi é pustkòvj pòdlug wòkrégóv v regencijach: Gdąnskj, Kvjdzjnskj é Kòszalinskj, s dodanjm gór, rzèk é jezór v téchze regencijach.

25. Wòkrąg Elbjągskj v regenciji Gdąnskj mò 11 mjí kvadratovéh.

I. Mjasta: Elbjąg, Jelbjąg, Elbląg, Dražno, Družno (Elbing), Tolkmjt, Tolmjeko (Tolkemit).

II. Vse é pustkòvjò:

Bamgart.

Cégjelnjò. Czerzvjonòbuda.

Damrowo. Dębjece. Družinskò kępa, vj. wòstrów.

Emaus é Jerozoléma.

Férstnowo.

Grancznòvjès. Grónovskjèpustkj. Grónowo.

Hòmer. Héta. Horst.

Jerozoléma.

Kadiné. Kałdowo. Kępa, dólnò, górnò é rébackò. Konradzwałd.

Lujizental.

Lęg. Łęczéno (Lenzen).

Mészewo. Mislòtino (Meislatein).

Nogat. Novòcerkvjò (Neukirch), na górach é v njzénach. Novidwór. Novòvjès, na górach é v Zělavach.

Pjła. Ploné. Przewóz, stòri é novi.

Rekowo. Rozgarté.

Stagnjté. Stobój, vj. é m. Szènváld, nôvi é stôri.

Térranova. Trunc.

Vaşewo. Vjlkowo (Wolfsdorf) na górach é v Zélavaach.

Wòkléce. Wòlêjnjó. Zòkazé.

26. Wòkrąg Szczecinkòvskj v regenciji Kòszalinskj mô 37 mjl kvadratovéch.

I. Mjasta: Berváld (Baerwalde). Czaplík (Tempelburg). Szczecink (Neu-Stettin). Wòkonk (Ratzebuhr).

II. Vsé é pustkòvjô bądą pòzdnj.

27. Wòkrąg Drahimskj v regenciji Kòszalinskj mô 21 mjl kvadratovéch.

I. Mjasta: Drahim (Dramburg). Falkenburg. Kalisz.

28. Wòkrąg Słòvjnskj v regenciji Kòszalinskj mô 31 mjl kvadratovéch.

I. Mjasta: Canowo. Dirlov, Ravut, Rygenváld (Ruegenwalde). Pòlnowo. Słòvno, Szlòga (Slawe.)

29. Wòkrąg Bjêłogardzkj v regenciji Kòszalinskj mô 21 mjl kvadratovéch.

I. Mjasta: Bjêłogarda (Belgard). Kòrlin. Pètczéno.

30. Wòkrąg Szifelbejnskj v regenciji Kòszalinskj mô 10. mjl kvadratovéch.

I. Mjasta: Szifelbejn (Schiefelbein).

31. Xęztwo Kamjnskje v regenciji Kòszalinskj mô 43. mjl kvadratovéch.

I. Mjasta: Bubòlc. Kòlbrzèg (Kolberg). Kòszaléno (Coeslin).

Rozmòwa Kaszébé s Pòlòchą.

(Dalszi spjś)

Pòlòch. Mój kochani Kaszuba! Wiscje zapewnje zaraz po koscjele mnje sje spodzjevali?

Kaszéba. Tak, Tak.

P. A mj sje nadarziła po koscjele okazija do zvjedzenia ostatnjch kącjków słovjanjskjh na Pomorzu pod Mjastkjem, Bitovem i Słupskjem, gdzje sje przekonałem, jż jistotnje tamtejsj njeszkanjci Słovjancmj sje mjanują a svój jęzik słovjnskjm nazivaja.

K. Jo, jo! to je pròvdzévje é nasza pjr-wòtnò nazva, jak jem ju przedtim nadmjenjêl.— Teròz proszè mnje pòvjedzec, jak se Vaspané nasz kòscòł wudêł?

P. Jaktò na vsj — bardzo dobrze; bocj i njektòre mjasteczko tak ładnego njesposjada.

K. Żebé Vaspan bêt jen le przed sztèrdzesce lati vjdzêł, jak jesz przè njm vspanjałi klòsttòr Benediktink stojêł; těj wòn se vjele, vjele lej wòkazovêł. Ale mnje njek, tobje njek przészło xèdzé proboszczovj na mész, jeden kàsk klòsttòré pò drégjm wurévac, muré rozvalac, é žebé se wò tim njebêł nasz dobri rząd, chòcto léterskj, dovjedzêł a temu chutinko njezapòbjég, tobé ju gvésno njetélko klòsttòr, ale é cali kòscòł v gruzach lezêł.

P. A jakaž tobi pobudka do tak bezbožnego czinu biła? Jednak nje chêtka znalezjenja pjenjedzi, o którìch v kaźdim klasztorze vjele rozpvjadano, a to czèsto nje bez prziczini?

K. Jò njevjem.

P. To mj sje przì koscjele njespodobàło, że ze smétarza zrobjono łàkè. Czèliž i to z chcjevosej?

K. Tak, tak! é mnje se to tęż njevjdzi, abé

cała lédzkjè tak zagrzebac, jak jakjèho psa, bez mògłkj nad kòzdim grobè. Mje sè zdaje, że to je czèstè vjdzimjsè, bò prawo prèskjè teho njezabrònjò, przecivnje przepjsèje vèvészenjè ze zemje nad kòzdim grobè. Tak tèż przed pjadnòsce lati njebèło; tètj navet snòzè, vjèlgjè lépè na smètòrzu stojałè, a na kòzdim grobje bèła mògłjka. Starszi vjedzelè, dze zvłokj dzeci, a dzece, dze zvłokj starszèch spòczivałè. Brat szed na grób sostrè a sostra na grób brata è zmòvjè swòj pòcòrk; navet krevni z dalekjeh stron mòglè wòdvjedzèc takjè grobè è pòbòznje do Bòga vestchnac. Dzis to je dècht jinaczi; to vszètko mò konc.

P. Tocj jednak i to njejest xjèdza proboszcza spravka? bocj, jak visoko on takove pamjatkj cenj, vjdzjałem z tego, jiz dał svim krevnim i gospodinj vistavcej nagrobek, a naokòł grobu znajduj sje sztachecjkj z lanego zelaza.

K. Nje tak! Gòspòdènjè è krevnim.

P. Njehaj i tak jest. Tilko nad njemjèckjm napjsem mocno sje dzjvovalè, gdiz nj povjadano, że on sam jest rodovjtj Kaszuba i jego vszisci krevnj są takzè Kaszubamj; a v kosejele jedinje jèzik słovjanjskj sliszałem.

K. Pòd tim vzglèdè njeje nasz xadz proboszcz anjè gòrszi anjè lepszi wòd vjele jinszèch xèdzòv. Gadaè to wònj lubj sje do chłopa, choè è dècht majètnèho, pòpòlsku, navet è pòkaszèbsku: Co przènjòsles? Zapłac è tètj dali; a zòs do Zèda ju pèrzinkè grzecznj: Co kupjec pòvjè? Co tètj slichac v svjece? Ale skòro do njch chtò pònjemjècku zaszvargòce, to zaròz jèho panè (Sie) nazèvaja; bò dostalè dobr s. p. bjskupa Sedlaka: „Kjè badzece, Panovje, pjsac do przewjelebnèho kònsistorza, to pjszece pònjemjècku abò vèjatkòwo pò-

łącenje, ale njgde pòpòlsku, bò tak kòzdi chłop gòdò.“

P. Ej, to jest dzjvna misl! Jakobi lud prosti v Njemczéch po njemjecku, ve Franciji po francuzku i. t. d. njemóvjł. Gdzje tu logjka?—Nasz arcipasterz polubjł jęzik łacjnskj, naturalnje s tēj prziczini, że łaczi duchovjenjstvo rzymko—kato-lickje s Rzimem a vstrzimuje takove od bliższego zapozuanja sję s słovjanjszczizną.

K. Bò tak, bò tak! Jeden cignał do Berlina a drégj ciguje do Rzimu — é basta! Tę grzecznosc dlò kòždého Njemca mòzna sobje é tak véložéc: Prostòkòv abo sę vabj wusmjèchę abo sę jich zmuszò pòstrachę. Ztąd to przémjlenjè przé kòzdi leżnosci ku Njemcám a zòs no całę a całę szka-łovanjé ve vszétkjch gazètach pòlskjch na Mòs-kòli é grecko-katolécką vjarę, jednim słowé: na vszétko to, co je słovjanjskjé; bò vszétcé Słowjanj sį glépcanj prócz Pòlòchòv, chtérzi ve vszétkjim dobrim é mądrim całému svjaté przòdkuja. Pisma tak redagòvané xadz é szlachcéc zachvòli a ludk glupi so kupj.

P. To jest bardzo politicznje tak z stroni panòv redaktoròv jak z stroni xjezi i szlachi. Stare przisłovje povjada: „Podchlebjaj, podchle-
bjaj, a będzjesz szczęslivim.“ A jeszcze daleko lepjéj każde podchlebstvo sję uda, kjedi sję prziti-
tim drugjch ganj, ale ostròznje. Mądri redaktor v Prusach grozj palcem v bójce albo pjęscją v kjeszenj Prusakom, v Austriji Austrijakom; ale jak vpadnje na Ruska, to już pjęscj z kjeszenj be-
spjecznje vjmuje, osoblivje pjsząc v Franciji lub Angliji.

K. Jòbé meslël, żebé to béło vjele székòvnj przecivko Francuzám é jinszim tak nazvanim na-
rodám civilizòvanim, co to Pòlòchòv wòd vjekòv za nos wòdzą é za glépcòv trzimaja, drist véstę-

pje, nawukòwè rozpravé pjsac é jejich zdanjó zbjiac, bò wòd zachòdé nam njetelko pòd wzglèdè pòliticznim é jezékòvim czéstò zagłada grozi, ale navet pòd wzglèdè religijnim. Ztad przèchòdzi v coròz vjkszèch pòrcijach tréczna dlò kòscoła rzimskokatolèckjèko, njestetè! dlò całèho chrzescijanstva.

P. Jakbi to mogło bicj? Czili njesà v Njemczech nad Renem, v Bavariji i t. d. pobožnj katolici? A dopjero Francija cała jest katolicka.

K. To je vszétko pròvda. Ale cèż to pòmòże, kjèj tè je barzilko vjele wòvc parszévèch.

P. Ja o tim njgdi njesliszałem.

K. Tèj dajma lepj tim rzeczam pòkój; bò spòr mjèdzè greckokatolèckjm czélè słovjanjskjm a rzimsko-katolèckjm kòscołè wò pòchòdzenjè ducha svjètèho jedénje wòd Bòga Wòjca abo wòd Bòga Wòjca é Bòga Sèna razè je le fraszka pòcòmko sofsmatam njemjeckjeh é francèzkjeh mądrzelòv. Dlò teho tobé bëło jak nòvòznjèjszè dlò katolèckjèho dèchòvjenjstva té milnè zdanjó nawukòwò zbjiac a nje vjedno lud słovjanskj ledè słovjanskjm straszèc é tak pòbratimcòv nó sè szczévac.

P. Ale już mòvcje, mòvcje! còż sje na zachodzje dzjeje?

K. (Bije sè v pjsé.) Bòże! wòdpuscé mje mòje grzèché; Bòże! bëdzè mje mjtosciv. Ti chzescijanjskj pòganj abo pòganskj chzescijanaj v Njemczèch, ve Franciji é tè dali, dowòdza, że biblèjò njeje pjsmè svjètim, że Christus njebèl Bògè, navet vątpja wò dèszì v cele lèdzkjm. — Takjè są jejich gòdkj!

P. Dalèj, dalèj! Ja lubjè takje bajdalukj, dzjvolągj słuchaèj.

K. Mje, jako dobrého Kaszébę, katoléka, co to njetélko vélnę, ale skórę é mjeso dô, kjěj mu le xadz vjeczne zbavjenjé dészé zabespjeczi, zlosc pobjerô, krev do glóvé bjje é vszétkjé czlonkj se trzesa, kjěj jô to czéję abo czétaję.

P. Jak cį Sofjscj mogą takje rzeczi dowodzjcy?

K. Wôaj sobje krótko tak rezonęją: Kjéhé pjsmo svjětë wôd samého Bôga pôchôdzéto, tobé v njm zódné wômjtkj anjé zódných brédów, njedorzeczności béc njmogło. Ale terôz je nawukôwo dowjodlé, że pòdlug budowlé cafa człowjeczého, wôsoblęjje gnótów glóvé vszétcé lédze wôd jedné pôrkj, Jádama é Jevé, a tim mnj jesz wôd Nóhé é jeho sénów pôchôdzéc njmogą. Także je zemja pòdlug roczných kręgów wôdlvjecznych drzëvjët vjele starszô, njzélé to pjsmo svjěté, ta bibljô pòdaje. A céz dopjërzé s njmj wô pôtopje gadac, chtérného njemôzléwôsc a przénômnj takôvého wôgranjezenjé na zemje, njédzé Eufratę é Tigrisę leżącą, tak fundaméntalnje dowôdzą, że je trudno jim se wôprzéc; bô v téch czasach mjalé ju Egipt, Chiné é Jindije swôje dzeje. Dlô teho trzeba sobje wuszé le zatknąc, jak ci zëbôlovje zaczną se vészczerczac z neho pészného wôpjsé arché Nóhé; bô wônj wumjeją to vszétko przez rôznę léczbé tak dobjtjje vészédzéc, że nje a nje prôvdé v tim wôpjsanju njewôstanje, na przékłôd: wônj zaczną véléczac vszészkjé gaténkj zvjërzët a tēj dali vnjoskują, że takjého wôkrëta navet przé dzisjészzi kulturze njchtbé njezbudovéł, cobé wôd vszétkjeh zvjërzët, na zemj é v pòvjëtrzu zéjácéeh, pò pôrze môgło se wumjeséc. Saméeh psów je kjlkanôsce gaténków. Décht za bôjkę póczétéją wônj nę pòvjôstke wô budovanju vjezë Bahjlonskjé é tëtéjszim póczátku vszétkjeh rôzných mów na svjëcc. A jim rzec, że njetélko xadz vjkari, ale é sam xadz pòboszcz tak a nje jinaczi wuczi; to se zaczną smjôc do rozpéknyenjô, jak jakj varjôcé, a pòtemu njbe z mjôsôrdzô tak dowôdzéc, jakbé chcelé pòvjedzec to, co Huss na stôse gôrejáci do né bôbkj, pôrę drevjenk na wôgjënj rzucajácé: ôh glépôta nad glépôtamj (o sancta simplicitas). Pòd tim vzglëdę znaezi wu njeh Bopp vjci, jak jakjkôlvjek pôp, chôcbé é sam pôpjeż, Szlejcher lepj jim brzmi, jak Szlejermacher, a žid Lichtenstejn je dlô njch svjatłę, nje kamjenjé; navet Pott je jim pészné słowo.

P. Szkoda, szkoda! że już njemami vjécęj szkôł klasztornich Tam vszistko vikladano naukovô v jëziku łacjnskjim pòdlug Alvára; tilko vijátkovo uczono panjeczów magnatów pòdlug xjážek francuzkjeh, tak grammatikj jëzika polskjego z „Essai de grammaire polonaise pratique et raisonnée.

Varsovie. 1807.“ Vjelkje dami v Polsce uvažali i modlitve francuzkã za Bõgu przyjemniejszã nżeli łacjnskã albo polskã. — Jednakovoz Alvara-dzjelko, to bila jedina xjãzka! Kto tej na pamjeć sję nauczil, mógł navet s panem professorem naukovõ po łacjnye dobrze sję rozmõvjej i njepotrzebovat sję lekacj przed: „habes signum!“ co to za sobã malas notas poçjãgało, a O. Gvardijan potim na konjen kvar-taln obdarzał nje z pravego rekava svjetinj patronamj, je-no z levego! —

K. Ale é pòd tim vzględe njma na téch bezbõznjkõv zõdnè radè, bõ wu njch njepõplõcõ jezék le mész, chtèrnã sę vèpõvjè aho napjsze. Glèpstwo je glèpstve, chõc é pò-hebrajsku aho pòłacènje vérzèkè; a pòjedincez stova z cè-zèch mòv vzetè njmaja bèc vjedno wõznakã vjèlgjè mãdroscè é vjedzè, le barzo czèsto zastõnã braku mészli aho téz czèr-nim wõszustve, abè jinszim lédzãm pòsku v wõczè nasèpac. Diõ tego njerõhj hebrajskj jezék na téch mãdrzelõv zõdnè-ho vraženjõ. Tak wutonjenjè Faraona, krõla egipskjèho, s calim wõskę wõnj solje dècht naturalnje przez przèpliv è wõdpliv mõrza Czèrzvjonèho tlõmaczã, przèpjsèjac mã-drèmu Mõzeszovj vjèlgã zuajomõsc tè rzeczè, jak é zrzo-dèł é gõr v puszczyj arabiskj, dze wõn jak móg lud žèdovskj wõszèkõvèł v ti dobri mészli, abè svèho cèłè dopjã é jen wuszczestlèvjèł. Põdanjõ bibljjnèho, że zemja cècho stoi i a stõnjszko nawõkõł njè sę wõbrõcõ, ju vjei v zõdni szkõle njewuczã. To je bõlestno, że nasz ro lõk Kõpèrnjk do tego sę nõbarzi przèczènjèł. — Jak ci parziscè tè frivõlnè mòłè, n. p. v Hiõbje, nicèjã, mòzna solje letko vèstavje, kjèj navet barzo pòbõznè mjèjscõ njewuszlè jejich kritikj. Tak wõnj wõ Davjdze é Salamõnje rozprõvjajã, że ci krõlovje bèłè za mlõdèch lat jak nõvjkszemj rozpustnjkamj, a dopjè-rzè v starosci pjsèł Davjd pòbõznè psalmè a Salamõn mã-drè przipõvjescè. Jednim slove: wõnj pjsmo svjetè é jeho pjsõrzi dècht takkritèkujã, jak kõždè jinszè dzeło svjeckjè.

P. Na xjègj starego testamentu juž trochè zezvalam; ale jak ej sofscej cheã novi testament zaczepjej, osoblivje bozkoscj Christusa, to ja zadnã mjarã njepõjmujè.

K. Dac le kòkõszì grzèdè, to wõna chce vszèdè. Jak ti nawukõvi hereticè vpadlè nõ tã milnã drogè, vszètko badac é le to za gvèsnè przijmõvac, co wõnj mògã czèc, maklac, szmakac, vèchac, slèchac, vjilzec é swõjim rozèmjè pòjie, aho co przènõmaj przecivko rozèmjèvj lédzjkèmu nje-je, tak solje mõzesz, Vaspañ, letko vèstavje, że ju é Christus njmógł jinaczi pòvstac, jak le tak, jak kõzdi jinszi czlõvjek. Przè tim wõnj so jesz pòvjedzã, že bè cèda — v chtèrè wõnj naturalnje njevjerzã — wubližakè samèmu

Bògu, zebétim sposobę jeho sę przérówniwało do jakjého męstra, co to swòje dzelo wòd czasie do czasie muszi pòpravjac, jacto wòd chrescijan pògardzoni é za pòganów wuznani Budajiséc chęą mjec, cobé jim co tésac lat jakj novi pòslanc z njeba przészed é vszétko zepsováné napravjél. — Ten spór wó dwòjaką nòtérę, bòzką é lédzką, Christusa njeje též dęcht njjak novi, bò ju v pjrszéch vjekach pò Jeho narodzenju Arijan se swòjimj zwòlennjkamj wutrzémòwél, że Jezus Christus le jednę nòtérę mjél, jaz jich na sobòrze Nicéjskimj kòscòł chrzescijanskj muszél wéklíc. Njestetél! pòmimo teho mają Arijanj jesz pòdziszenj wu nas na Mazurach v Kòszinówce (Andreasvalde) swój kòscòł. A to ztąd pòchòdzi: Jesz przed Cyrille é Metode, bò ju v trzecim vjeku pò narodzenju Christusa, rozszerzélé Arijan é jeho zwòlennjcé mjédzè Slovjanamj vjare chrzescijanską, chòc błédną, é wòna sę v Polsce przez vszétkjé vjekj, chòc wòd czasie do czasie barzo przégnojłò, pòd różnócnj nazvjstkamj wutrima, Wò jinszéch pòdobacích wòdszczepjennacach, n p.Ormjanach, Jakobjtach, chcémé zamjlec, le sobje przepòmnjec, co Francuzé pòdczas nę vjélgjé revoluciji s Chrzescijanjstwé zrobjłél! Tak grozélò é grozi czésti vjerze chrzescijanskj, co to v Christuse dvje nòtéré wuznaje, njebspjeczénjstwo wòd pètnja é zòchòdé, a nje wòd vschòdé. Ci mądrzelovje v Njemczéch é ve Franciji chęą navet z nového testamenté véczétac, že Christus mjél rodzonéch braci é že wu nich jeho vjara wòbjavjonò nòmnj pòptòca. Vjara chrescijanskò v wògule réchli zakvjłta mjédzè sąsednémj pòganskimj narodamj, jak mjédzè samémj, wòd Bòga vébranémj Zédamj, co Christusa é jeho pòchòdzenjé nòlepj znalé. Diò teho ci scjpscé tak ròd sę wòdwòlują do historiji zédovskjé néch czasów é kòrbją, že vjara chrzescijanskò ze vszétkjeh vjar nòvjci kryje njevinné przela.

P. A njemoglibi nasj kochanj xjeza takjeh varijackjeh zdanj zbjej?

K. Kò gvésnobé mòglé, zebé le chcelé; ale jak sę védaje, to wònj s témj przemądrzałémj lédzámj njecheą sę v zòdnę rzecz, v zòdnę disputę vdac, le na njeh, jak Boerné pòvjòdò, s pògardą vzèrają, jak na takjeh, co njmają zòdného przestępu do dwòré njehjeskjého: bò, jak Hejne pjsze, xadz katolekij chòdzi tak, jakbé jemu njebo nòležato, zòs xadz léterskij tak sę vékracò, jakbé mjél njebo v harędze.

P. Tocj ci parizeci Njemci tak zle njemòvją.

K. Kata njezle! Mają ci panovje za wuszamj, jak é vszétcé pjsòrze teho sorté, co to sę formalnje na vszétkjeh xęzi spjknélé, é chòc no véchvòlają, to s njejaką jironiją. Tak jeden wòpòvjòdò, že, jak arcépastèrz Dzevjuskj (Mag-

deburskij) v Rzimje se zapitel, cze to je wolno brac wod poganskich vlasciceli meszne? Mjel ma waje swjete wodpjsac: Kochani bracie v Christuse! To se samo przez se rozumjeje, ze muszisz brac; bo vjele: Pan Bog stvorzel zemje, a me jesne jeho slégamj, dló tego wóna do nas nólezi; a zebé Té jes dzesęcéné wod téch lédzi njebrét, tobé wónj méslélé, ze té gréata jim nólezą. Drégj pjsórz donosi, ze pójpez Grzegórz, co to tésac lat pó narodzenju Christusa bezzenjstwo xézi é nawuszná spóvjedz v kósecele rzimsko-katoléc-kjm zaprovadzél, mjél póvjedzec: Teróz jó móje wójsko wó poré kroc sto tésaci póvjkszel. Wónbé móg jesz rzec: Jó trzimajé vszétkch déchóvnych kósecola rzimsko-katoléc-kjého na léncuchach, a ti zós vszétkch katoléców na póvro zach. Ztád trzeci mádrzela przebákujé: Xédze katolécckému je dobrze na kazalnjei pravje, kjéj mu parafjanj przé spóvjednjei wó vszétkjm muszá széptac. Czvjórti burzécél zós njbé jich chvóli, rozpróvjajac, ze njma mádrzéjszého tovarzéstva na svjece nad déchóvjenjstvo, co to dobré vje, ze nólepj je téj brac, rébé tovjé, kjéj wóda je metúó, kjéj spókójno rozvóga pódvéve zavjélgjého smutku abo redosec wustaje. Dló tego trzimó xázl mjészck wótemkli pó narodzenju dzecka (chrzest), przé dozdrzelevanja (pjszó spóvjedz), pó dozdrzelenja (slub), przé smjrci (pógrzeb), to je, wón mó vjedno wódczé glóvuje zvróconé nó ten punkt punktóv, punkt céntralni. Pótemu pjati jim zarzucó, ze wónj prosti lud le zwołzá, gdéz sami v to njevjerzá, co na kazalnjei é przé katechezaciji nawuczajá, dze v písnych slovach wó njebye tak rozpróvjajá, jakbé té jesz barzi svjadomí bélé, jak na swójim pódvórku, navet njejednemu za poré zlotéch abo tež za grébé pjenádze té przístep véjednac przévódhjecéj; a jednak skóro se majá sami do njeba przeprovadzéc, to jim se décht njjak njechce: wónjbé wólelé té jesz vpród Pjotra é Pavla vépravje nó té njebieskjé rozkósze é wuceché, a sami tu na zemj wóstac, abé se zabavje s kórke, rozpórke abo vórke. Nó to jidze njejedné vdóvkj, chóc nje króvka, to przénómnj celé abo gaska; a jednak pjsmo svjeté vszédzé a vszédzé chcévósc póteppjó, slégam bóžim navet sakvé é tasze v ruchnach zabrónjó, dzebé móglé co vložéc. Jesz jinni przepjséje jim wókropná chétke mjeszanjó se v famjljné, domóv é jinteressa é pórovnívó jich s pódtémj jintrigantamj é tak dló wanjknenjó tego zlého bjerzá so rozsádni katolécé zóné abo góspódenjé njekatolécckj. Dló tego je ju vjelgj, vjelgj czas, abé tim heretikám, tim njeproszonim kritikám péskj zasztópac é dovjesé, ze wónj lzá, lzá, lzá!

P. To jest zle, bardzo zle, że dzysjaj już njema nj-

gdzje na svjecje na takjeb ludzj porzadnej jinkviziciji, jacto przed laty bilo v Hiszpaniji; tobi tych vszistkjuh oszczerców trzeba popalicj razem s jich pjsmanj; a vszistkjm drukarzom zakazacj, takje bezbożne xjążkj i rozpravkj drukovacj. U tych mądrich głupców pevno i najsvjętsze sakramenta nje-mają żadnego znaczenja.

K. To se samo przez se rozmjeje, że le tak dalek je przéznają, jak v jejich kram passēja. Z njektérnych czynności kóscelných, wósoblěvje rzimsko katolěckjeh, jacto svj-cenjò wòdė, vjna, krėdė, szatlachu, zelò, vjnjószkòv, lubjå wònj se njezmjernje nasmjevac é takòvė ganje, njbė z tė dobrė przėczėnė, że tė rzeczė le dajå przebjeglim wòszu-ståm spòsobnosc do zwòdzenjò przostėho lėdė pòd czas ebò-ròb é przė jinszėch leżnoscach. Jinszi wuznajå to za czė-stå chitrosė dėchovjenjstva é pòdsuvajå tim wòbrzådkåm nj-bė jezujickå zasadå: Svjat chce bėc wòszakånim (Mundus vult decipi). A chce tim njedovjarkåm pòdlug wuczonėho dzela, „Akademija vszelkėj scijenciji pełna,“ z 1746. roku dovjesė, że cėda se dzalė, dze tė pòd napisė „Polska svjė-tich ojezizna“ v II. czėsci na stronje 418. pò vėlėczenju szescnòsce Krucėfjxòv v Pòlsee stoji: Jest i vjėcėj po Pol-sce i Litvje cudovnich krucifjxòv; ale że o njch njemam na-leżitėj informaciji, malo tacere, quam errare. Dalėj na str. 422. „Otoż masz v Koronje i v Litvje Obrazòv N. Mariji cudovnich, łaskanj slinącich vszistkjuh 78. Obrazi zasj różnich Svjetich, przj ktòrich cuda Bóg czinj v Polsee, viliczajå bił-bi Hercules labor; zacim go sjė njepodejmujė.“ to wònj zaròz są s hjronjeznim zapitanim na placu: Jak ci Svjėci, tė cėdovně krucėfjxe é wòbrazė mògłė dopuscėc, że Prėsòk luter, Rėsk, schismatik, é Austrijòk jejich wòjczėznę roze-bralė? Czėlė to nje przez zdradė Matkj Bòskjė Czėstochòv-skjė, co to jå Pòlòszė Rėskåm vzelė é swòjå kròlovå zro-bjlė? Pòtemu chcå dali vjedzec, zkąd to pòchòdzi, że, dzele se kòscòł evanjelickj zagnjėdzj, tė se ju zaròz cėdòv nje-spòstrzėgò; jakbė jedėnje xądz katolěckj mjł ten dòr, wu-trzymanjò mjėsc cėdovnėch v pòrzådku.

P. Ach, jakje to są dzjvne misli!

K. Na tim njeje jesz konc. Ti njedovjarkovje jesz vjele vjei pleszczå: na przėktòd, że xądz mò v tidzenju le jeden dzenj robòci, a jinszi lėdze maja szesc; że wuczėnj wòlå dė-sputovac s człovjeķę, co mò wòli v głovje, a nje le na głov-je; że rozvòga nad tajemajėå Trójcė przėnòsvjėtszė ju vjele prostòkòv, navet é wuczonėch męzòv, jacto neho professora Theologjje v Brunovje czėlė, jak njemėc chcå, Brunbergu przėprovadzėła do varijacijė, a to dėcht njepòtrzėbao; njech lód je lode, wòda wòdå a para parå; że vjara v wògule je

wòsobléwszim wòrganę wòglupjanjò (Verdummungs-Organ), chtérnëho pròvda jesz zòden rozsądni fziolog sę njedomaklëł, a jednak są lédze na svjece, co jen barzilko pjelegnéja, bò sę jedénje z njeho zëvją. Ale dólëbòg ju decht nòszkaradnjészą rzeczą je, kjëj ci mańrzelovje tak dalek sę zabłądzëlë, że v bët dëszë v lëdzkjm cele njevjerzå é se smjëszkamj nad bjëdnim stanę takjë dëszë sę rozwòdżå, co nò-przòd wòd płòdzenjò dzeci, a pòtemi wòd rozvjjanjò sę muzku é jehò chòróbsk je zależnò; těj sę człovjekovj jaż na głovje włosé jezå, bò co zavjele, to njezdrowo. Jednak na pòdstavje dëszë całò mòralnosć njetëlko svjata chrzesci-janskjého, ale czësto é pòganskjého sę wòpjëra é wòpjëro. Navet v naszëch pòvjòstkach wò zaklëtëch zamkach s krolevjanamj abò s krolevjczamj, panami, wò zaklëtëch kòscòłach s xëdzamj, majchamj, zòkònujcamj, wò stëkanjach wumarlëch na zemj, wò hajtach, jagòvanjach pò lasach, pò pòłach abò v pòvjëtrzu, wò wunoszenju sę dësz slavnëch, do-brëch lëdzi v ethericznë sferé je verażoni pò smjrtni bët dëszë abò v pjekle, abò v cziszczu, abò tëż v njebje, jaktobé kòscòł chrzescijanskj pòvjedzël!

P. Jak cį pòtgłòvkovje chcå tedi porzådek i moralnoscy na svjece zachovaj?

K. Wònj é tu na pësk njevupadlë. Pań Karol Vogt pòvjòdò v dzëtku, „Køhlerglaube und Wissenschaft,“ na stronje 122. „Przed nastëpstvë, chtérnë pań Wagner v tak wòkrutnëch kòlorach wòpjsac wumjeje, më sę njevurzasnjemé, anjé zòden njevòmanjoni człovjek sę njevurzasnje. Bò té samé nòwukj, co nam dowòdżå, że bët człovjeka je le do-czestni, przemjjajåci, pò chtérnim zòlnë pòsmjrtne zëcë nastëpjë njmòże, té samé nòwukj napòmijnajå tëż nas, że człov-jek je do towarzëstwa stwòrzoni, że wòn jedénje exëstovac mòże przez wòbcovanjè se swòjim gatënkë, jedénje przez towarzëstwo é v towarzëstvjë. Na mjëscë në wòkropnë zem-stvë, chtérnå pò kròtkjm é barzilko wutrudzonim zëcju mò vékònac jakòż nadsvjatovò, nadlëdzkò jistota, stòvjómé më to dobjtnë wuznanjé, pjelegnovanjè é védoskòvalenjè neho wuczëcò gatënkòvëho, co nam przëpòmjnò, że vszëtcé lédze są sobje ròvni, zaròvno wupravnjoni do wużivanjò vszëtjkjého teho, co nam zëcë przëjemnëho dac mòże; na mjëscë neho mòralnëho pòrzådku svjata, co to jedénje na wòbavje przed karå, na strachu przed njëjakjm njevjdzalnim sądë sę wò-pjëro, kładzemé më to wuznanjé, że zòdnëmu człovjekovj njeje wòlno dlò se to pòżëdac, czeho wòn njechce svëmu bliznëmu bez vszëtkjë wògròdkj dozvwòlec. Dze zagòrzëlë le grzësznå, karze pòdpadajåcå pòczvare vjdzi, tę vjdzimé më naszëho bliznëho, chtérnëho njenormalnò wòrganjzaciò,

chòroblévę rozvjnjenjé, njevéstarczającó živnosc é zmjana muzku do czinnosci doprowadzélé, chtérné mé za wòznakj chòrobé wuznajémé é starómé sę, abé takòvè wusmjerzéc é véleczéc; — dze zapalenc dlò zachòvanjò mòralnèho pòrządku v svjece bòskjè cęda vjdzi, tę znajdéjemé mé naturalné następstva, vénkj naturalnéh stósénkòv, przed chtérnémj mé sę abo wupòkòrzéc muszimé, abo sę starómé, abé takòvè przezvéczéc; — dze vékonavca testamenté é spòdkòbjerca zasòd Radovjeza nòvjkszè njebespjeczenjstwo dlò swòjèho mòralnèho pòrządku na svjece vjdzi, co to sę wòpjèró na njeròvnm pravje lędzi, na panovanju jednèh a na cęrpjenju dręgjh, na vérovnanju érozstrzegnjenu tčh kòntrastòv v zęcu pòsmjrtnim, tę spòstrzègómé mé rękòjmjã tovarzėskjèho pòrządku, chtéri mò pòlegac na równowupravnjenu vszėtkjh lędzi, na ròvni wòlnosci vszėtkjh, na wuzasadnjenju jak nòvjkszèho doczestnèho szczescò dlò vszėtkjh. Nasze mòralné é estheticznè wuczécé, chtèrè tčz sroce zpòd wògòna njevėpadłò é gvésno wòbòk naszėch przeciwnjків sobje sadnãc mòže, częje sę przéz tč maximè barzėchno zaspòkòjonè, tak że pòdstavé mòralnèho pòrządku svjata naszėch przeciwnjків v nòvjkszim stopnjũ jè wòbròzajã.“

A pan Virchov zòs tak pjsze: „Mè njezaprzeczòmé, że v sami Rzeczì nòwukj przéròdzone provadzã do vnjoskòv, chtérné dopróvdé njesã zaspòkòjajacé dlò wòbecnèho pòłożenjò na zemì, é chtérnéh dosc często nó to wuzėto, abé głosée przejistoczenjé wòbecnèho pòrządku. Ale mé mòžemé dęcht gvésno žędac, abé tak dobrze znaczenjé é tresc nòwuk przéròdzoneh njevòsãdzono pòdlug błędòv, do chtérnéh wònè provadzéc mògã pòjedinczè wòsobé, jak sę njerozstrzigò wò vòrtosci chrzescijanjstva pòdlug kòzđèho, co sę chrzescijanjnę mjanéje. Pròvdzėvėch zòs vénjkòv, chtèrè z badanjò nòtèré vėplivajã, njmòže žòdno dogma znjszczéc, a przé prakticznėh następstvah, co sę z teho véprovòdzajã, trzeba sę chronjc, abé religiji do tč valkj njemjeszac. Bò wònè sã abo fãszėvè, a tčj pòdajã samé nòwukj nòlepszã bronj, abé jè zbje, abo sã pròvdzėvè, a tčj njma žòdneho jinszèho spòsobu, abé jejich njebespjeczenjstwo v rękach przeciwnjків njemòzłėvũ zrobje, jak jè wuznac é vékonac.“

P. Co to ja muszę na moje stare lata sliszczy!

K. Ci flabòlovje sã gòtòv napjsac, że dėsza je njevidzalnim, njeexėstėjącim tovarę, chtérnim tėsãce a tėsãce lędzi handlėjã é przé tim sę dobrze majã, a gvésno njejeden człòvjek tč bezbòžnosćè ròz njespòstrzeze é jim wuvjerzi. Bò wònj wumjejã vszėtkò v barzėchno pėsznėch słovach wòpòvjedzec é wòpjsac. Dlò teho jim titule professoròv, doktoròv, literatòv é t. d. nadajã é jejich bezbòžnè pjsma

Czórna woda, jak to wód koloré svè wòdé Vda se teróz nazévò. Wòda Vjslé je zazvéczòj žéltavò, Vdé zòs czòrnò. Na ti blizi pòléta se conoc vjélgò svjeczka abo wògjenj, a ztąd dostało mjasto, co szasè na tim samim kutlu pòvstało, mjono Svjecè. Zòden flisòk njezabèl nigdè za szczestlévi pòvrót tak v Sartavjacab prze relikvijach Svjetè Barbaré jak è v klòstorzè Svjeckjm Bògu dzékòvac v gòràcèch mòdlach. Navet ten klòstoz zavdzeczò svòj pòczàtk jednèmu pòl-skjèmu szlachèécovj, chtèren v tèch njebespjecznèch mjèscach blizkj hèl zatonjenju se svojim statkè; jak nas jeden wòbròzk v klòstozorzè pòdziszdenj przekònèje. Njemcè nazévajà to mjasto kròtko: Schweitz. (Svjecè).

31. Bòjka.

Szed kurk s kòkòszkà na vèdròvkè. Tak na lezlè wònj robòszka. Nen kurk teho robòszka zjòd, a tój wòn se wudlòvjèl. Tak na kòkòszka szla do mòrza. Mòrze, daj wòdé! Kòmu wòdé? Kurkovj wòdé. Kurk leži, ledvje tehnje. A mòrze rzekło: Jò njedàm réchli wòdé, jaž jò dostànè wòd lepé lést, Lépa, daj lést! Kòmu lést? Mòrzé lést. Mòrze dò wòdé. Kòmu wòdé? Kurkovj wòdé. Kurk leži, ledwo tehnje. A lépa rzekła: Jò njedàm réchli lésta, jaž jò dostànè wòd vjeprza kło. Vjeprze, daj kło! Kòmu kło? Lépje kło. Lépa dò lést. Kòmu lést? Mòrzé lést. Mòrze dò wòdé. Kòmu wòdé? Kurkovj wòdé. Kurk leži, ledwo tehnje. A vjeprz rzek: Jò njedàm réchli kła, jaž jò dostànè wòd krové mlèka. Krova, daj mlèka! Kòmu mlèka? Vjeprzovj mlèka. Vjeprz dò kło. Kòmu kło? Lépje kło. Lépa dò lést. Kòmu lést? Mòrzé lést. Mòrze do wòdé. Kòmu wòdé? Kurkovj wòdé. Kurk leži, ledwo tehnje. A krova rzekła: Jò njedàm réchli mlèka, jaž jò dostànè wòd kòsnjkòv sana. Kòsnjcé, dajce sana! Mé njedàmé réchli sana, jaž mé dostànjemé wòd panjè pòdvjeczòrk. Panjè, daj pòdvjeczòrk! Kòmu pòdvjeczòrk? Kòsnjkàm pòdvjeczòrk. Kòsnjcé dadzà sana. Kòmu sana? Krovje sana. Krova dò mlèka. Kòmu mlèka? Vjeprzovj mlèka. Vjeprz dò kło. Kòmu kło? Lépje kło. Lépa dò lést. Kòmu lést? Mòrzé lést. Mòrze dò wòdé. Kòmu wòdé? Kurkovj wòdé. Kurkleži, ledwo tehnje. A panjè rzekła: Jò njedàm réchli pòdvjeczòrku, jaž jò dostànè wòd szafòrkj klucze. Szafòrka, daj klucze! Kòmu klucze? Panjè klucze. Panjè dò pòdvjeczòrk. Kòmu pòdvjeczòrk? Kòsnjkàm pòdvjeczòrk. Kòsnjce dadzà sana. Kòmu sana? Krovje sana. Krova dò mlèka. Kòmu mlèka? Vjeprzovj mlèka. Vjeprz dò kło. Kòmu kło? Lépje kło. Lépa dò lést. Kòmu lést? Mòrzé lést. Mòrze dò wòdé Kòmu wòdé Kurkovj wòdé. Kurkleži, ledwo tehnje. A szafòrka rzekła: jò njedàm kluczi, jaž jò dostànè wòd gèšè jaje. Gèš, daj jaje! Kòmu jaje? Šza-

fórce jaje. Szafórka dô klucze. Kòmu klucze? Panjè klucze. Panjè dô pòdvjeczòrk. Kòmu pòdvjeczòrk? Kòsnjkam pòdvjeczòrk. Kòsnjéé dadza sana. Kòmu sana. Krovje sana. Krova dô mlèka. Kòmu mlèka. Vjoprzovj mlèka. Vjoprz dô kło. Kòmu kło? Lèpje kło. Lépa dô lést. Kòmu lést. Mòrzé lést. Mòrze dô wòdé. Kòmu wòdé? Kurkovj wòdé. Kurk leži, ledwo tchnje. A ges rzekła: ðò njedam réchli jaja, jaž jò dostanę wòd draszków wówsa. Draszcé, dajce wówsa! Kòmu wówsa? Gesi wówsa. Ges dô jaje. Kòmu jaje? Szafórce jaje é t. d. A draszcé rzeklé: Mé njedamé wówsa, jaž mé dostanjemé wòd pana pjva. Panje, daj pjva! Kòmu pjva? Draszksam pjva. Draszcé dadza wówsa. Kòmu wówsa? Gesi wówsa é t. d. A pan rzek: Jò njedam réchli pjva, jaž jò dostanę wòd zduna zbàn. Zdunje, daj zbàn? Kòmu zbàn? Panovj zbàn. Pan dô pjva. Kòmu pjva? Draszksam pjva é t. d. A zdun rzek: Jò njedam réchli zbàna, jaž jò dostanę wòd glince gléné. Glinca da gléné, zdun dèl zbàn, pan dèl pjva, draszcé dalé wówsa, ges da jaje, szafórka da klucze, panjè da pòdvjeczòrk, kòsnjéé dalé sana, krova da mlèka, vjoprz dèl kło, lépa da lést, mòrze dalo wòdé, a tēj kurk vézdrovjél. Pòtemu kurk s kòkòszką szlé dali. — (Vjèrzhucéno).

Rozmòva Kaszébé s Pòlòchę.

(Dokonjezenjè).

K. Teròz véložé mje, Vaspàn, nę mésl, że człowjek móže na tim svjece zéc bez prócé, a jesz dobrzé zéc.

P. Kto sję na tim svjece li tilko bavj, ten žije, jest szlachecjem; a kto pracuje, ten jest volem, oslem, chamem, njeczłowjekjem. Tak biło v Polsce, kjedi kvjtneła, co dosiej ladnje opjsano v dzjelku „Verfassung der Republik Polen“, z ktòrego v Skarhje Kaszubskostòvjnskjéj movi sję znajduje ustęp: „Stanovjsko chłopów za czasów polskjch.“ Szlachecje jad, pjł i hulal, a chłop pracoval na sjebye i na szlachecjea. Dopjero kaclerz Jędrzi, nje Jan, Zamojskj zaczął te rzeczi troché psuej. Jak v Polsce za ovich czasów biło, tak tež i ve vjelu jinnich krajach sję dzjało, navet i dzjsjaj v njektórich panjstvach sję podobnje dzjeje, gdzje ale, njestoti! mjesce szlacti zajmuje sòkdateska lub sję dzjela.

K. Jo, jo! są é takjè kraje, dze chłop mò jedénje tó przéjemnose dzécé płodzéc a bjalka jè rodzéc é do szóstého roku pjelegnovac, pòtemu wòbòdje razę maja le ten chłopot, jè przewòdzevac é zévje; bò wòd szóstého do szjtérnòstého roku rzadzi njmj pan szkólni, pòzdnj przez porę lat xadz probòszcz, a tēj jakj wòjskòvi, jeszlé je knòp. Bògu dzękj! To njeje tak ve vszétkjch krajach, bòbé gvésno ju vszétcé chłopj, jak zajce, nad mòrze lecelé, abé sę wutopje.

P. Ja zezvalam na to i dodaję jeszéc, że navet v tich krajach, o którich vspomnjeliseje, i chama uznaja za czło-

vjeka, kjedi jeno grube pjenjedze posjada albo jakje lumen jest; jednakovož to rzadkj ptaszek. Albojsem takjch ludzi vkrótce do rzędu szlachi pocjagaja albo jim obroka umkną.

K. Kjěj dzis, soldat vjei poplůčo jak szlachta, tobe gvésno nōlepj bēlo wōstac zōlnierzē é slēžec na avans. Kō ju je vjdoczne, že v tēch civilizovanēch é kulturovanēch krajach, jakto ve Franciji é v Njemezech soldateska vjei znaczy jak szlachectwo.

P. To jest pravda. Jednakovož ja Vas sje pitam, vjelu Vi tam macje mjędzy vižszimj oiljceramj z stanu mjejskjego lub chłopskjego?

K. Dōlėbóg! njevjele, wōsoblėvje v tēch regimentach, dze vjėlgjch nōwuk njepōtrzeba.

P. Dla tego vjdzjeje, že ja pravdę mōvję, kjedi Vam povjadam, starajcje sje zostacj szlachejcem, bo przez to osjagnjecje pjėrvszi stopjenj do dobrego žicja bez praci.

K. Skōrobė é chłoj do tego rzemjosla sę szarpalė, a chtėzbė sę tēj wō živnosć é pržėwōdzėvk starc! Ju tak mamė tēch darmożjadōv dose é vjele zavjele. Dłō tego mē sę muszime brac do prōckj é starac sę wō nōwukj, a bādą é pjenjāžki.

P. Což? Naukj! Cziliž dosej czėsto njevjdzjeje, jak tilko z sina chamskjego sje zrohj jakj uczeni czołvjek, osoblivje xjadz; že go zaraz vłasnī rodzjeje Jegomosejā mjanujā i v rēce calujā.

K. To je le bucha xėdzėvskō. Jinszi wuczoni Kaszėbi tak njespanoszejā; chōc czasē lubjā pōnjemjecku szvargōtac abo pėrznę pōlaszēc. Glėpca zōs navet v kōscele pō pėsku vėpjerzā é kōzdi jeho wōszvahj. Rozsādni chłoj je fundamente kōždėho panjstva. A fundament je vjedno fundament. Bez njeho chōc nōvjkszi, nōvspanjalszi gmach s pėsznā, vėsokā vježā (krōl, cesōrz), s svjēcācėmj vjėczkāmj é bliszcācīm dakę (mjnjstrovje, wuržėdnjce é wojsko), s vėgladzonėmj scānamj (kupcė, rzemjesnjcė) muszi s czasē runāc é v gruzē sę wōbrocēc. Gbur, to mur. Dłō tego kōchōjmė sę, jak bracō, bez rōžnjce stanōv.

P. Jak svjat sviatem, njedna nigdi pravdzjvi szlacheje sje s chamkā njeoženj; prėdzjē s vjėbkā pjeknā, bogatā žido-veczkā i t. d. Vjēc skōro Vi sje do mojęj visokjēj, idealnej misli vznjesej njemōžecje lub njehējecje, to juž s Vamj trudna rāda; kōzdi z nas musj jisej svoją drogā.

K. Njestetė! To wōkropnė rozrōžnjānjē é njedostėpnė wōgranjezanjē stanōv é glupjėchnė trudnjnjē sę niebė zanjast zemjā bėlo, je é bādze na vjecznė czasē Vaszim é naszim njeszczescim — jeszlė sje njemjėszo jakjē jinszē plemjē sloz vjanjskjē s lepszėmj zasādāmj. Co daj, Bōžel Amen.

Vėdavca Dr, Florjan Genōva.

Czōrnoxėznik J. Haullė.

Bukōve pržō Terespōlu.

Svjecē nad Vjstā.

